

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

**AYLA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET
ROLLERİ VE KIZ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ SORUNU**

Neşe UCA

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2019

AYLA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ VE
KIZ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ SORUNU

Neşe UCA

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Kenan BULUT

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

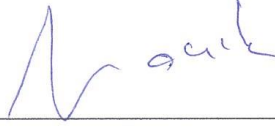
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2019

KABUL VE ONAY

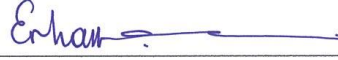
Neşe UCA tarafından hazırlanan "Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kız Çocukların Eğitimi Sorunu" başlıklı bu çalışma, 10.07.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Fatma AÇIK (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Kenan BULUT (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Erhan ŞEN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Doç. Dr. Fuat TANHAN

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi yerleşkesinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun Yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

10.07.2019

Neşe UCA

ÖN SÖZ

Ayla Kutlu, romanları, hikâye ve çocuk kitaplarıyla adından söz ettiren yazarlardan biridir. Tecrübesi ve kadına bakışıyla toplumu aydınlatmayı ihmal etmez.

Bu çalışmamda desteğini hiç eksik etmeyen, bilgi, deneyim ve yorumlarıyla yön verici olan, aynı zamanda tez danışmanlığımı üstlenen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Kenan Bulut'a, gerek lisans gerekse yüksek lisans döneminde kendisinden çok şey öğrendiğim, emeği hiçbir zaman yadsınamayacak değerli hocam Doç. Dr. Kemal Erol'a, beni bugünlere getiren bütün hocalarıma, her daim yanımda olan arkadaşlarıma ve bana kendi ayaklarım üzerinde durmayı, güçlü olmayı öğreten aileme, özellikle annem Sevda'ya ve babam Salih'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kız çocukların eğitimi için çaba harcayan tüm anne-babalar hakları ödenemeyecek emekçilerdir. 'Her geçen gün artan karanlığa rağmen belki rengine bulaşır düşüncelerimiz, yarının kızları için renk olur gökyüzüne' umuduyla çıktığımız bu yolda kız çocukların daha özgür, bilinçli, adil, güzel bir dünya görmeleri dileğiyle...

ÖZET

UCA, Neşe. *Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Kız Çocukların Eğitimi Sorunu*, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2019.

Ayla Kutlu, zengin birikimi ve bakış açısıyla eserlerinde inceleme merakı uyandıran Modern Türk Edebiyatı'nın seçkin yazarlarından. 1970 sonrasında kadına ve kadın sorunlarına yaklaşımıyla dikkat çeken eserler vermiş olan Ayla Kutlu'nun hikâyelerinin içeriğinde, kadınların problemlerini kavramaya yönelik örnekler yoğun olarak yer almaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Kutlu'nun hikâyelerinde cinsiyeti, cinsiyet tutumları içinde kadının rolünü, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumundaki faktörlerin etkisini, toplumun kız çocuklarına bakış açısını, kız çocuklarına-kadına karşı kullanılan dil ve üslubu, toplumun eğitime yaklaşım durumlarını incelemektir. Dolayısıyla kadınların sosyokültürel, siyasi, ekonomik ve daha birçok yönden sorunlarını, mağduriyetlerini, çığıklarını bir kadın olarak dile getirmekten çekinmeyen Ayla Kutlu'nun hikâyelerinden yola çıkarak edebî kişiliğini, sanat anlayışını, başta kız çocukların olmak üzere ülkenin eğitim meselesini, bireyin toplumda var olmasını sağlayan cinsiyet rollerini ve ötekileştirilmiş kadın kimliğini incelemek gibi konular bu çalışmanın kapsamına girmektedir.

Giriş kısmında yazarın hikâyeciğine değinilmiştir. Kuramsal çerçeve bölümünde, Ayla Kutlu'nun hayatı, sanat anlayışı, eserleri araştırılarak yazar hakkında genel bilgi verilmeye çalışılmış, toplumsal yapı özellikleri içinde kadının konumuna bakılmış, toplumda meydana gelen ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel değişimlerin cinsiyetler arasındaki eşitliğe yansması üzerinde durulmuştur.

Araştırma, tarama modelinde, bir "betimsel doküman analizi" çalışmasıdır. Veriler betimsel analiz kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular *Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde cinsiyet/toplumsal cinsiyet rollerini ve cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda etkili olan faktörler, Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde eğitim sorunu/kız çocukların eğitimi ve dil/üslup* başlıkları

altında toplanmıştır. Çalışmada eğitimde yaşanan sıkıntılar üzerinde durulmuş ve özellikle kız çocuklarına yönelik eğitim problemleri, kız çocukların okumaması durumunda toplumun ne tür sorunlarla karşılaşacağı vb. konular Ayla Kutlu'nun hikâye kitaplarındaki ilgili kısımlarla ortaya konulmuştur.

Tartışma, sonuç ve öneriler kısmında cinsiyetçi tutumlara ve kız çocukların eşitsizlik karşısındaki eğitim durumlarının göz ardı edilmesinin toplumda oluşturacağı kayıplar üzerine ortaya konulan görüşler, benzer çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılarak tartışılmış, o gün ki kadar olmasa da bugün de benzer sıkıntıların devam etmesi nedeniyle ilgili kesimlere ve bundan sonra yapılacak çalışmalara kaynaklık etmesi ve fikir vermesi noktasında önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler

Ayla Kutlu'nun hikâyeleri, toplumsal cinsiyet rolleri, kız çocukların eğitimi sorunu.

ABSTRACT

UCA, Neşe. *Gender Roles in Ayla Kutlu's Stories and Education Problem of Girls*, Master Thesis, Van, 2019.

Ayla Kutlu is one of the leading writers of Contemporary Turkish Literature which arouses interest in her works with her rich accumulation and perspective. After 1970, Ayla Kutlu, who produced works that draw attention with her approach to women and women's problems, is found to have intense examples understanding women's problems.

The aim of this study is to examine the social structure of the post the gender of the stories in the middle, the role of those in gender attitudes, the nature of the factors in the development of gender and gender roles, the perspectives of girls in society and the situation of education towards the state. Thus, women's socio-cultural, political, economic and many other aspects of complaints, fearing the cries from expressing woman as Ayla Kutlu literary personality, based on history, educational issues, including the pioneering children of the country In this study, gender roles and individualized alienated women identity, one of the bleeding wounds of the country, are discussed.

In this study, the general life of the author is tried to be given by researching the author's life, understanding of art and works, the position in the social structure of the characteristics of the female is sighted. It is emphasized that the economic, political, social and cultural changes taking place in the society are reflected in the traditions, family, marriage institution and most importantly the equality between men and women.

In this research, descriptive document analysis model was applied. Data were analyzed using descriptive analysis.

Results' Ayla Kutlu in the story, sex and gender roles and gender and the effective factors in the formation of gender roles' and Ayla Kutlu training issue and girls' education are grouped under headings. In this study, the problems of the period after the political coup and political coup were expressed, the problems experienced in

education as in other fields were emphasized and educational problems especially for girls, what kind of problems the society would face if girls could not read, were explained in the relevant parts of Ayla Kutlu's story books.

In the discussion, conclusions and recommendations, the opinions of sexist attitudes and the ignorance of the education level of girls against inequality will be discussed and compared with the results of similar studies. Although not as much as that day, because of similar problems, suggestions have been made to provide resources and ideas to the relevant sectors and the studies to be carried out thereafter.

Key Words

Ayla Kutlu's stories, gender roles of social, education problem of girls.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	1
1.2. Çalışmanın Önemi	3
1.3. Sınırlılıklar	3
2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	4
2.1. Ayla Kutlu'nun Hayatı Sanat Anlayışı ve Eserleri	4
2.1.1. Hayatı	4
2.1.2. Sanat Anlayışı.....	5
2.1.3. Eserleri.....	7
2.1.3.1. Romanları	7
2.1.3.2. Hikâyeleri	7
2.1.3.3. Çocuk Kitapları	9
2.1.3.4. Ayla Kutlu'nun Sinemaya Uyarlanan Eserleri	10
2.1.3.5. Ödül Alan Eserleri.....	11
2.2. Cinsiyet Roller/Toplumsal Cinsiyet Roller/Kadın ve Erkek Cinsiyeti Arasındaki Rol Farkı	11

2.2.1. Aile İçinde Kadın	13
2.2.2. Çalışma Yaşamı ve Kadın	15
2.2.3. Yoksulluk ve Kadın.....	17
2.2.4. Eğitim ve Kadın.....	18
2.2.5. Değişim Sürecinde Kadın.....	20
3. BÖLÜM: YÖNTEM	22
3.1. Verilerin Toplanması	22
3.2. Çalışma Materyali	26
3.3. Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	26
3.4. Geçerlilik ve güvenilirlik.....	27
4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM.....	29
4.1. Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Cinsiyet/Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Bu Rollerinin Oluşumunda Etkili Olan Faktörler	29
4.1.1. Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Cinsiyet/Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Yansıması	29
4.1.2. Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Cinsiyet/Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Oluşumunda Etkili Olan Faktörler	34
4.1.2.1. Aile.....	34
4.1.2.2. Arkadaş Grupları.....	36
4.1.2.3. Çevre (Toplum).....	37
4.2. Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Eğitim Sorunu ve Kız Çocukların Eğitimi Meselesi.....	40
4.2.1. Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Eğitim Sorunu.....	41
4.2.2. Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Kız Çocukların Eğitimi Meselesi	44
4.2.2.1. Yoksulluk.....	45
4.2.2.2. Erkek Egemenliği.....	47

4.2.2.3. Cehalet.....	50
4.2.2.4. Kötü Alışkanlıklar.....	51
4.2.2.5. Kadının Değersizliği.....	53
4.2.2.6. Cinsel İstismar.....	56
4.2.2.7. Kötü Yola Düşme/Düşürülme.....	59
4.2.2.8. Şiddet.....	60
4.2.2.9. Cinayet.....	64
4.2.2.10. İntihar.....	64
4.2.2.11. Namus.....	66
4.2.2.12. Evlilik.....	67
4.3. Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Kadına Yaklaşımında Kullanılan Dil ve Üslup Sorunları.....	70
5. BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	73
5.1. Tartışma ve Sonuç.....	73
5.2. Öneriler.....	76
KAYNAKÇA.....	78

KISALTMALAR DİZİNİ

- HG** :Hüsniyusuf Güzellemeesi
- SGT** :Sen de Gitme Triyandafilis
- MKM** :Mekruh Kadınlar Mezarlığı
- ZZH** :Zehir Zıkkım Hikâyeler
- s.** :Sayfa
- s.s.** :sayfa sayıısı
- b.s.** :baskı sayıısı
- vd.** :ve diğerleri

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Edebiyat, ortaya çıktığı toplumun gerçeklerinden soyutlanamaz. Toplumsal yapıdaki değişimler, edebiyatı etkisi altında bırakmıştır. Toplumdaki sosyal, ekonomik, siyasi çalkantılar, edebiyata kaynaklık etmeye ön ayak olmuştur. Toplumdaki gelişmeler, edebi türlere yansımıştır.

Toplumsal çözümler, dönemin yazarlarını etkisinde bırakmıştır. Edebiyat eserlerini ortaya koyan yazarlar da toplumdaki gelişmelerden etkilenmişlerdir. Köyden kente göç, bireylerdeki fiziksel değişim, iş hayatına atılım, ekonomik sorunlar, cinsiyet rollerindeki hızlı değişim-dönüşüm, toplumda sesini duyurmaya çalışan kadınlar dönemin yazarlarını bu konuları yazmaya sürüklemiştir. Bu dönemde yazmaya odaklanan yazarlardan biri de Ayla Kutlu'dur. Kadınların sorunlarını ve kadına yaklaşımları dile getirmiştir.

Ayla Kutlu'nun eserlerindeki, özellikle hikâyelerindeki kahramanlar kadınlardır. Kadın kahramanlar üzerinden dönemin gerçeklerine değinmiştir. Dönemin sosyoekonomik durumunu, kadına bakışı, toplumun kadın kimliğine yaklaşım şeklini gözler önüne sermiştir. Yazar, hikâyelerinde cinsiyet/toplumsal cinsiyet rollerini ve cinsiyet rollerini oluşturan faktörleri, eğitim sorununu özellikle de kız çocukların eğitiminin ihmal edilmesinin meydana getireceği sorunları, kadınların yaşadıkları acıları, kadına yaklaşımdaki dil ve üslubu yazmaya çalışmıştır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Kutlu'nun hikâyelerinde cinsiyeti, cinsiyet tutumları içinde kadının rolünü, cinsiyet/toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumundaki faktörlerin neler olduğunu, toplumun kız çocuklarına bakış açısını, kız çocukların eşit olmayan yaşam şartlarına maruz kalmalarını, genel haklar arasında en önemli sırada yer alan eğitim hakkının kız çocukları için geçerli olma durumunu, toplumun eğitime

yaklaşımını ve kız çocukların eğitim durumunun ihmal edilmesi halinde toplumda meydana gelecek sorunları ortaya koymaktır.

Çalışmada, kadınların sosyokültürel, siyasi, ekonomik ve daha birçok yönden sorunlarını, mağduriyetlerini, çığılıklarını bir kadın olarak dile getirmekten çekinmeyen Ayla Kutlu'nun hikâyelerinden yola çıkarak edebi kişiliğini, sanat anlayışını, başta kız çocukların olmak üzere ülkenin eğitim meselesini, bireyin toplumda var olmasını sağlayan cinsiyet rollerini, kadına yaklaşımda kullanılan dili, ötekileştirilmiş kadın kimliğini incelemek amaçlandı. Son bölümde belirtilmiş olduğu gibi değerlendirilen sorunlar neticesinde kadının toplumda yer bulması, her alanda söz sahibi olabilmesi için toplumda aksayan yönlerin tespit edilip düzeltilmesi gerekmektedir.

Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde cinsiyet/toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rollerin oluşumunda etkili olan faktörler nelerdir?
 - a. Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerinin yansıması nelerdir?
 - b. Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda etkili olan faktörler nelerdir?
2. Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde, eğitim ve kız çocukların eğitimi sorunları nelerdir?
 - a. Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde eğitim sorunları nelerdir?
 - b. Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde kız çocukların eğitimi meseleleri nelerdir?
3. Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde, kadına yaklaşımda dil ve üslup sorunları nelerdir?

1.2. Çalışmanın Önemi

Ayla Kutlu, Türk edebiyatına kazandırdığı eserlerle adından söz ettiren yazarlardan biridir. Kadın meselelerine yaklaşımını, eğitimsizliğin ve kullanılan üslubun kadın üzerindeki olumsuzluklarını, kadınların ruh hallerini incelediğimiz dört hikâye kitabında yer alan toplam otuz beş hikâyede açık ya da üstü kapalı şekilde hissettirmiştir. Bu yüzden bu yazarın hikâye kitaplarını incelemek ve kitaplardaki toplumsal cinsiyet rolleri ve kız çocukların eğitimi sorunları ile ilgili unsurları belirlemek önem taşımaktadır.

Literatürde bu çalışmaya benzer çalışmalar olmakla birlikte bu çalışmayı diğerlerinden ayıran önemli farklılıklar vardır. Bu konuyla ilgili yapılan birtakım çalışmalarda cinayet, intihar, yoksulluk, cinsel istismar gibi başlıklar bulunmakla birlikte kadın ve kadının geçebileceği bütün alanlara, bu alanlar içinde kadının sorunlarına, toplumun bu sorunlara yaklaşım şekline ve kadına karşı kullanılan dile temas etmesi; kötü yola düşme/düşürülme, namus, kötü alışkanlıklar, şiddet, kadının değersizliği, cehalet, erkek egemenliği gibi başlıkları barındırması bu çalışmayı benzerlerinin tamamından ayırmaktadır. Ayrıca çalışmada kız çocukların eğitimi meselesi üzerinde de önemle durulmuştur. Dolayısıyla bu çalışma cinsiyet/toplumsal cinsiyet ve bu rollerinin oluşumunu etkileyen faktörlerin tespit edilmesi, eğitim ve kız çocukların eğitim sorunu, kadına karşı kullanılan dil/üslup yönünden büyük bir önemi haizdir.

1.3. Sınırlılıklar

Bu çalışma, Ayla Kutlu'nun yetişkinlere hitap eden dört hikâye kitabının (Hüsnü Yusuf Güzellemesi, Sen De Gitme Triyandafilis, Mekruh Kadınlar Mezarlığı ve Zehir Zıkkım Hikâyeler) toplumsal cinsiyet rolleri ve kız çocukların eğitimi sorunu açısından çözümlenmesiyle sınırlıdır.

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ayla Kutlu'nun Hayatı Sanat Anlayışı ve Eserleri

2.1.1. Hayatı

Ayla Kutlu, eserleriyle isminden söz ettiren, birikimiyle dokunduğu yaşantıları harmanlayan bir yazardır. “İnsana ve yaşama bakış açımızı hem değiştirebilen hem genişletebilen bir yazardır Ayla Kutlu. Nereye, kime, nasıl bakacağını bilir, baktığında görür, gördüğünü biriktirir ve bu birikimi öyle ustaca boşaltır ki yıllar önce okuduğunuz cümleleri unutmazsınız” (Üstüner, 2011, s. 40).

Antakya doğumludur (14.08.1938). Babası Selahattin Kutlu, edebiyat tutkusu olan bir öğretmen, annesi Sabriye Kutlu ise ilkokul mezunudur. Babasının mesleğine ilişkin düşünceleri şu şekildedir: “Anılarımın oluşmaya başladığı çok erken yıllarımda ben, bütün babaların okullarda öğretmenlik yaptığını, tek başına, sürekli olarak haftalık, on beş günlük, aylık sanat dergileri çıkardığını sanırdım” (Kutlu, 2011, s. 27).

Ayla, ailenin ikinci çocuğudur. Babasının mesleği icabı Ayla Kutlu'nun eğitim hayatı farklı okullarda geçmiştir. Başarılı bir öğrenci olarak bilinir. Kutlu ile aynı dönemde aynı yurttan kalan, aynı odayı paylaşan ve hayatının her alanında yanında olan ressam arkadaşı İmren Erşen (2011: s. 46) o yılları, “Derslerin dışında Ayla çok okurdu. Yatağına gömülür, kitaplara dalar giderdi. Dünya klasikleri, Sartre, Camus, Simone de Beauvoir ve diğerleri, o dönemde yurttan yüksek sesle okunur, gece yarısına kadar tartışılırdı.” diye anlatır.

Ayla Kutlu, ülkenin geçirdiği zorlukları kendisi de yaşamıştır. Ateş Üstünde Yürümek (2004) adlı romanında, 12 Mart 1971 tarihinden sonra ailesi için felaketlerin üst üste geldiğinden bahsetmiştir. En küçük ve Siyasal Bilgiler üçüncü sınıf öğrencisi olan kardeşi tutuklanmış, idam cezasıyla yargılanmıştır. Aynı yıl babası ölmüş, ağabeyi intihar etmiştir.

Kutlu, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesinde okur. İdarecilik, valilik görevlerinde bulunur. “Bir süre sonra evlenme fikri gündeme geldi. Sonunda çok yakışıklı, çok zarif, uzun yıllar bekâr yaşamış, kendinden yirmi yaş büyük bir idareci olan eşiyile evlendi”

(Erşen, 2011, s. 48). Kemal adında bir oğlu olur. Zaman zaman ülkenin içinde bulunduğu buhrandan dolayı yazmaktan uzaklaşmış fakat hiçbir zaman yazmayı bırakmamıştır.

2.1.2. Sanat Anlayışı

Ayla Kutlu'nun yazarlığa yeteneği olduğu çocukken okuma merakından anlaşılmıştır. Ailesi ve kendisi okuma hayranıdır. "Aile efradı entelektüel olarak oldukça zengin ve doyurucu bir kitaplığa sahiptir" (Yıldırım Koyuncu, 2011, s. 319). Kutlu'nun öyle bir aileye mensup olması yazarlığına katkı sağlamıştır. Okumak, Ayla Kutlu'ya farklı bir konum kazandırarak ayakları üstünde durmasına, en önemlisi de sesini daha özgür bir şekilde duyurmasına yardımcı olmuştur.

Ayla Kutlu, romandan çok şiir okuyan, en az şiir kadar da müzik tutkusu olan bir romancıdır. "Beni besleyen kaynak, müzik ve şiir" (Doğan, 1994, s. 22) der. Kutlu, üç şeye; matematik, müzik ve şiire çok fazla saygı duyduğunu söyler. "Şiir bütün sanatların anasıdır. En yüce orunda o oturur. Çok erken şiir söylenmeye başlanmış olması, şiirin ikelliğinden değil, insanın ilk önce en mükemmel, en çarpıcı, en güzel olan sanatı bulmuş olmasındandır" (Doğan, 1994, s. 23) diye ifade eder.

Ayla Kutlu yazarlığında doğduğu, büyüdüğü topraklardan etkilenmiştir. "Yazar altın çağı olan çocukluğu ve ilk gençliğini geçirdiği, benliğini borçlu olduğu kentini defalarca kurgu dünyasına taşımış ve her defasında anılarıyla yeniden inşa etmiştir" (Hatipoğlu, 2011, s. 107). Hikâyelerinde, Antakya bolca işlenir. Bunu eserlerinde sıkça dile getirmekten kaçınmaz. Nitekim bir yazısında kendisi de bu durumu şöyle ifade eder: "Değerleri ve güzellikleriyle yetiştiğim Hatay'ın bende oluşturduğu birikim ve gözlemler; yazarlığım boyunca en çok değerlendirebileceğim gücüm olacaktır" (Kutlu, 2011, s. 30). Hatay, yazar için bir tutkudur. "Ayla'nın vazgeçemediği, hiçbir zaman da vazgeçmeyeceği bir tutkusu da Antakya'dır, İskenderun'dur. Onun bu tutkusu tüm eserlerinde çeşitli biçimlerde görünür. Başka yerleri anlattığında, memleketinden kokular getirir, serper" (Erşen, 2011, s. 52). Yazar yetiştiği yerleri, oluşturduğu yazılarının ruhuna yansıtır. Okuyucuda, Antakya'yı merak etme, tanıma arzusu uyandırır. "Antakya, Kutlu için sadece olayların ve roman kişilerinin yerleştirildiği sahnelerden ibaret değildir. Tarihi, kültürü ve doğasıyla sonsuz bir yaratım evreni;

efsaneleri, inanışları ve söylenceleriyle yazarın destansı, büyülü anlatımının kaynağıdır.” (Hatipoğlu, 2011, s. 107).

Kutlu, söylenmeyenleri dile getirir. “Ayla Kutlu, okuru metinlerle yakın ilişkiye çeker, gölgede bırakılmış alanları ya da açıkça söylenmeyenlerin ardında yatanı keşfe davet eder” (Sönmez İşçi, 2011, s. 17). Okuyucuya rahat bir nefes aldırır. “Gerçekten de Ayla Kutlu’yu okuyanların aslında tepedeki kaynaktan gelen temiz suyu içmiş gibi olduğuna inanıyorum. Bu gerçek ve temiz bir sudur” (Küçükerman, 2011, s. 61).

Kutlu, eserlerinde kadını çokça anlatır. “Edebiyat camiası içinde ‘toplumsal gerçekçi’ bir anlayışla ve kadın duyarlılığına sahip bir yazar kimliğiyle Ayla Kutlu da kadın sorunsalına yer veren yazarlardandır” (Balcı, 2011, s. 253). Kadının problemlerini, bir kadın yaklaşımıyla ele alır. “Yazar, kadın olmanın da ön-sezisiyle, kadınların duygu ve düşünce dünyalarına, onların bilinmeyen yanlarına kolaylıkla yer verebilmektedir” (Ertuş, 2009, s. 19).

Eserlerinde, erkek egemen toplum arasındaki kadının yerini sorgular. Ayla Kutlu’nun eserlerinin çoğunda kahramanlar kadındır. “Ayla Kutlu’nun kahramanları -er kişileri ihmal etmeksizin- feodalizmin kıyılara köşelere ittiği insanlardır, yani kadınlar” (Atasü, 2011, s. 110). Kutlu eserlerinde, her renkten farklı kişiliğe sahip fakat benzer kaderlerin yaşatıldığı kadınları işler. “Onların dünyası, karşılaştıkları haksızlıklar, direnme güçleri, iç zenginlikleri, paylaşılmayıp, ellerinden alınan başarılar, haberi bile olmasa da suçlanan kimlikler, her kademedede güçlü patriark rolünü üstlenmiş hâkim cinsin baskısı ve tüm bunlara direnme gücüyle var olan kadınlardı, benim dünyamın kahramanları” (Kutlu, 2011). İşlediği karakterler her gün rastlanan karakterlerdir.

Ayla Kutlu yalnız roman, öykü, şiir gibi sanatsal eserlere değil, tarihe de yakından ilgilidir. Tarih tutkusu, onu insanların, başından geçenleri daha iyi anlamasına olanak sağlamıştır. Olayları tarihsel gerçekliğiyle harmanlayarak anlatır. Kutlu’nun tarihe olan ilgisi kitaplarına da yansımıştır.

Ayla Kutlu’nun dikkat çeken özelliklerden biri de kullandığı sağlam dildir. “Çünkü dili tanır, dili sever; ona saygı duyar; onunla yaşamının, onu tanıttmanın, onu sunmanın sorumluluğunu da taşır Ayla Kutlu” (Üstüner, 2011, s. 41). İnsanı geliştiren, insanın ufkunu açan, vermek istediği mesajın doğru yere ulaşmasını dil aracılığıyla yapar. Ayla Kutlu, yazmaktan vazgeçmez. Edebiyat çalışmalarına ara vermez.

2.1.3. Eserleri

2.1.3.1. Romanları

- *Kaçış*, Hür Yayınları, 1979
- *Islak Güneş*, Hür Yayınları, 1980
- *Cadı Ağacı*, Bilgi Yayınevi, 1983, Ankara.
- *Tutsaklar*, Bilgi Yayınevi, 1983, Ankara.
- *Bir Göçmen Kuştı O*, Bilgi Yayınevi, 1985, Ankara.
- *Hoşça Kal Umut*, Bilgi Yayınevi, 1987, Ankara.
- *Kadın Destanı*, Bilgi Yayınevi, 1994, Ankara.
- *Emir Beyin Kızları*, Bilgi Yayınevi, 1998, Ankara.
- *Asi... Asi*, Bilgi Yayınevi, 2010, Ankara.
- *Yedinci Bayrak: Urumeli'den İzmir'e*, Bilgi Yayınevi, 2016, Ankara.

2.1.3.2. Hikâyeleri

Ayla Kutlu dört hikâye kitabı vardır. Kitapların içinde toplam otuz beş hikâye örneği yer alır.

- *Hüsnüyusuf Güzellemesi*, Bilgi Yayınevi, 1984, Ankara.
- *Sen De Gitme Triyandafilis*, Bilgi Yayınevi, 1990, Ankara.
- *Mekruh Kadınlar Mezarlığı*, Bilgi Yayınevi, 1995, Ankara.
- *Zehir Zıkkım Hikâyeler*, Bilgi Yayınevi, 2001, Ankara.

a) *Hüsnüyusuf Güzellemesi*'nde yer alan hikâyeler şunlardır:

“İzinli” (Sinemaya uyarlanmıştır.)

“Hüsnüyusuf Güzellemesi”

“Sonbahar Öyküsü”

“Mikail Usta”

“Bal Biriktiren Kız”

“ Babaya Çiçek Götürmek” (Antalya Film Festivalinde, film dalında ödül kazanır.)

“ Eski Bir Çocukluğun Ardında”

“ Uzaklıklardan Yalnızlıklardan”

“Belirsiz Bir Sızıyla”

b) *Sen de Gitme Triyandafilis*: 1990 Sait Faik Öykü Ödülünü kazanır. “Sen De Gitme” ismiyle sinemaya uyarlanır. Sen De Gitme Triyandafilis’te yer alan hikâyeler şunlardır:

“Sen de Gitme Triyandafilis”

“Altın”

“Eski Bir Türküye Ağıt”

“Gitmeyi Bilmek”

“Gülperi”

“Üçgenin Perişan Kenarı”

“Can Kuşu”

“Bütün Yeşiller Bütün Maviler”

“Ay ve Su”

c) *Mekruh Kadınlar Mezarlığı*: 1996 Yunus Nadi Öykü Ödülü’nü kazanır. Kitapta yer alan hikâyeler şunlardır:

“Bir Varmış, Mekruh Kadınlar Mezarlığı”

“Süsen Gitti”

“Mercan’ a Güzelleme”

“Ormanda Bir Deniz Kabuğu Gibi”

“Yılanlar, Yıldızlar”

“Solgun Bir Sarı Gül” (Sinemaya uyarlanmıştır.)

d) *Zehir Zıkkım Hikâyeler*: Kitap iki bölümde yer alan hikâyelerden oluşur.

Birinci bölümde, altı; ikinci bölümde ise dört hikâye vardır. Hikâyeler şunlardır:

Yabancıllık (1. Bölüm)

“Kara Kayalar”

“Tanıklar 1999”

“Matmazel Dimitra’nın Bitmemiş Hikâyesi”

“Ödeşme”

“Uzaklarda Kalan”

“Yaşamın Şiiri”

Kadınlar ve Kuyular (2. Bölüm)

“Piç”

“Ful ve Kül”

“İpekböceği Bakıcısı”

“Terlik”

2.1.3.3. Çocuk Kitapları

Çocuk kitapları, çocuğun gelişimine yönelik olarak, kitapla tanışmasını sağlayan ilk eserlerdir. Duygu, düşünce harmanı olan edebiyatın çocuğa yönelik sorumluluğunu yerine getirmesi çocuk edebiyatını oluşturur. “Çocuk edebiyatı, edebiyatın içinde, çocuğu duyarlı bir birey, iyi okur ve edebiyat okuru olmaya hazırlayan geçiş dönemi edebiyatıdır” (Şirin, 2007, s. 15).

Çocuklar, kitaplar aracılığıyla renkler dünyasını tanır. Kitaplar çocuğa hayatı, çevreyi ve zengin hayal gücünü kazandırır. “Küçük yaşlarda kitapla yapılan olumlu tanışma, çocukta kitaplara karşı sevginin doğmasına neden olacaktır. Bu sevgi, şüphesiz ileriki yaşlarda da devam edecektir. Çocuğun kitap sevgisi kazanması ve kitaplarla iyi ilişkiler kurması, çocuğa iyi ve sağlam bir eğitim verilmesini sağlamak açısından da önemlidir” (Kocabaş, 1999, s. 10).

Çocuk edebiyatı, Ayla Kutlu’nun en çok eser verdiği alanlardan biridir. Kutlu, çocuk kitaplarını yazarak çocuklara iyiliği, doğruluğu, güzelliği anlatmanın kendisi için bir vazife olduğunun altını çizmiştir.

Çocuklar için yazdığı kitapları:

- ✓ *Merhaba Sevgi*, Bilgi Yayınevi, 1989, Ankara.
- ✓ *Yıldız Yavrusu*, Bilgi Yayınevi, 1994, Ankara.
- ✓ *Başı Kuşlu Çocuk*, Bilgi Yayınevi, 1995, Ankara.
- ✓ *Beceriksizler Sirki*, Bilgi Yayınevi, 1995, Ankara.
- ✓ *Gezgin Kertenkele ile Kutup Ayısı*, Bilgi Yayınevi, 1995, Ankara.
- ✓ *Çiçek Elli Robot*, Bilgi Yayınevi, 1995, Ankara.
- ✓ *Küçük Mavi Tren*, Bilgi Yayınevi, 1995, Ankara.
- ✓ *Kendini Köpek Sanan Ayakkabılar*, Bilgi Yayınevi, 1995, Ankara.
- ✓ *Harika İkizler/ 1, İkizlerin Sırrı*, Bilgi Yayınevi, 1997, Ankara.
- ✓ *Harika İkizler/ 2, Artık Çok Oldunuz*, Bilgi Yayınevi, 1997, Ankara.
- ✓ *Harika İkizler/ 3, Zavallı Mideler*, Bilgi Yayınevi, 2000, Ankara.
- ✓ *Minik Sultan Sihirbaz*, Bilgi Yayınevi, 2000, Ankara.
- ✓ *Minik Sultan ile Deniz Kızı*, Bilgi Yayınevi, 2000, Ankara.
- ✓ *Minik Sultan Beceriksiz Palyaço*, Bilgi Yayınevi, 2000, Ankara.
- ✓ *Merhaba Sevgi*, Bilgi Yayınevi, 2001, Ankara.
- ✓ *Mavi Saçlar Pembe Gözler*, Bilgi Yayınevi, 2004, Ankara.
- ✓ *Huvava İlk Çevre Koruyucusu*, Bilgi Yayınevi, 2009, Ankara.
- ✓ *Melek ve Dostları*, Bilgi Yayınevi, 2013, Ankara.
- ✓ *Eyyah Kardeşimi Sevmeye Başladım*, Bilgi Yayınevi, 2015, Ankara.
- ✓ *Zaman Da Eskir* (2006) yazarın, yaşamını kendi yorumuyla anlattığı anı kitabıdır.

2.1.3.4. Ayla Kutlu'nun Sinemaya Uyarlanan Eserleri

➤ İzinli:

Hüsnüyusuf Güzellemesi kitabında yer alan “İzinli” adlı hikâye yönetmenliğini, Okan Uysaler’in yaptığı film 1980 yılında TRT tarafından sinemaya uyarlanır.

➤ Hoşça Kal Umut:

Adını aynı ismi taşıyan romandan alan film, yönetmenliğini Canan Evcimen İçöz yapar. 1993 yılında TRT tarafından sinemaya uyarlanır.

➤ Cadı Ağacı:

Yönetmenliğini Fide Montan'ın yaptığı film, 1995 yılında TRT tarafından sinemaya uyarlanır.

➤ Sen De Gitme:

Yönetmenliğini Tunç Başaran'ın yaptığı film, Sen de Gitme adıyla 1996 yılında sinemaya uyarlanır.

➤ Solgun Bir Sarı Gül:

Canan Evcimen İçöz'ün yönetmenliğiyle 1998 yılında TRT tarafından filme aktarılır.

2.1.3.5. Ödül Alan Eserleri

- *Hoşça Kal Umut* -roman- 1987 Mülkiyeler Birliği Rüştü Koray ödülü
- *Bir Göçmen Kuştı O* -roman- 1986 Madaralı Roman Ödülü
- *Babaya Çiçek Götürmek* -hikâye- 13. Antalya Film Festivalinde, film öyküsü dalında ödül alır.
- *Sen De Gitme Triyandafilis* -hikâye- 1990 Sait Faik Öykü Ödülü
- *Mekruh Kadınlar Mezarlığı* -hikâye- 1996 Yunus Nadi Öykü Ödülü

2.2. Cinsiyet Roller/Toplumsal Cinsiyet Roller/Kadın ve Erkek Cinsiyeti Arasındaki Rol Farkı

Cinsiyet, bireyin doğuştan kazandığı biyolojik özelliğidir. Genlerle meydana gelmiştir, kişinin etkisi yoktur. Doğduğu andan itibaren başta aile olmak üzere maruz kaldığı çevre, ondan bazı rollere göre hareket etmesini beklemektedir. Rol ise toplumun bireyden beklediği yapıların tümüdür. Rolü oluşturan etmenlerin başında, çevrenin beklentileri gelir. “Sosyal ortamda bireylerden cinsiyetleri doğrultusunda ve buna bağlı

olarak sosyal ortamın o cinsiyetten beklentisi olan rol modellerine uygun kimlikler geliştirilmesi beklenir. Bu anlamda toplumsal cinsiyet rolleri bireyin zihin ve benlik süreçlerini etkileyen en önemli araçsal semboller bütünüdür” (Sankır, 2010, s. 2). Roller, içinde yaşanılan kültürel ortamdan edinilir.

Toplum, hayatını sürdüren bireylerin kültürel kalıplara göre rolleri gerçekleştirmesiyle gelişir. Bu kalıplardan bir tanesi de toplumsal cinsiyet rolleridir. “Toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyetler arasındaki farklılıkların ya da bir başka deyişle kadın ile erkek arasındaki ilişkilerin toplumsal olarak yapılandırılması, üretilmesi durumunu ifade etmektedir” (Çilingir, 2006, s. 10). Cinsiyet, insanın yaratılışıyla oluşmaktayken toplumsal cinsiyet ise kültürün bireye aktardıklarıdır. “Kadın ve erkeğe sosyal açıdan verilmiş olan roller ve sorumluluklar olarak tanımlanan toplumsal cinsiyet birçok faktör tarafından belirlenmekte ve toplumsal cinsiyet bireyleri hayatının her aşamasında farklı biçimlerde etkilemektedir” (Pekel, 2019, s. 30).

Her canlı birbirinden farklıdır. Kadın ve erkek de birbirinden farklıdır. Biyolojik olarak istekleri ve oluşumları ayırır. Önemli olan bu farklılıklar içinde bütünlük sağlayabilmektir. “Toplumsal cinsiyete dayanarak erkek ve kadına biçilen değerler, rol ve kalıplar hiyerarşik olarak erkeğin ‘üstte ve önde’ bulunması suretiyle ayrıştırıcıdır. Kadın, toplumsal olarak belirlenmiş cinsiyetinden ötürü erkekten ayrı, ötede, öteki olarak tutulmaktadır” (Bingöl, 2014, s.113). Toplumsal cinsiyete bağlı mağduriyeti en çok yaşayanlar kadınlardır. “Bireyler arasındaki farklılıklar, yüksek düzeylere varan ayrımcılığa öncülük ettiği gibi, önemli oranda kadınlar arasındaki yoksulluk riskini de artırmaktadır” (Öztürk ve Çetin, 2009, s. 2672).

Kadınlara ve erkekler sadece biyolojik bir varlık olmanın ötesinde toplumsal rolleri benimseyen bireylerdir. Böylece ‘kadınlık’ ve ‘erkeklik’ tanımları oluşmuştur. “Cinsiyet rolleri kadının ve erkeğin oynayacakları roller açısından bir farklılığın olduğunu belirtmektedir” (Küleki ve Canbay, 2012, s. 33). Toplumsal roller, her toplumda farklılık gösterir. “Her toplum kadına ve erkeğe farklı yaşam şekli belirlemektedir. Bu doğrultuda kadına ve erkeğe farklı dünyalar oluşturulmakta ve her iki cinsiyet de bu farklı dünyalarda birtakım tutum, davranış ve değerlere sahip olmaktadır” (Gök ve İl, 2017, s. 524). Kadın ve erkek arasındaki farklılıkların birçok temeli vardır. “Kadın ve erkek rollerinin anlaşılmasında gerek kadını erkekten ve erkeği kadından ayıran biyolojik özellikler, gerekse de içinde yaşanılan toplumun kültürel

kodları, kurumları, sosyoekonomik yapılanışı ve değerleri de bu rollerin ayrışmasında ve anlaşılmasında önemlidir” (Topuz ve Erkanlı, 2016, s. 306). Doğumdan itibaren başlayan bu farklılaşma toplum tarafından denetlenir. “Toplumsal cinsiyet kategorisi olarak kadınlık ve erkekliğin oluşturduğu toplumsal konumlar; haklar, sorumluklar, davranış tarzı ile özellikle kadınlar açısından çok ciddi sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır” (Kahraman vd., 2014, s. 815). Cinsiyet rollerine uymayan kişiler, toplum tarafından tepkiyle karşılaşır, rollerine uygun davrananlar ise toplum tarafından övülür. “Toplum kadın ve erkeğe eşit roller vermediğinden, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği gün yüzüne çıkarır. Kadınlar ve erkekler, kendileri için belirlenmiş olan toplumsal cinsiyet rollerine uydularında eşit olarak ödüllendirilmedikleri gibi, uymadıklarında da eşit olarak cezalandırılmazlar”(Gülseven, 2017, s. 184).

Kadının ‘üreme’ özelliği doğal bir rol iken çocuk bakımında kendisinden beklenen öncelikler, ev işi yapma, temizlik, zamanının çoğunu mutfakta geçirme gibi durumlara bağlı bırakılma kadının aleyhinedir. Genellikle geleneksel toplumlarda görülen bu roller kadın ve erkek arasındaki farklılığı biyolojik olmaktan çıkarır. “Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin benimsenerek; aile içinde; çocuk bakımı, ev işçiliği, yaşlı ve hasta bakımı gibi birçok rolün kadına yüklenmesi, erkeğin iş yaşamına ve sosyal alanlara dâhil olabilmesi, evde erkeğin söz sahibi olması ve kadının yok sayılması cinsiyet eşitsizliklerinin en çekirdekteki durumunu göstermektedir” (Özmete ve Yanardağ, 2016, s. 93).

Toplumların gelişmişliğini öğrenebilmek, kadını ve kadının yaşantısını daha iyi anlayabilmek için toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadının konumuna bakmak gerekir.

2.2.1. Aile İçinde Kadın

Aile, toplumu oluşturan en küçük gruptur. “Aile, yaşadığımız toplumun temel taşını oluşturan, evlilik ile kurulan bir birliktir” (Könezoğlu, 2006, s. 8). Aile, bireyin dünyaya geldiği andan itibaren içinde yer aldığı, bakımını ve gelişimini sürdürdüğü ilk okuldur. “Aile, insanların yaşamları boyunca en uzun süre ilişki kurdukları ve içinde sosyalleştikleri; ekonomik ve psikolojik destek aldıkları; gelenek, dil ve toplumsal değerlerin öğrenildiği en önemli toplumsal birimdir” (Erbil ve Pasinlioğlu, 2004, s. 1).

Aile, aynı zamanda kültürün öğrenildiği, bir sonraki kuşaklara aktarıldığı alandır. Toplumda yer alan bireyleri sosyalleştiren ilk çevre, ailedir. “İnsanların duygusal anlamda gereksinimlerini tamamlayan, duygusal temele dayalı, toplumsal işlevleri olan bir kurumdur”(Karslı, 2019, s. 2). Kültürel mirasın deforme edilmeden aktarılması aile ile olur.

Aile kurumu, tarihsel süreç içinde sürekli değişime uğramıştır. “Yenileşmenin açtığı değişimler toplumsal kurumların diğer örneklerinde (siyaset, hukuk, sanat, ahlak vs.) olduğu gibi aile kurumunda da değişmelere yol açmıştır” (Aybey, 2016, s. 214). Birey değiştikçe ailenin yapısı ve aile hakkındaki düşünceler de değişmiştir. Türkiye’de sanayileşme ve kentleşme, ailenin yapısını ve aile içindeki bireyin durumunu etkilemiştir. Fakat ailenin önemini azaltmamıştır. “Türkiye, aile kurumunun batı toplumlarına göre çok güçlü olduğu bir toplumdur” (Tekeli, 1990, s. 16). Türkiye’de evlilik oranı fazladır, boşanmalara sıcak bakılmaz. Bu durumun sebebini öğrenmek için annenin aile içindeki rol dağılımını ve aile içindeki önem derecesini bilmek gerekir.

Kentleşme süreciyle ve iç göçün artmasıyla aileler bölünmüş, çekirdek aile sayısında artış meydana gelmiştir. Bu durum, kimlik bunalımı yaşayan bireyler, ortaya çıkarmıştır. Bu problemler, aile içi şiddeti ve geçimsizliği beraberinde getirir. Kadının hem çalışması hem de ailede başta annelik vazifesi gibi rolleri sorumluluk sayısını arttırmıştır.

Ailenin yapısında görülen değişmelerden bir diğeri de annelik vazifesine hapsedilmiş kadının, iş gücüne katılım oranının artması, aile bütçesine sunduğu katkıdır. “İş ve yaşam taleplerinin çatışması, genellikle aileler üzerinde büyük stres kaynağı olarak algılanmaktadır” (Bayer, 2013, s.108). Kadın sadece evi çekip çeviren değil çocuğa bakan, eşine hizmet eden, çalışarak para getiren bir birey olmuştur. “Kadınlar ailede daha duygusal, destekleyici, sorumluluk sahibi, alttan alıcı ve adeta bir ‘sevgi kelebeği’ görünümündedir. Evdeki işler, yemek yapma, ütü yapma, temizlik ve çocuk bakımı çoğu zaman kadının sorumluluğundadır. Erkekler ise daha sert, sinirli, tartışmalarda alttan almayan bir konumdadır” (Akgül Gök, 2013, s. 9).

2.2.2. Çalışma Yaşamı ve Kadın

Bir ülkenin kadına bakış açısı, adalet anlayışı, o ülkenin gelişmişlik oranıyla paraleldir. “Küreselleşen dünyada demokrasinin gelişmesinde kadınların ve kadınlara sağlanan hakların önemli bir yeri vardır. Hatta kadınların sahip olduğu haklar ülkelerin gelişmişlik seviyesinin bir göstergesidir” (Küçük, 2015, s. 1).

Kadının iş hayatına katılımı, birçok yönden değişimi yaşatmıştır. “Kadınların işgücüne katılımı; işgücü piyasasındaki arz talep dengesine, makro ölçekli politikalara, hukuki dayanaklara ya da toplumun cinsiyet eşitsizliği bakış açısına hatta aile yapılarına kadar pek çok değişkene bağlı olmakta ve tüm bu değişkenler iç içe geçmiş halde işgücü piyasasında kadının konumunu ve durumunu oluşturmaktadır” (Durmaz, 2016, s. 45).

1970’li yıllarda kentlere yapılan yoğun göçler beraberinde işsizliği, gelir dağılımındaki adaletsizliği ve sosyal güvenlik problemlerini ortaya çıkarmıştır. Ekonomik sıkıntılar büyük kentlerde daha fazla görülmüş, göç edenler bu durumu daha net yaşamıştır. “Tarihi süreç içinde toplum yaşantısındaki asıl yerinin ailesi ve evi olduğu görüşü nedeniyle kadınlar, bireysel kazanç elde etmeye yönelik iktisadi faaliyetlerin dışında, doğal bir iş bölümü algısı bağlamında ev odaklı işleri yapmak zorunda kalmıştır. Ancak yaşanan sosyal, siyasal ve ekonomik değişmeler sürecinde, toplumsal ve ekonomik kalkınmada kadınların etkin biçimde yer alması, işsizlik ve yoksulluk sorununun çözümünde önemli bir rol oynayacağı kanaati hâsıl olmuştur” (Karabıyık, 2012, s. 232).

Kadınlar, çalışma sahası bulmakta, erkeğin hüküm sürdüğü alanlarda kadın olarak ilerlemekte zorlanmıştır. “Kadınlar ev kadını ve annelik rolleri nedeniyle işgücü piyasasının dışında, erkeklere göre daha fazla zaman geçirmektedir” (Tatlı ve Koç, 2017, s. 146). Aynı alanlarda, kısıtlı imkânlarda çalışmışlardır. “Tekdüze ve kariyer yapmaya kapalı işlerde yoğunlaşmalarının bir başka önemli nedeni de geleneksel rol ayrımının kadının, ev dışında çalışmaya başlamasıyla birlikte hemen değişmemesidir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerdeki kadınlar bile, hala, bu rol ayrımının baskısını hissettiklerinden çoğunlukla rollerini oynamalarına imkân veren yarım günlük ya da fazla bir çabayı gerektirmeyen tekdüze işleri tercih etmektedir” (Budak vd. 1991, s. 1).

Sanayi devrimiyle kadınların iş hayatına katılımlarında düzenli bir artış yaşanmıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerde bu artış gözle görülebilecek seviyededir. Fakat

kadının emeğinden istifade eden hâkimiyet, kadına emeğinin tam karşılığını yansıtmaz. Kadının emeği üzerinden sermaye çarkını döndürmüştür. “7 milyara ulaşan dünya nüfusunun, çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşmakta ve bu nüfusun 4 milyarı, görece yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar, dünyadaki toplam üretimin 2/3’ünü üretmelerine rağmen, toplam gelirin sadece %5’ini alabilmektedirler” (Peker ve Kubar 2012, s. 176). Kadınlar, üretimde erkeklerden daha öndedir fakat verdikleri çabaların madden karşılığını alamamaktadır.

Köyden kente göç, tarım sektöründeki çözümler, kadının çalışma alanını değiştirmiştir. Kadınlar ev temizliği, çocuk bakıcılığı gibi alanlarda çalışmaya başlamıştır. Bazı kadınlar asgari ücretten de düşük ücretler ile çalışmaya mecbur kalmıştır. Kadınlar, daha çok gündelik, emeğin karşılığı olmayan işleri tercih etmek zorunda kalmıştır. “Kadınların %71,3’ü kendisi üzerinden herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı değildir. İşgücü içerisinde yer alan her on kadından yaklaşık yedisi ücretsiz aile işçisi olarak çalışırken, erkekler için aynı oran onda birdir” (Gül vd., 2014, s. 172).

Kadının iş gücüne katılımının önünde birçok engel vardır. “Nitelikli işgücü gerektirmeyen üretim şartlarında, uzun çalışma saatleri ve düşük ücretle erkek işgörenlerin alternatifini olarak görülen kadın işgörenler, işe alınmada eşitlik ilkesinin uygulanmaması, analık ve aile yaşamının kadının çalışmasını engellemesi, çocuklu kadınlar için kreş problemlerinin yaşanması, eşit işe eşit ücret ödenmemesi, kadına yönelik cinsel taciz gibi cinsiyete dayalı ayrımcılık ile de karşı karşıya kalmaktadırlar” (Yılmaz vd., 2008, s. 91). İş gücüne katılımı etkileyen alanlardan biri de eğitim durumudur. “Türkiye’de kadının işgücüne katılımının düşük seviyede olmasının başlıca nedenlerinden birisi, kadının yeteri düzeyde eğitime ulaşamamasıdır. Kadınların eğitim imkânlarından yeterince yararlanamamaları sonucu eğitim düzeylerinin düşük olması, bir işte çalışmaları durumunda elde edebilecekleri ücretin düşük ve çalışmanın fırsat maliyetinin yüksek olmasına yol açmaktadır” (Önder, 2013, s. 50). Kadına biçilen toplumsal rollerde esneklik olmaması da kadının iş sahasını etkilemiştir. “Toplumda kadına biçilen roller ve bunun etrafında şekillenen aile ve sosyal ortam kadının işgücüne katılımını etkilemektedir. Çocukların ve yaşlıların bakımını geleneksel olarak sadece kadının görevi olarak gören, erkekleri ise ailenin geçimini sağlamakla görevli sayan

cinsiyete dayalı işbölümü kadının işgücüne katılımının önündeki en büyük engeldir” (Önder, 2013, s. 150).

Kadının gerek ev yaşamında gerekse iş yaşamında fırsat eşitsizliğine uğraması, başta eğitim durumu olmak üzere her alanı etkilemektedir. “Kadınlar, sivil toplum örgütlerinde, sendikalarda, yerel yönetimin çeşitli birimlerinde ve ulusal siyaset alanında toplumdaki sayısal ağırlığına rağmen yeterli oranda yer alamamakta, temsil edilememektedir” (Çakır, 2008, s. 41).

2.2.3. Yoksulluk ve Kadın

Yoksulluk, insanların ihtiyaç duyduğu gereksinimlerini elde edememe durumunda karşılaştıkları durumdur. Yoksun olma halidir. “Yoksulluk genel olarak bir halkın ya da onun belirli bir kesiminin asgari yaşam düzeyini sürdürebilmek için gıda, giyim ve barınak gibi sadece en basit ihtiyaç maddelerini karşılayabilmesi olgusudur” (Uzun, 2003, s. 156).

Yoksulluk her ülkede her grupta vardır. Cinsiyetler arasındaki yoksulluk durumuna bakıldığı zaman ise kadınların erkeklere nazaran daha yoksul oldukları görülür. “Kadınlar yeterli düzeyde istihdam edilmedikleri, gerekli eğitimi alamadıkları, hayatın her alanında ayrımcılığa maruz kaldıkları ve sosyal anlamda dışlandıkları için yoksulluğu erkeklerden daha fazla yaşamaktadırlar” (Yusufoğlu, 2010, s. 22). “Yoksulluk bir kadın sorunudur. Yoksulluğun hedef aldığı en önemli kitleyi dünyanın hemen her yerinde yoksulların, işsizlerin, topraksız ve mülksüzlerin çoğunluğunu oluşturan kadınların ve çocukların oluşturduğu bilinmektedir” (Şengül ve Fisunoğlu, 2014, s. 1).

Yoksul olma durumu içinde kadınların sayısının fazla olmasını etkileyen birçok etken vardır. Göç, savaş gibi durumlardan sonra erkeğin ölümü, evin sorumluluğundan kaçması gibi durumlarla kadınlar evin reisi olmaya başlamıştır. “Kadınlar ailenin geçimiyle, çocuk veya yaşlıların bakımı arasında sıkışıp kalmakta ve çoğunlukla bu koşullarla tek başına veya artık oldukça kısmileştiği anlaşılan gayri-resmi toplumsal dayanışma ağlarının desteğiyle mücadele etmeye zorlanmaktadırlar” (Yarar, 2015, s. 37).

Kadının çalışma imkânlarının yeterli düzeyde olmaması ve eğitim seviyesinin düşük olması yoksulluğun sebeplerindedir. “Kültür, gelenek ve ayrımcı uygulamalar

kadınların işgücüne katılımının temel engellerini oluşturmakta ve bunların dışında düşük eğitim seviyesi ve esnek olmayan işgücü piyasası düzenlemelerini de içeren bazı yapısal engeller de bulunmaktadır. Kadınların eğitime erişimi sürekli artmakla beraber erkeklere oranla daha azdır ve bu nedenle erkeklerden daha düşük ücretle çalışmaktadırlar özellikle bazı sektörlerde kadına karşı ayrımcılık söz konusudur” (Gerşil, 2015, s. 178). Çalışma sahasının kadına karşı yaklaşımı da kadın yoksulluğuna sebep olur. “Kadının, doğurganlık ve bakım işleri nedeniyle işe yeterince düzenli gelemeyeceği, erkekler kadar verimli çalışamayacağı düşünülmekte, işyerinde kadınlardan “kadın rollerine” uygun işleri yapması beklenmekte ve kadınla erkeğin birlikte çalışmasına eleştirel bakılabilmektedir” (Şener, 2012, s. 51).

Yoksullukla mücadelede, özellikle kadının yoksulluğuyla mücadele noktasında çeşitli çalışmalara ihtiyaç vardır. “Yoksulluğun ortadan kaldırılması, her düzeyde güçlü ve sürekli tedbirleri gerektirmekte ve etkin olmak için ulusal çabaların uluslararası çabalarla ikame edilmesi önem taşımaktadır” (Öztürk ve Çetin, 2009, s. 2685).

2.2.4. Eğitim ve Kadın

Eğitim; değerli bir yaşamın ön koşulu olmakla birlikte bireysel ve toplumsal değişim aracıdır. Eğitim, parçası olduğu toplumsal yapının ideolojisini yansıtır. Günümüzde ülkeler arası gelişmişlik farkının en aza indirilebilmesinin en önemli yolu nitelikli insan gücüdür. İnsan, kalkınmada yeri doldurulamayan tek faktördür. Bu bağlamda, eğitim insan için en verimli yatırım kabul edilebilir. “Bireylerin toplumda etkin bir rol alması, toplumla uyum içinde yaşayabilmesi; haklarını bilmesi ve kullanabilmesi ile yakından ilişkilidir. Bu haklardan biri olan eğitim, diğer haklarını bilmesi ve kullanması açısından son derece önemlidir” (Özaydınlık, 2014, s. 95).

Eğitim, her bireyin hakkıdır. Anayasada, bütün çocukların eğitim hakkından eşit şekilde faydalanmasını sağlayan maddeler bulunmaktadır. Anayasanın 42. maddesine göre “İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır.” 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 4. maddesinde “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.” Eğitim hakkından her iki cinsiyetin eşit şekilde faydalanacağı belirtilmiştir. “Cumhuriyetin

kuruluşundan günümüze değin kadınların eğitimi konusunda nicel bir artış sağlanmış ve yasal düzenlemeler ile önemli kazanımlar elde edilmiş olmasına rağmen bu gelişmelerin henüz toplumsal yaşama yeterince yansımadağı görülmektedir” (Tor, 2016, s. 42). Kadının önemi düşünöldüğünde, istendik, bilinçli bir toplum için kadının eğitilmiş olması inkâr edilemez. “Bir ülkenin her alanda en güçlü ve en iyi durumda olabilmesi ancak kadın-erkek ayırımı yapmadan herkese iyi bir eğitim sağlamış olması ile mümkündür” (Kayadibi, 2003, s. 19).

Kadının bir işte çalışması, ayakları üstünde durması, erkekle eşit şartlarda saygın konum kazanması eğitime verilecek önemle kazanılır. “Eğitim, kadınların ekonomik kalkınmadaki rolünü belirleyen ve onların istihdama tam katılımına yardımcı olan en önemli faktördür” (Kızılgöl, 2012, s. 181). Fakat Türkiye’de, kadının eğitim düzeyinin yeterli seviyede olmadığı görölmüştür. “Türkiye’de, bütün olumlu çabalara rağmen, başta eğitim olmak üzere birçok alanda kadın ile ilgili eşitsizlikler söz konusudur. Bu eşitsizlikler, her eğitim kademesinde açık bir şekilde göze çarpmaktadır” (Seven ve Engin, 2007, s. 181). Bu durumun temel sebeplerden biri, cinsiyetçi tutumlardır. “Kadına yönelik ayrımcılık, daha çocukluk döneminde, toplumsal ve kültürel kalıp yargılar nedeniyle aile ve toplumun, kız çocuğa erkek çocuktan daha az olanaklar tanınmasıyla başlamaktadır. Anne-babanın gerek genel sağlık bakımı gerekse eğitim bakımından çocuğa gösterdikleri özen açısından erkek çocuk daha avantajlı bir konuma sahip olmaktadır” (Özaydınlık, 2014, s. 96).

Kadınların eğitim oranının yeterli seviyede olmamasının, yoksullukla da ilişkisi vardır. “Ailenin yoksulluğu her iki cinsten çocukların okullulaşmasının önündeki en önemli engel olmakla birlikte, kızlar bu sınıfsal ve yoksulluk dezavantajını çoğaltan cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle de eğitimden mahrum kalmaktadır. Dolayısıyla yoksulluk kız çocukların eğitiminde belirleyici bir rol oynamaktadır” (Sayılan, 2012, s. 37). Eğitim ve yoksulluk arasında doğru orantı vardır. “Yoksulluk arttıkça eğitim imkânlarına erişim azalmakta, eğitim düzeyi düştükçe de yoksulluk artmakta ve böylece içinden çıkılmaz bir döngüye girilmektedir” (Alpaydın, 2008, s. 50).

2.2.5. Değişim Sürecinde Kadın

Kadın, toplumun inşa edilmesinde önemli bir yere sahiptir. Çocuğu eğiten ilk öğretmendir. Haliyle dolaylı yoldan toplumu da eğiten kendisidir. Kadının eğitim durumu, doğrudan toplumun gelişim düzeyine etki eder. Eğitim almayan kadın, çocuğuna yeterli düzeyde yardımcı olamaz, toplum geriler. “Neden-sonuç ilişkisi bakımından, ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi ile toplumu oluşturan fertlerin genel eğitim seviyesi arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Ekonomik ve sosyal gelişmenin sağlanmasında en önemli araçlardan biri, gerekli sayıda ve nitelikte insan gücü yetiştirilmesi olmaktadır” (Kavasoglu ve DPT, 2007, s. 4).

Toplumun yarısını oluşturan kadınlardır, kadının geri kalması toplumun da her alanda gerilemesine sebep olmaktadır. Toplumda meydana gelen her değişim önce kadını sonra toplumu etkiler. “Kadının toplumdaki yeri aslında toplumsal çalkantıların ya da değişimlerin en çok hissedildiği alandır. Toplumsal ve ekonomik değişimler kadınların toplumsal kimliklerinde büyük ölçüde gözlemlenebilmektedir” (Pişkin, 2008, s. 39). Değişim, toplumun yapısında etkisini gösterdiği kadar insan yapısında da etkili olmuştur. İnsanlara yeni imkânlar sağlayan değişim, insanın ilerlemesinde rol oynar. “Teknolojideki gelişmelerle, kadınların toplumsal rolleri, aile içi ve dışı ilişkileri, kararlara katılımları ve evlilik örüntüleri değişse de, kadınlar, erkeklere oranla kalkınmanın getirdiği kazanımlardan daha az yararlanmaktadır” (Kaypak, 2010, s. 389).

Değişim sürecinde aile yapısında hareketlilik görülür. “Toplumsal yapıdaki değişimlerden etkilenen aile yapısı geçiş sürecinde hem geleneksel ailenin özelliklerini taşımakta hem de çekirdek aileye uyum sürecini yaşamaktadır” (Özdemir, 2009, s. 27). Kadınlar ailenin devamı için çalışma hayatına katılmıştır. “Değişen toplumsal ve ekonomik koşullarla birlikte kadınlardan ve erkeklerden beklentilerin değişmesi sonucu sosyal psikoloji içinde cinsiyet rolünden kaynaklanan başka çalışma alanlarının da ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu çalışma alanlarından biri de kadının çalışma hayatına girmesiyle ortaya çıkmıştır” (Çıtak, 2008, s. 3). Çalışmak için istekli olan kadınlar, emeklerinin madden karşılık bulamamasıyla düşük ücretli işlerde çalışmaya başlamıştır. Ev dışında hizmetçilik, çocuk bakıcılığı gibi alanlara yönelmek zorunda kalmışlardır.

Büyük bir beklentiyle herkesin hayalini kurduğu büyük şehirler, eskisi gibi olanak sunmamıştır. Geçim sıkıntısı artmış, kadınlar çalışma alanlarında daha fazla görülmüştür. Fakat kadınlar birtakım sorunlarla karşılaşmıştır. “Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasından sonra yapılan reformlar ile aktif olarak işgücünde yer almaya başlayan kadınlar, zamanla işgücü içerisindeki paylarını düşürmüşlerdir. Kentleşmenin ve düşük eğitim seviyesi ile tecrübe eksikliğinin yanında iş piyasasındaki rollerin paylaşılması, aile baskısı, kadının medeni durumu, çocuk faktörü- özellikle küçük yaş çocuk sahibi olmak- aile bireyinin gelirinin yüksek olması, iş yerinde yaşanan cinsiyet ayrımcılığı ve çalışma saatleri ile koşulları kadınları ya işgücünden uzaklaştırmıştır ya da ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaya itmiştir” (İnce, 2010, s. 1).

Kadının iş hayatına girmesindeki artış, farklı sorunları da beraberinde getirmiştir. “Modern toplumlarda iş hayatına atılan kadın, sosyal hayat içerisinde kendisini daha fazla gösterirken, artan sorumlulukları beraberinde yeni problemlerin de doğmasına neden olmuştur. Geleneksel rollerin henüz tam olarak değişmediği ve aile içi ilişkilerde geleneksel rollerin sürdüğü bir ortamda kadınların çalışması, ev içi sorumluluklarına ek bir yükü de beraberinde getirmiştir” (Ersoy, 2009, s. 218). Çalışan kadınların aile içindeki sorumluluklarını ihmal etme kaygısı, iş hayatını etkiler. “İş hayatında başarılı olmasına rağmen, aile yaşamında başarısız görülen kadın tümüyle başarısız olarak kabul edilmektedir. İdeal kadın, toplumumuzda hem iş hayatını hem de aile hayatını birlikte yürütebilen kadındır. Bu da doğal olarak kadınların iş yaşamındaki başarısını kısıtlamaktadır” (Çaha vd., 2014, s. 31).

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılarak yapılmıştır. Creswell (2005, s. 219)'e göre dokümanlar nitel araştırmalarda önemli bir veri kaynağıdır ve hem özel hem de resmi dokümanları içerebilir. Bu çalışmada incelenen dokümanlar araştırmanın amacına uygun olarak Ayla Kutlu'nun dört hikâye kitabı içindeki otuz beş hikâyedir.

3.1. Verilerin Toplanması

Çalışmada veriler, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine göre toplanmıştır. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 39) olarak tanımlanmaktadır. Nitel veri iyi yapılandırılmış, zengin tanımlamalara ve sürece ilişkin ayrıntılı açıklamalara dayanır (Miles ve Huberman, 2015, s. 1). Doküman incelemesi ise araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 187). Doküman incelemesi, “yapılacak olan çalışma ile ilgili mevcut kayıt ve belgeleri toplayıp belirli norm veya sisteme göre kodlayıp inceleme işlemine” (Çepni, 2012, s. 116) denir. Belgesel gözlem ya da belgesel tarama olarak da adlandırılan (Çepni, 2012, s. 116) doküman analizinde araştırmacı öncelikle amacına yönelik mevcut kaynakları bulur, dikkatlice okur, gerekli bilgileri not alır ve notlardan yola çıkarak birtakım değerlendirme işlemleri yapar. Bu süreçte dikkat edilmesi gereken en önemli nokta bu süreçte araştırmacının kaynaklardaki bilgileri, kaynakta anlatılmak istenilen gibi anlaması ve o şekilde kullanmasıdır. Bu yöntemde daha çok yapılanlardan yola çıkılarak, genel eğilimlerin, farklı fikirlerin varlıkları biraz daha netleşmiş olur (Çepni, 2012, s. 116-117).

Modern Türk Edebiyatı yazarlarından biri olan Ayla Kutlu'nun dört hikâye kitabı mevcuttur: Hüsnüyusuf Güzellemesi (1984, bs. 2), Sen De Gitme Triyandafilis

(1990, bs. 8), Mekruh Kadınlar Mezarlığı (1995, bs. 3) ve Zehir Zıkkım Hikâyeler (2001, bs. 3). Araştırmanın güvenilir biçimde yürütülmesi için öncelikle yazarın bu dört hikâye kitabının içindeki toplam otuz beş hikâye örneği okunmuş; hikâyelerdeki eğitim sorunu, bunun kız çocuklarına yansımaları, cinsiyet rollerinin belirlenmesindeki etkenler, kadına yaklaşımda kullanılan dil ve üslup sorunları teker teker fişlenmiştir.

Tablo 1. Hikâyelerin tanıtımı

Eser Adı	Sayfa Sayısı	Erkek Figürler	Kadın Figürler	Konu
Eski Bir Çocukluğun Ardında	10	/	/	Kahramanın çocukluğunun savaş yıllarına gelmesi ve çocukluğunun geçtiği mahalleyi ziyaret edip anlatması
Hüsnüyusuf Güzelleme	48	Ökkeş, öğretmen, Habip, Sadettin, Bekçi, Emine'nin dedesi, İlhami, Hüsnü, Ömer, Hüseyin	Emine, Fatma, Türkücü Zehra, Ökkeş'in karısı, Sevim, Hadiye	14 yaşında okumayı seven Emine'nin istismara uğraması ve yoksulluk sonucu okulu bırakması, daha sonra yaşadıkları
Mikail Usta	12	Mikail, İbrahim, Hüseyin	Fethiye, Edibe	Duvar ustası olan Mikail'in hayatı
Belirsiz Bir Sızıyla	32	Halil, Mustafa, Müdür, Şükrü Kaya, Emin Erişirgil, Halil'in oğlu, Halil'in babası	Sekreter kız, Halil'in annesi, Gümüş, Güzel, Halil'in karısı	Babasını sevmeyen, okul okuyacak durumu olmayan Halil Bey'in bir bodrum katında şef olarak geçen hayatı
Uzaklıklardan Yalnızlıklardan	13	Dayı, baba(üvey), Levent,	Abla, yenge, nine, anne	İsmi verilmeyen 14 yaşındaki bir çocuğun yaşadıkları
Sonbahar Hikâyesi	10	Sigara satan adam, askere giden genç	Kör yaşlı kadın, genç kadın	Bir ailenin tren istasyonunda oğullarını asker uğurlama
İzinli	22	Cevo, Ümit, Gülsen'in kocası, Gülsen'in oğlu	Gülsen, Güllü, cezaevindeki kadınlar, gardiyan	Bir bayram günü dışarıdan gelen ziyaretçinin ısrarları üzerine Cevo adındaki 4 yaşındaki çocuğu bir günlük dışarı çıkarması
Bal Biriktiren Kız	7	Baba	Kız çocuğu	Bir kızın babasına özlemi
Babaya Çiçek Götürmek	15	Baba, şoför, erkek kardeş, arkadaş	Yıldız, Nahide, kız kardeş	Komünist bir babanın tutuklandığı gün ve sonrası
Sen De Gitme Triyandafilis	56	Mösyö Antuvan, Mayör Portal, Niko, Pierre, Sultan'ın kocası, askerler, şoför,	Sultan, Triyandafilis, Madam Teodora, Aleksiya, Elenia, komşular	Triyandafilis adında zeka geriliği olan kızın bir Fransız askerine âşık olduktan sonra yaşananlar

		Rıfat, Mustafa, Halef, Eren		
Altın	21	Ninenin kocası, avcı	Nine, kız çocuk, Bibi Esmâ, köy kadınları	Altın bulma umuduyla dere kenarına giden kadının avcıyla birlikte olması, hamile kalması ve kocasının doğan bebeği öldürmesi, öfkeyle geçen bir ömür
Eski Bir Türküye Ağıt	13	Sabit, Nihat, baba	Şadiye, anne	Küçük bir kızın gözünden halasının hayatı
Gitmeyi Bilmek	20	Kayınbaba, Nesim, baba, Zeki Arsuzi, Edip, Yahya, Ömer	Sariye, Ömer'in karısı, anne	Fransızlara yardım ettiği için kaçak olan Nesim'in on yıl sonra baba evine dönmesi ve yaşadıkları
Gülperi	13	Çolak Ahmet, davulcu, Enver, Reis, Zurnacı, Bestami, Ömer, Hilmi, Raif, Cabir, Hamit	Şerife(Gülperi), Çiçek, Hilmi'nin annesi, Kız arkadaşlar, Reis'in karısı	12 yaşında cinsel istismara uğrayan kızın ailesi tarafından reddedilmesi, kötü yola düşmesi
Üçgenin Perişan Kenarı	20	İlyas, Sadık	Saime, yurttaki kızlar, aşçı, bulaşıkçı	Ellisini aşmış yurt müdiresinin, 28 yaşındaki muhasebecisiyle olan birlikteliği ve yurttaki kız öğrencilere duyduğu öfke
Can Kuşu	11	Polis, baba	Garip kadın, nine, Fahrünnisa, Meziyet	Kim olduğu bilinmeyen bir kadının ölümünden sonra aynı mahallede yaşayan Meziyet adındaki küçük kızda görülen değişiklik
Bütün Yeşiller... Bütün Maviler	16	Baba, Nimetullah	Suzan, Babaanne, Leyla	Babası ve babaannesiyle yaşayan küçük bir kızın sevgiye olan ilgisi
Ay ve Su	8	Hrisko, Yerasim, ağabey, anlatıcı, garson	Maro	Hastane odasında yatan kadını çocukluk aşkının ziyaret etmesi ve anlattıkları
Bir Varmış	11	Ebubekir, Ekber, Mikdad, muhtar, Sefer	Bahubike, Seteney, Mücevher, Zübeydat, Aybike	Kocasını ve iki oğlu ölmüş gelinleri kızını ve torunuyla başından geçenlere karşı dik duran bir kadının hayatı
Mekruh Kadınlar Mezarlığı	26	Hamit, Şahid, müdür, tiyatoracılar, hoca, köyün erkekleri	Ayşad Bahu, Dürriye, Hediye, müdürün karısı, Nazlı, Hediye'nin annesi	Dul bir kadın olan Hediye'nin namus cinayetine kurban edilmesi ve kadına yaklaşım şekli
Süsen Gitti	23	Dede, amca, Mustafa, hoca	Süsen, Sebâhat, bibi, Zerkân, Sebâhat'in annesi	Köye yapılan baskın sonucu asker kaçağı babasının alınmasıyla aklı dengesini kaybeden kız
Mercan'a Güzelleme	45	Rasim, köyün erkekleri, Ağa Maruf, Erol, çarşı esnafı	Mercan, Fehime, ebe, kuma, babasının görüştüğü kadın	Güzelliği dillere destan Mercan'ın henüz 16 yaşındayken dedesi yaşındaki adama üçüncü

				eş olarak varması ve sonrası
Ormanda Bir Deniz Kabuğu Gibi	12	Petros, Hanna, Nurdan'ın babası	Nurdan, öğretmen, mendil aldığı öğrenci, Nurdan'ın annesi, Hanna'nın ninesi	Küçük kızın mahalle arkadaşıyla zorluklar içinde geçen okul yılları
Yılanlar, Yıldızlar	12	/	/	/
Solgun Bir Sarı Gül	67	Tuğrul, Nevit, Sencer,	Binnaz, Ayşen, Şen, Şeniz, Aliye, Maya, Mübahat	Antika satıcısının hayatı
Kara Kayalar	19	Orta yaşlı adam, enişte, teyze oğlu	Papatya, teyze, orta yaşlı adamın karısı	Anne babası olmayan teyzesiyle yaşayan kız çocuğunun cinsel istismara uğraması ve kullanılması
Tanıklar	11	Baba, ağabey, Sefer	Aybike Bahu, anne, babaanne, anlatıcı	28 yaşında üç çocuk sahibi kadının kaynanası tarafında oğluna layık görülmemesi ve kadının çocuklarının gözü önünde uğradığı şiddet
Matmazel Dimitra'nın Bitmemiş Hikâyesi	49	Kirye Dimitri, Samim, Nikola, Cengiz, Zekeriya	Birsen, Saniye, Matmazel Dimitra, Mürvet, Vivet, Penelope, Mariya, Evdoksiya, Flora, Nurvefa, Nadya	Okula gönderilmeyen Dimitra'nın ömrünü terzilik yaparak geçirmesi, ailesi uğruna yaptığı fedakârlıklar
Ödeşme	15	Emin, Vartan	Zaruhi, Helin, Vartan Ağa'nın annesi	Zaruhi Hanım'a Helin'in minnettarlığı ömür boyu ayrılmamaları
Uzaklarda Kalan	19	Marsilyalı, Hüdai, Hüdaverdi, işçi	Gelin, kaynana, 29 hasta kadın	Tehcir Kanunu sonucu kaynanası ve sekiz günlük bebeğiyle yollara düşen gelinin başına gelenler
Yaşamın Şiiri	13	Baba, ağabey, August, Dilber'in kocası	Üvey anne, Dilber, Christiana	Aile baskısına dayanamayıp kaçan okumuş kadının yaptığı yanlış evlilik ve sonrası
Piç	21	Harun, Mahmut, dayı, İsfendiyar, polis	Zühre, Azize	Sağır ve dilsiz ve anne babası olmayan Zühre'nin bir eve hizmetçi olarak verilmesi ve yaşadıkları
Ful ve Kül	29	Argun, baba, Cengiz, Ağabey	Elmas, anne	Elmas Argun adındaki serseriye aşık olup okulu bırakması ve başına gelenler
İpekböceği Bakıcısı	22	Baba, ağabey, anlatının kocası, Arif	Komşu kadın, Ahraz, anlatıcı, anne, abla	Ermeni isyanları sonucu evleri yakılan Ermeni kadının yaşadıkları
Terlik	11	Koca, baba, ağabey	Anlatıcı, anne	Âşık olduğunu düşünerek evlenen kadının daha sonra uğradığı hayal kırıklığı

Daha sonra çalışmayla ve yazarla ilgili literatür taranarak daha önce yapılan çalışmalar, yazılan makale, tezler incelenmiş, yazarın hayatı, sanat anlayışı hakkında

bilgi edinilmiştir. Ayrıca bazı kaynak, makale ve tezler için ÖSYM'nin tez araştırma merkezinden ve kaynakçada belirtilen internet sitelerinden yararlanılmıştır.

3.2. Çalışma Materyali

Bu araştırmanın çalışma materyali Ayla Kutlu'nun Hüsniyusuf Güzellemesi, Sen De Gitme Triyandafilis, Mekruh Kadınlar Mezarlığı ve Zehir Zıkkım Hikâyeler adlı dört kitabındaki hikâyelerdir. Çalışmanın dayanağını oluşturan bu kitaplardaki hikâyeler, cinsiyet/toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rollerin oluşumunda etkili olan faktörler, eğitim sorunu ve kız çocukların eğitimi meselesi, kadına yaklaşımda kullanılan dil ve üslup sorunları açısından incelenmiştir.

3.3. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Bu çalışmada elde edilen veriler betimsel analiz kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizine göre daha yüzeysel olan bu analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenmiş olan başlıklar altında özetlenir ve yorumlanır ... bu analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 224).

Betimsel analiz dört aşamadan oluşur:

1. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma: Araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal çerçevesinden ya da görüşme ve/veya gözlemlerde yer alan boyutlardan yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulur. Bu çerçeveye göre verilerin hangi temalar altında organize edileceği ve sunulacağı belirlenir.
2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: bu aşama, daha önce oluşturulan çerçeveye göre elde edilen verilerin okunması ve düzenlenmesi aşamasıdır.
3. Bulguların tanımlanması: Düzenlenen veriler tanımlanır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenir.
4. Bulguların yorumlanması: Tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılmasının yapıldığı aşamadır.

Çalışma kapsamında veriler, “verilerin toplanması” başlığı altında ifade edildiği gibi elde edilmiştir. Daha sonra çalışma için betimsel analiz yöntemine uygun bir çerçeve oluşturulmuş ve temalar belirlenmiştir. Temaları belirleme sürecinde alanyazın taranmış, benzer çalışmalara bakılmıştır. Ayrıca iki alan uzmanının görüşüne de başvurulmuştur. Daha sonra araştırmacı iki alan uzmanının görüşlerini ve literatür taramasından elde edilen bilgileri de dikkate alarak aşağıdaki temaları belirlemiştir:

- Ayla Kutlu’nun hikâyelerinde cinsiyet/toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rollerin oluşumunda etkili olan faktörler
 - ✓ Ayla Kutlu’nun hikâyelerine cinsiyet/toplumsal cinsiyet rollerinin yansımaları
 - ✓ Ayla Kutlu’nun hikâyelerinde cinsiyet/toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda etkili olan faktörler (aile, arkadaş gruplar, çevre-toplum)
- Ayla Kutlu’nun hikâyelerinde eğitim sorunu ve kız çocukların eğitimi meselesi
 - ✓ Ayla Kutlu’nun hikâyelerinde eğitim sorunu
 - ✓ Ayla Kutlu’nun Hikâyelerinde Kız Çocukların Eğitimi Meselesi (Yoksulluk, Erkek Egemenliği, Cehalet, Kötü Alışkanlıklar, Kadının Değersizliği, Cinsel İstismar, Kötü Yola Düşme/Düşürülme, Şiddet, Cinayet, İntihar, Namus, Evlilik)
- Ayla Kutlu’nun hikâyelerinde kadına yaklaşımda kullanılan dil ve üslup sorunları

Yukarıdaki temalara göre veriler işlenmiş, bulgular ortaya konularak yorumlanmaya başlanmıştır. Araştırmacı ilk temada elde ettiği bulgular üzerinde iki alan uzmanının görüşüne başvurmuş ve görüş birliğine varılmıştır. Daha sonra çalışmaya söz konusu bu görüş birliği çerçevesinde devam edilmiştir.

3.4. Geçerlilik ve güvenilirlik

Verilerin analizi ve yorumlanması sürecinde yapılan yukarıdaki işlemler, çalışmanın geçerliğini ve güvenilirliğini ifade etmektedir. Doküman incelemede,

geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanması için verilerin inandırıcılığı büyük önem taşımaktadır. Bunun için de elde edilen verilerin açık ve tutarlı sunulması ve bir başka araştırmacının teyidinin alınması önerilmektedir (Cansız Aktaş, 2014, s. 365).

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde çalışmanın verilerinden elde edilen bulgular ele alınmış ve yorumlanmıştır.

4.1. Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Cinsiyet/Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Bu Rollerin Oluşumunda Etkili Olan Faktörler

4.1.1. Ayla Kutlu'nun Hikâyelerine Cinsiyet/Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Yansıması

İnsan, kadın ya da erkek olarak dünyaya gelir (başka durumlar hariç). Zamanla doğup büyüdüğü toplumun kendinden beklediği rolleri benimser ve farkında olarak ya da olmayarak bu rolleri öğrenir, rollere göre hareket eder. Birey, dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren etrafını gözlemleyerek rolleri algılamaya çalışır. “Biyolojik cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin biyolojik ve fizyolojik özelliklerini ifade ederken; toplumsal cinsiyet kavramı, tüm cinsiyet algılarının toplum tarafından sosyal olarak inşa edilen rolleri, davranışları ve faaliyetleri ifade etmektedir” (Sezgin, 2015, s. 155). Cinsiyeti kromozom belirlerken, toplumsal cinsiyeti kültür, çevre, aile ve değerler belirler.

Kadın ve erkek cinsiyeti arasında farklar görülür. Biyolojik bir varlık olarak iki cinsiyetin de hassas, güçlü ve zayıf yönleri vardır. Her iki cinsin de yeryüzünde devamlılık sağlamak için doğuştan getirdikleri özellikleri vardır. Kadının çocuk doğurması, erkeğin bunu yapamaması ya da erkeğin ağır kaldırabilmesi kadının fiziksel olarak bedeninin buna yeterli düzeyde olmaması gibi. Doğuştan getirilen rollerin yanında sonradan öğrenilen, benimsetilen roller de mevcuttur. Toplumun bireye aktardığı normlar olan toplumsal cinsiyet rolleridir. Tablo 2’de görüldüğü gibi geleneksel toplumlarda kadının rolü daha çok ev etrafında şekillenir. “Erkekler ev halkının reisi, ekmeği kazanan, mülkiyetin sahibi ve yöneticisi, siyasette, dinde, iş ve meslek hayatında aktif yer alanlar olarak kabul edilir. Diğer yandan kadınlardan çocuk

doğurmaları ve yetiştirmeleri, hasta ve yaşlılara bakmaları, tüm ev işini yapmaları vs. beklenir ve kadınlar bu doğrultuda eğitilir” (Bhasin, 2003, s. 12).

Geleneksel toplumlarda kadına ve erkeğe çizilen roller önceden bellidir. Kadın ev içi erkekse ev dışı işlere yönelmiştir. “Kadın ve erkeğin içinde bulunduğu topluma göre şekillenen roller, özellikle geleneksel toplumlarda belirgin şekilde ayrılır. Erkeğe ailesini korumak ve maddi anlamda ailenin geçimini sağlamak gibi görevler verilmişken kadın çocuğunu yetiştirmek ve ev içi rolleri yerine getirmekle sorumlu tutulur. Baba ailenin otoritesine; anne ise babadan geri planda temizlik ve çocuk bakımı ile ilgilenen bir role sahiptir” (Kurt ve Ayaz, 2018, s. 314). Kalıplaşmış hale gelen rollerin değişime uğraması zaman almaktadır. “Cinsiyet farklılıkları, özel alanda kuruluyor ve bu farklılıkların ortadan kalkabileceğine ilişkin her türlü ihtimal, tepkiyle karşılanıyor.” (Bora ve Üstün, 2005, s. 105). Cinsiyetten beklentiler vardır. Birey toplumda özgür hareket edemez.

Fırsatları değerlendirme, özgür kararlar alma, birey olarak sağlıklı bir şekilde hayatını idame ettirme hususunda cinsiyetler arası mağduriyeti en çok yaşayanların kadınlar olduğu görülmektedir. “Toplumsal rollerin cinsiyete yönelik dağılımları, verdiği mesaj ve izleksel kullanımların farklılaşması açısından ele alındığında eril cinsiyetin yüceltiildiği ve ev dışı yaşamda yerini aldığı; dişil cinsiyetin ise ikinci planda kalarak ev içi yaşamda yerini aldığı gözlenmektedir” (Özkan ve Gündoğdu, 2011, s. 1145).

Ayla Kutlu ile ilgili yapılan çalışmada incelenen otuz beş hikâye örneğinde kadınların genel olarak aynı rollerde karşımıza çıktığı, meslek rolleri tespit edildiğinde ise ev ve ev etrafında şekillenen mesleklerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Hikâyelerde geçen erkek figürlerin ise çalışma alanları çoğunlukla ev dışında olmaktadır. Aşağıdaki tabloda hikâyelerdeki kadın-erkek rolleri ve meslek rolleri yer almaktadır.

Tablo 2. Cinsiyet rolleri ve mesleki roller ile ilgili dağılım¹

Eser Adı	Kadın Roller/ Mesleki rolleri	Erkek Roller/Mesleki rolleri
Hüsnüyusuf Güzellemesi	Anne, evin kızı, eş / çamaşırcılık, hamal, tezgâhtar, örgü örmek, bohçacılık	Baba, eş, erkek çocuk, dede Öğretmen, şoför, kalaycılık, araba tamircisi
Mikail Usta	Anne, kız çocuk / yemek pişirmek, çocuğun bezlerini yıkamak, Doğumda ebeye yardımcı olmak	Baba, ağabey, erkek çocuk / duvarcı, sıva ustası, badanacı
Belirsiz Bir Sızıyla	Eş/sekreter, müdire, yemek hazırlamak	Baba, eş /memur, şef, müdür, başöğretmen, bakan, muhtar
Uzaklıklardan Yalnızlıklardan	Abla, nine, yenge, anne/elbise onarmak, erzak hazırlamak	Dayı, baba, eş/bekçi inşaatçı
Sonbahar Hikâyesi	Anne, nine/pantolon yapmak, bez dokumak, nakış yapmak, yemek yapmak	Erkek çocuk/sigara satmak, askerlik
İzinli	Anne/meydancı, gardiyan	Baba, erkek çocuk/jandarma
Bal Biriktiren Kız	Kız çocuğu	Baba
Babaya Çiçek Götürmek	Kız kardeş, anne/bulaşık yıkamak, örgü örmek	Baba, erkek kardeş/şoför, asker
Sen De Gitme Triyandafilis	Komşu, anne, kız çocuk, kız kardeş/alışverişi yapmak, yemek hazırlamak, hizmetçi, aşçı, çamaşırcı, çapa toplamak	Baba/bekçi, asker, ocakçılık, balıkçı
Altın	Nine, kız çocuk, anne, torun, eş/hasır örmek, bulgur ayıklamak, çorap örmek, kapıcılık	Eş/köşker, yemeni yapmak, hasır örmek, avcılık, kapıcılık
Eski Bir Türkiye Ağıt	Hala, anne, yeğen/hayvan beslemek, süt satmak, yoğurt yapmak	Enişte, eş, baba/asker, hattat, doktor
Gitmeyi Bilmek	Eş, anne, evin kızı, gelin/ işçi	Kayınbaba, baba, eş, erkek çocuk/çevirmen, haberci, esnaf, gazeteci
Gülperi	Nine, torun, kız çocuk, anne, eş/yemek pişirmek	Eş, baba, dede, kuzen/sofra hazırlamak, kahve işletmek
Üçgenin Perişan Kenarı	Kız çocuk/müdire, aşçı, bulaşıkçı	Muhasebeci
Can Kuşu	Nine, anne, kız çocuk/nakış yapmak	Baba/savcı, doktor, hamal, polis
Bütün Yeşiller... Bütün Maviler	Kız çocuk, babaanne/sofra hazırlamak	Baba/kaptan, bakkal
Ay ve Su	Yemek yapmak, şeker satmak	Ağabey, kuzen/ev geçindirmek, şeker yapmak, astsubay
Bir Varmış	Gelin, kaynana, torun, kız çocuk, eş/yün kırmak, çamaşır yıkamak, su taşımak, tavuk yemlemek	Eş, erkek çocuk/hayvan otlatmak, mes dikmek
Mekruh Kadınlar Mezarlığı	Anne, abla/bostanda çalışmak	Erkek kardeş
Süsen Gitti	Kız çocuk, babaanne, anne/ot toplamak, yemek yapmak, bez	Baba/hayvan otlatma

¹ Bu tabloya kadın ve erkek rolleri ve meslek rollerinin belirgin olduğu hikâyeler alınmıştır.

	bağlamak, keçi sağmak, ortalığı süpürmek, ekmek pişirmek	
Mercana Güzelleme	Kız çocuk , eş / bulgur kaynatmak, yün eğirmek, oya yapmak, dikiş dikmek, kilim yıkamak, sabun yapmak	Baba, eş/mısır toplamak, çerçilik yapmak, bulgur kaynatmak, esnaf
Ormanda Bir Deniz Kabuğu	Kız çocuk, abla/sebze kurutmak, zeytincilik, yağ- sabun yapmak, çamaşır yıkamak, temizlik yapmak	Baba/doktor, sülükçü
Solgun Bir Sarı Gül	Anneanne, torun, hala, eş / yemek pişirmek	Baba, eş/evi toplamak, bulaşık yıkamak
Kara Kayalar	Yeğen, kuzen, teyze/koyun otlatmak, süt sağmak	Enişte, kuzen/süt-yumurta satmak
Tanıklar	Anne, babaanne, torun, kız çocuk / cam silmek, ev süpürmek, çamaşır yıkamak, ütü yapmak, yemek pişirmek, mes dikmek	Baba, ağabey/dergi çıkarmak
Matmazel Dimitra'nın Bitmemiş Hikâyesi	Anne, kız çocuk, eş/yemek yapmak, temizlik yapmak, toz almak, gözleme yapmak, terzi, aşçı	Baba, ağabey, eş/simit satmak, bisiklet tamircisi, halıçı fotoğrafçı, nakliye komisyoncusu, antikacı
Ödeşme	Anne, eş, gelin / çamaşır yıkamak	Eş, baba/şoför
Uzaklarda Kalan	Gelin, kaynana, eş, kız çocuğu/tavuk kesmek, çökelek düğümlemek	Oğul, eş, baba/asker, nüfus kâtibi
Yaşamın Şiiri	Anne, kız kardeş, kız çocuk, eş/çocuk bakıcısı	Baba, ağabey, erkek kardeş/gazeteci
Piç	Yeğen, eş /dükkân işletmek, hizmetçi, ev işi, tavuk kesmek, kuyudan su çekmek, dikiş-nakış	Eş/koca, askerlik, polis, kuyu ustası, dükkân işletme
Ful ve Kül	Anne, kız çocuk/ev temizlemek, yün yıkamak	Baba, erkek çocuk/asker, bisiklet tamircisi
İpekböceği Bakıcısı	Abla, anne, eş/sofra hazırlamak, ipekböceği yetiştirmek, yemek yapmak, hizmetçi	Baba, eş, ağabey, kayınbaba/ipek dokuma satıcısı, kaymakam
Terlik	Eş, anne / sofraya hazırlamak, çamaşır yıkamak	Eş, baba, ağabey/eskici

Cinsiyetlerin, fiziksel, biyolojik yönü ayrımcılığa dönüşebilmektedir. Kutlu'nun *Zehir Zıkkım Hikâyeler* kitabında geçen *Matmazel Dimitra'nın Bitmemiş Hikâyesi*'nde Kirye Dimitri, beş kız babasıdır. Babalık vazifesini çocuklar arasında ayrımcılık yaparak sürdürür. Kızlarını, eşini hor görür. Şiddet uygular. Kızlar, sevilmediklerini, yük olarak görüldüklerini bilirler. “*Evdeki dört kız, göz açıp kapayana gelinlik kız olacak, drahoma isterler, düğün, dernek gerekir... Bunlar sinirini bozar herifin. Bütün dertlerinin çaresi ise oğul sahibi olmak.*” (ZZH, s. 51) ifadesinde de görüldüğü gibi hangi millete, dine mensup olunursa olunsun erkek çocuk isteği her yerde vardır.

Matmazel Dimitra'nın Bitmemiş Hikâyesi'nde erkek çocuk diye tutturulan babanın, beş kızdan sonra oğlu olur. Simit satıcılığı yapan baba, eşine kıymet vermeye başlar. Evde şenlikler, kutlamalar yapılır. “*Gâvurcuklar neredeyse rekât rekât namaz kılar gibi küçük oğlanın önünde yatıp kalkmaya başladılar.*” (ZZH, s. 54) diye anlatılır. Oğlan büyüyünce ona farklı muamele gösterilir. Hiçbir işle meşgul olmasına müsaade edilmez, el üstünde tutulur.

Zehir Zıkkım Hikâyeler'de geçen *İpekböceği Bakıcısı* hikâyesinde iki kız kardeşten büyüğü anlatıcıdır. Babalarından ilgi görmeden büyürler. Anneleri, babaları tarafından sürekli şiddet görmektedir. Yapacak başka yol bulamayan anne, yıllarca yaşananlara sessiz kalır. Anne, erkeğin hüküm sürdüğü durumlara bizzat tanıklık eder. Kendisi de toplumun bu bağınaz düşünce sisteminin bir parçası haline gelir. “*Ev gelinlerle güçlenene kadar, anam, oğul anası olmanın dışarılarda önemsenen ağırlığıyla keyif sürmekte.*” (ZZH, s. 222) diyen büyük kız, annesinin erkek çocuk sahibi olmasını avantaj olarak gördüğünü belirtir. Egemenlik yarışı, kadınları öz güveni olmayan bireyler haline getirirken, erkekleri ise güç temsilcisi olarak göstermektedir.

Gelenekçi toplumlarda her iki cinsiyete yüklenen sorumluluklar alışlagelmiş hale getirilir. Oysa rollerinde ayrımcı tutumlar olduğu çok nettir. “Gelenek, bir kadının doğal ortamının evin içi olduğunu söylerdi; kadının yaşamı ve kimliği büyük ölçüde kocasının ya da babasının kimliği tarafından belirlenmekteydi. Geçmiş zamanlarda, bireylerin kişisel kimlikleri, içinde doğdukları topluluk içinde biçimleniyordu” (Giddens, 2012, s. 101).

Cinsiyet, doğuştan gelen bir özellik olmaktan çıkıp toplum normlarının tekeline teslim edilirse fırsata çeviren gruplar oluşur. Her yerde erkeğe çalışma alanı oluşturulur. “Cinsiyete dayalı ayrımcılık, kavramsal olarak her iki cinse gönderme yapmaktadır. Fakat daha çok, kadınların insan hakları başta olmak üzere hak ve fırsatlardan erkeklerle eşit oranda yararlanamamasına işaret etmektedir. Neredeyse tüm göstergelerde, kadınların bu ikincil konumu gözler önüne serilmektedir” (Erdoğan, 2011, s. 15).

4.1.2. Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Cinsiyet/Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Oluşumunda Etkili Olan Faktörler

4.1.2.1. Aile

Çocuğun yaşamını devam ettirebilmesi için en önemli kurum ailedir. “Aile, bireyin dünyaya geldiği andan itibaren içinde yer aldığı, ona yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli bakım ve desteğin sunulduğu sosyal bir ortamdır” (Bayer, 2013, s. 102). Aile, birey için bir güç dayanağıdır. Çocuğun gelişimi, kişiliği ailede başlar. “Aile toplumun en küçük birimi olmakla beraber, toplumu en fazla etkileyen kurumdur. Aile kurumunun temel işlevlerinden biri de ailedeki herkesin en verimli şekilde gelişimini yerine getirmektir. Gelişimin sağlıklı şekli, her bireyin gereksinimini olabildiğince karşılamaktır” (Okuyan Yazıcı, 2012, s. 401).

Anne-baba çocuğun ilk öğretmenleridir. Çocuk gözlemlediği rolleri kafasında değerlendirip kendine bir pay çıkarır. *Hüsnüyusuf Güzellemesi* kitabında aynı isimle yer alan hikâyede Emine, on dört yaşındadır. Annesi onun büyüdüğünü, artık büyük bir kız olarak hareket etmesi gerektiğini söyler, “*Kazık kadar kız oldun, utan!*” (HG, s. 25) demesi on dört yaşın anne için büyük bir yaş olarak görülmesindedir. Aynı hikâyede aradan yıllar geçer. Bohçacılık yapan Emine, komşu kızını başka bir erkekle görünce aileyi uyarır, “*Ama sonra dizlerinizi siz, ikiniz döveceksiniz. Başkası değil. Anası, babası. Yanacaksınız...*” (HG, s. 59) diye ifade etmesi, kendisinin de o yaşlardayken annesinin uyarılarına maruz kalmasından ötürü çevreye olan güven eksikliğinin acısını çekmesindedir. Terbiyenin aileden geldiğini, gerekirse ailenin baskı yapması gerektiğini söyler. Aileye “*başını bağlasan artık*” (HG, s. 59) diye nasihat eder. Kendisi annesinden bu şekilde öğrenir. Kendisi de on beş yaşındayken dört çocuk sahibi, bir dul erkekle adı daha fazla çıkmasın korkusuyla zorla evlendirilir.

Eğitimsiz, bilinçsiz anne babaların çocukları, doğru şekilde büyümez. Anne ve baba baskısıyla büyüyen çocuklar yanlış yapma korkusuyla yaşayıp en çok yanlış kendileri yapar. Sürekli kendilerinden fedakârlık beklenir. Küçük bedenleri, ebeveynlerinin kendilerine yükledikleri sorumluluğun altında ezilir durur. *Babaya Çiçek Götürmek* hikâyesinde küçük kızın babası cezaevine girer. Annesi eğitimsiz, kızının kendisinden daha tahsilli olduğunu söyler. Olaya bu şekilde yaklaşıldığı, annesinin

kızına “*Sen artık evin büyüğüsün. Öğrenimin benden fazla. Ortaokuldasın az zaman sonra, orta iki öğrencisi olacaksın.*” (HG, s. 171) demesinden anlaşılır.

Matmazel Dimitra'nın Bitmemiş Hikâyesi'nde evin babası Kirye Dimitri, büyük kızı okula göndermez. Fedakârlık bekler. Evin yükünü almasını ister. Kız bir meslek öğrensin diye terziye gönderir. Aradan yıllar geçer, büyük kızın bütün kardeşleri evlenir fakat kendisi evi geçindirmeye, annesine bakmaya devam eder. Ömrünü ailesine hizmet ederek geçiren Dimitra gibi annesi Nadya Hanım'ın da emektar bir kadın olduğu “*Annenin sessiz ömrü gibi sessiz duyguları; biri genç kız, öbürleri genç kızlığa adım atmış ve her yeni yılda bu yola girecek öbür dört kızı için titriyordu.*” (ZZH, s. 63) ifadelerinden anlaşılır.

Çocuğun sosyalleştiği ilk yer ailedir. Çocuğun ailede kendine örnek alacağı model çok yakınındaysa örnek alınacak davranışın etkisi büyük olur. Anne babanın yaşamıyor olması, boşanması, aile içi şiddet görmesi, geçimsizlik, eğitimsizlik çocuğun yanlış tutumlara sahip olmasını hızlandırır. *Hüsniyusuf Güzellemesi*'ndeki *Uzaklıklardan Yalnızlıklardan* adlı hikâyede anlatıcı olan çocuk, dayısı ve ninesiyle yaşar. Alkol almayı, sigara kullanmayı kendilerinden öğrendiğini söyler.

Toplumun bir parçası olan bireyi toplumdaki bağımsız düşünmek, toplumdaki bağımsız yetiştirmek mümkün değildir. Yaşamının her aşamasında normlara şahit olur. Toplumsal normlar, cinsiyetten beklentilere işaret eder. Birey rolleri ilk olarak aileden öğrenir. Aile çocuğun cinsiyetine göre ondan birtakım davranışlar bekler. Kız çocukların sessiz, efendi, ağırbaşlı olması; erkeklerin de güçlü, akıllı, pratik zekâlı, özgür olması beklenir. *Mekruh Kadınlar Mezarlığı* hikâyeye kitabında geçen *Mercan'a Güzelleme*'de Mercan'ın annesi onu doğururken ölür. Babası kendisine çok düşkündür. Güzelliğinin fark edilmesinden korkar. “... *Dokuz yaşından beri örtüye sokmuştum, korkuyordum. Onunla birlikte hep korktum ben.*” (MKM, s. 87) şeklinde kullandığı ifade, babanın henüz çocuk olan kızını korumak için tesettürü alet ettiğini ortaya koyar. Dini bir vazife olan örtünmek, bir kız çocuğunun korunma malzemesi olarak babası tarafından kullanılır. Aynı hikâyede kızına düşkün olan babanın, kızına her şeyi öğrettiğini, “*Mercan, derede kilimleri yıkıyor, benimle birlikte ağaçları buduyor, koyun doğurtuyordu.*” (MKM, s. 89) cümlelerinden çıkarabiliriz. Eşitlikçi bir baba modelini görmekteyiz. *Hüsniyusuf Güzellemesi*'nin *Bal Biriktiren Kız* hikâyesinde, küçük kız

babasının kendisine olan sevgisini “*Babam beni vapuruna bindirir, İndependenta’ya götürürdü. Ama bak. Başka hiçbir kızın babası İndependenta’ya götürmezdi kızını...*” (HG, s. 162) ifadeleriyle anlatır.

Çocuklar, annelerini yemek yapan, mutfakta zamanını geçiren, babalarını ise dışarıda para kazanan biri olarak hafızalarına ekler. Anne-baba bu süreçte en gözde modeldir. Çocuklarına cinsiyetçi zihniyetle yaklaşan ilk topluluk ailedir. Anne ve babanın çocuğa karşı takındığı tutum onun yaşamının her alanında hissedilir. *Zehir Zıkkım Hikâyeler* kitabındaki *Tanıklar* adlı kısımda annesi ve babası kavga eden çocuklar, kavgayı bastırmak için araya girer. Babaannenin “*Hadlerine mi düşmeliydi bunların kavgaya karışmak? Oğlunun saygınlığı tehlikede. Oğlunun gücü, aile reisliği, erkekliği, babalığı, onuru ve kendisinin yeri.*” (ZZH, s. 43) cümleleriyle, babaannenin zihninde erkeğin güç temsilcisi olması, erkek çocuk annesinin imajı, kadının yeri açıkça çocukların gözü önüne serilir.

4.1.2.2. Arkadaş Grupları

Aile ortamlarında, bireyin cinsiyet rolleri, ailede gözlemlediği kadarıyla şekillenir; okul yaşantısında edindiği arkadaşlarla bu durumu pekiştirir. Sosyalleşme hayat boyu varlığını sürdürür. Fakat çok net görüldüğü belli aralıklar vardır. İncelenen hikâyelerde cinsiyet rollerinin oluşmasını etkileyen etmenler arasında arkadaş gruplarının etkisini belirtecek az örnek vardır.

Cinsiyetler arası etkileşim ve model almalar arkadaş gruplarında yoğunluk kazanır. *Sen De Gitme Triyandafilis* kitabında *Gülperi* adlı kısımda Şerife adında masum, güler yüzlü küçük bir kız çocuğu vardır. Dedesinin tek kız torunu olan Şerife, dedesinin sevgisiyle büyür. Dedesi (Çolak Ahmet) Şerife’yi yanından ayırmaz. İşlettiği kahvehaneye Şerife’yle gider. Onunla çalışır. Cinsiyetçi tutumlara maruz kalmayan kız, dedesi öldükten sonra eve kapatılır. Köşe yastıkları, iğne oyası, nakış, desen, mekik öğrenir. Cinsiyet rollerinin öğretilmesinde aile, kadar arkadaş grupları da etkilidir. “*Kızlar hep bir aradaydılar. Kıkırdar, ağızlarını kapayıp, yüzlerini saklayıp bakışlarını kaçıırır, konuşur, güler, ara sıra çapkın bakışlar atarlardı. Şerife hemen öğrendi bunları.*” (SGT, s. 140) cümleleri, arkadaş ortamlarının cinsiyetçi tavırları öğretmesindeki rolünü açıkça ifade etmektedir. Birey, belli bir yaştan sonra

problemlerini arkadaşları ile paylaşır, ona göre tavır takınır. Çoğu zaman onu taklit eder.

4.1.2.3. Çevre (Toplum)

Toplum, kadını ve erkeği, görmek istediği şekilde yönlendirir. Kendilerine birtakım roller öğretilir. Toplumun cinsiyete ve cinsiyet rollerine olan bakışı cinsiyetleri birçok alanda etkiler.

Sen De Gitme Triyandafilis'teki *Altın* adlı hikâyede, nine gençliğini anlatınca "Kadınlar her işi bilmek zorundaydı o zaman." (SGT, s. 81) der. Bu durum kadının, çocuk büyütme, ev işi yapmak, ailenin durumu kötüyse gündelik işlerde çalışmak, erkeğe hizmet etmek, çeyiz yapmak gibi birçok iş bilmesi gerektiğini anlatır.

Zehir Zıkkım Hikâyeler'de geçen *Yaşamın Şiiri*'nde Dilber okumuş, okumayı, gelişmeyi önemseyen, doktora yapmaya çalışan, eğitilmiş bir kadındır. Bu düzeyde olması yalnız başına toplumu ve toplumun erkek sevdasını değiştirmeye yetmediği "Çocuklar evde mama bekliyor. Ev temizlik bekliyor. Oyuncaklar bile temizlik ve düzen bekliyor. Evdeki işsiz koca aynı şeyleri istiyor, üstüne şefkat bekliyor..." (ZZH, s. 145) sözlerinden çıkarılır. Gazeteci olan kocasıyla severek evlenir, fakat zamanla yaptığı evliliğin sıradanlaştığını görür. Kocasını zamanla eve alışır, çalıştığı işi bırakır. Dilber'in evdeki sorumluluklarında azalmaların olmadığı görülür.

İpekböceği Bakıcısı'nda geçen "Kocasını birazdan gelecek. Sofrayı hazır ister. Öyle olmazsa kırıcı davranır. Çocuk doyurulmuş, uyutulmuş olmalıdır. Onun hakları böyle kesin çizgilerle çizilmiştir evliliğin en başında." (ZZH, s. 228) cümleleri kadının, evdeki rollerinin neler olduğundan bir kez daha bahsedildiği görülür.

Erkek çocuk doğurma, erkek çocuk isteme tutkusu toplumun erkek egemenliğinin kurbanı olduğunu gösterir. *Mekruh Kadınlar Mezarlığı*'nda geçen *Bir Varmış* adlı hikâyede Bahubike, erkek çocuk doğurduğunda, "Oğlan anası olmuştu, istese bir gün yatar döşüne altın koluna elmas beklerdi." (MKM, s. 10) diye anlatılır. Erkek çocuk doğurmayı bir meziyet olarak görür.

Matmazel Dimitra'nın Bitmemiş Hikâyesi'nde evin babası Kirye Dimitri'nin, beş kız çocuğu var. Bundan öfke duyar, kızlarını ve karısını sürekli döver. Erkek çocuk

sahibi olmayı ayrıcalık olarak görüp erkek evlat istemektedir. *Hüsnüyusuf Güzellemesi*'nde “*Ökkeş'in karısı doğurdu. İki kızın ardından bir oğlan doğurabilmişti. Ama sürdürememişti arkasını işte. Yine kız...*” (HG, s. 38) diye anlatılır. Toplumun erkek çocuk sahibi olma tutkusu bitmez.

Erkek çocuk, ayrıcalık olarak görülür, erkek çocuğun üzerine titrenilir. *Mekruh Kadınlar Mezarlığı* kitabındaki *Süsen Gitti* hikâyesinde, Süsen adlı küçük kızın erkek kardeşi doğar. Bebek ağladığında annesi koşar, “*Çünkü anam oğlanların ağlatılmaması gerektiğini bilmektedir.*” (MKM, s. 60) diyen küçük kız, erkeğin değerinin daha çok bilindiği bir toplumda doğduğunu bilir. Aynı hikâyede “*boy boy oğulları olmalı ki karı dediğinin.*” (MKM, s. 71) ifadesi, kadın dediğinin oğlan çocuklar doğurabilen olduğunu gösterir.

Mercan'a Güzelleme'de yer alan “*Koca evinde avradın önce yemesi nerede görülmüştür?*” (MKM, s. 97) cümlesiyle erkek yemek yemeden kadının (eşin) yemeğe başlayamayacağı ifade edilir. *Tanıklar* adlı kısımda gelin kaynana çekişmesi ve kadının kadına bakışı vardır. Gelinini sevmeyen kaynananın “*Ne kadar soysuz olduğu çocuklarına verdiği terbiyeden belli. Başka türlü akıllanmaz bu kadın.*” (ZZH, s. 43) cümlesi ancak çocuğa terbiye verebilirse soylu, asil kadın olunduğu ifade edilir.

Mekruh Kadınlar Mezarlığı'nda Aysad Bahu, erkeklere karşı duran asi bir kadın olarak tanıtılır. Ölüm döşeğinde torununun kocası tarafından “*... Terbiyesiz, saygısız, kendini erkeklerle aynı ayarda gören huysuz.*” (MKM, s. 25) sözleri duyulur. Kadın ve erkeğin eşit olmadığı görülür.

Zehir Zıkkım Hikâyeler kitabının *Kara Kayalar* hikâyesinde, küçük bir kız çocuğuna tecavüz eden kişi, kendisi için “*Ne de olsa, yaşlılığa doğru giden bir adam. Olsun erkek her yaşta erkektir! ...*” (ZZH, s. 30) diye söylenmesi erkek olmanın ayrıcalık olduğu, yaşı, durumu, şartları ne olursa olsun cinsiyetinin verdiği hâkimiyeti kullanma cesaretini kendinde bulduğu çarpık bir zihniyet izlenimini verir.

Erkek okur, kendini geliştirir fakat kadınlara bu fırsat tanınmaz. *Tanıklar*'da anlatıcının babası edebiyat hayranı bir araştırmacıdır. Annesini anlatırken “*Süpürge eline yapışmış gibiydi. Silinmesi gereken camlar, silkelmesi gereken örtüler, çocuk ayakları ve savrukluğuyla toplanmış yaygılar elinle yıkamak zorunda olduğun dağ gibi çamaşırlar, kömür ütüsünün insafsız sıcağı ve harlı tutulacak ateşi...*” (ZZH, s. 37) der.

Matmazel Dimitra'nın Bitmemiş Hikâyesi'nde Nadya Hanum, kız doğurduğu için yıllarca kocasından dayak yer. “*Eee, bir ananın kızları varsa, sırtı mercimek dalına dayalı demektir, ayağında da mine çiçeğinden çarık.*” (ZZH, s. 60) cümlesi kızların bir yük olarak görüldüğünü, kız çocuğu sahibi olmanın aileye zayıflık getirdiğini ifade eder.

Toplum sosyal normlara göre hareket eder, normların dışına çıkmanın bedeli ağır olur. Bu bedeli de genellikle kadınlar öder. *Gülperi*'de asıl adı Şerife olan küçük kız amcasının oğulları tarafından tecavüze uğrar. Babası kızı döver köyden kovar. Bir başına kalan kıza köylüler yardım etmez. Hatta suçlu görüp, kötü yola düşmüş yakıştırmaları yaparlar. On iki yaşındaki kıza söylenen “*Sana orospu dendi kızım. Bu yaşında bir ölüme bir mahpusa yol açmışsın. Bağış dilemekle kurtulunmaz ki.*” (SGT, s. 143) sözleri, yaşananların sorumlusu olarak kendisinin görüldüğünü ifade eder. Köylüler sahip çıkmaz. Kızı köyden kovarlar.

Birey topluma uyum sağlamak için davranışlarını geliştirmek zorunda kalır. Gelenekçi toplumlarda kadın, pasif, sessiz, itaat eden erkek ise şiddete dahi başvurusu abes görülmeyen güçlü varlıklar olarak anlatılır. *Altın*'da nine, ölürse küçük kıza haber vermesini “*Yavaşça annene... Yok, yok babana söyle. Böyle durumlarda erkekler daha iyidir.*” (SGT-s.72) sözleriyle tembihler. Erkekler kadınlara göre daha soğukkanlı, olgun kabul edilir. *Matmazel Dimitra'nın Bitmemiş Hikâyesi*'nde evin tek erkek çocuğu olan Nikola “*Resim yapmayı kadınların arasında oturmayı her oyuna yeğliyordu.*” (ZZH, s. 69) diye tanıtılır. Bu tavırları, babasının hoşuna gitmez. Babası, bundan rahatsız olur.

Erkekler, hikâyelerde kadınlara göre daha rahat şekilde hayatlarını sürdürürler. Kötü alışkanlığı olan, eşinin emeğini sömüren, erkek çocuk düşkününü, hovarda, erkek olmanın ayrıcalık kazandığı, toplumun kendilerine verdiği kayırcı tutum içinde, gönüllerince yaşarlar. *Zehir Zıkkım Hikâyeler*'de geçen *Terlik*'te nine, kocasıyla olan yıllarını anlatırken “*Gece iniyor ve ilerliyordu. Çok geç kalır erkekler. Kendi dünyaları saydıkları bir atmosferden kolay kopamaz, hatta bazen hiç gelmeyiverirler...*” (ZZH, s. 241) cümlelerini kullanır.

Cinsiyetçi tutumlar, kadını karamsarlığa, bıkkınlığa, umutsuzluğa götürür. *Terlik*'te “*Dünyaya bir çocuk daha gelecek de ne olacak? Erkek olsa, evlenmeyi hayatının en önemli işi sayacak, üç ay sonra da, 'Yandım anam!' diye bağırarak. Kız*

olsa kefenle baba evine dönme tehdidiyle zehir yiyip, zehir içecek. Sanki kefenle dönülebilir de... Çözülmez düğümlerle bağlıyor yaşam kuralları insanı.” (ZZH, s. 248) geçen bu cümleler kadına göre içinde tutsak bırakıldığı hayatın tanımıdır.

4.2. Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Eğitim Sorunu ve Kız Çocukların Eğitimi Meselesi

Toplumların kalkınabilmesi için bireylere gerekli bilgi ve beceriyi kazandıracak, sonraki kuşaklara taşınacak en değerli miras eğitimidir. Eğitim, bireyi merkeze alan, aktif hale getiren, dönemin şartlarına göre değişiklik gösteren yararlı ve sistemli durumlardır. Doğumdan ölüme kadar geniş bir süreci kapsayan eğitim, hayatın vazgeçilmezidir. Çocuğu harekete geçiren gelişim dönemlerine göre esneklik kazanan eğitim, bireyi her yönden etkiler. “Düşünme becerilerinin geliştirilmesi ve karar verme becerisinin desteklenmesini hedef alan bir planlama, çocukların merak duygularını desteklemeli, araştırma yapmaları için cesaretlendirmeli, keşfetmelerine ve karşılaştıkları problemlere çözüm yolları bulmalarına olanak sağlamalı, kendi günlük yaşantıları ile ilgili kararlar almalarını desteklemelidir. Çocuklara düşünme becerilerinin kazandırılması onların gelecekteki sosyal, duygusal ve akademik yaşamlarını şekillendirilecektir” (Ezmeçi ve Akman, 2006, s. 6). Eğitimin çocuğa faydalı olabilmesi için ülkede yapılacak düzenlemeler çok yönlü ele alınarak planlamalar yapılmalıdır.

Eğitim, toplumda birçok alanın temelini oluşturur. Sağlık, ekonomi, kültür... Birçok alanı etkilediği gibi birçok alandan da etkilenir. Ekonomi bunların başında gelir. Bir toplumda eğitimin kalitesi, eğitime ayrılan ödenekler ve oluşturulan nitelikli programlarla olur. Toplumlar, eğitim amaçlarını sistemler sayesinde hayata geçirir. Eğitimi sistemli hale getiren de programlardır. “OECD ülkelerine bakıldığında altyapı yatırımları yeterli düzeydedir. Dolayısıyla eğitime ayrılan pay niteliği geliştirmeye yönelik olarak harcanmaktadır” (Yılmaz, 2014, s. 5). Oysaki 1980 ve sonrasında Türkiye'nin bu yönüyle OECD ülkelerinin sahip olduğu koşulların çok uzağında olduğu açıktır. 1980 sonrası yaşanan darbe ile savunmaya ayrılan bütçe artar, eğitime ayrılan bütçe oranı azalır. “12 Eylül döneminde savunma ve eğitim payları ortalaması sırasıyla yüzde 17.96 ve yüzde 10.57 düzeylerindedir” (Okçabol, 1990: 67).

4.2.1. Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Eğitim Sorunu

Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde de söz konusu eğitim sorunlarıyla ilgili birçok örneğe rastlamak mümkündür. *Belirsiz Bir Sızıyla* adlı hikâyede Halil Bey, kırk yıldır çalışan bir arşiv şefidir. Yılları kimsenin beğenmediği, gelenin bir an önce araya birilerini koyup gittiği bir bodrum katında geçmektedir. İlkokul mezunu bir memur olması çalışanların alay konusu olmaktadır. Halil'in bu duruma içten içe sitem ettiği "*İlkokuldan sonra okumak istememiş değildi. Gideceği bir okul olmadığı için öğrenimi hemen bitmişti.*" (HG, s. 84) ifadelerinden anlaşılır. Halil şimdiki gençleri şanslı bulur, okumaları için her kapı açıktır. Kendisi okumak için çok mücadele eder, fakat imkânsızlıklardan dolayı okuyamaz. Evlerinin bir bölümü okul diye kullanılır.

Ülkelerin gelişmiş olup olmadığı okuma oranlarından, belirlenen ve uygulamaya konulan başarılı politikalardan anlaşılır. "Yüksek nüfus artış hızı ve kırsal kesimden kentlere doğru göç, eğitim sistemimizi ciddi bir biçimde zorlamaktadır ve sistemin altyapısındaki bölgesel farklılıklar eğitimde fırsat ve olanak eşitliğini ortadan kaldırdığı gibi Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizdeki feodal yapı kız çocukların eğitimini geniş ölçüde engellemektedir" (Gedikoğlu, 2005: 75). Doğuştan geldiğine kanaat edilen bir hak olan eğitim, ülkelerin gelişmişlik seviyelerini gösterir. *Mercan'a Güzelleme*'de Mercan, küçük bir kız çocuğudur, babası öldükten sonra kimsesi kalmaz, dedesi yaşında bir adamın evli olduğu iki karısının gelip kendisini almasıyla kuma olarak evlendirilir. Okuma yazması yoktur. Haklarını bilmez, savunamaz. "*Resmi nikâhı yok. İki kuması var. Okula gitmedi.*" (MKM, s. 77) diye tanıtılır. Eğitim hakkının eşit bir şekilde dağıtılmaması her alanda gerilemeye sebep olur.

Eğitimde yaşanan eşitsizlik temelde birçok alandan kaynaklanır. Bu alanlara yönelip çözüm yolları bularak, temeli sağlamlaştırarak asıl problem olan eşitsizlikten kurtulabiliriz. "Eğitimin ilkeleri arasında yer alan 'fırsat eşitliği' anlayışı yerine, sınıflar, cinsiyetler, bölgeler arasındaki ekonomik, toplumsal ve kültürel eşitsizliklerin giderilmesini de içeren bir 'genel eşitlik' anlayışı getirilmelidir" (Küçüker, 2012: 23). Ailelerin ekonomik durumu, çocuğun eğitim düzeyine doğrudan etki eden alanlardan biridir. Ekonomik durumun kötü olması eğitimden yararlanamayan kişi sayısını artırır. Bu durum nesiller arası tabakalaşmaya ortam hazırlar.

Sen De Gitme Triyandafilis'teki *Üçgenin Perişan Kenarında* Saime, evlenmemiş, yaşı ilerlemiş bir yurt müdiresidir. Kadın olması hasebiyle kız çocuklarına biraz daha şefkatle yaklaşması beklenir. Oysa o, kız çocukların okumasını gereksiz bulur. “*Kovulduklarında bile gitmiyorlar. Okumak istiyorlar. Analarının mutsuzluğunu oluşturan ne varsa, okuyarak onlardan kurtulacaklarını sanıyorlar. Kim sokuyor bu saçmalıkları kafalarına, yüzyıllardan beri?*” (SGT, s. 153) ifadeleri, eğitime olan inancın zayıf olduğunu anlatır.

Hüsniyusuf Güzellemesi'nde Emine, okumaya heves etmiş kız çocuklarından biridir. İmkânsızlıklar sebebiyle okula geç başlar. Yaşının sınıftakilere göre büyük olduğu hemen anlaşılır. Emine, bu durumdan utanır fakat bu durumu okumaya engel olarak görmez, öğretmeninin onu fark edip ondan yararlanmak istemesine kadar. Emine'nin hayati, hevesi, heyecanı bir öğretmenin (erkek) cinsel isteğinin kurbanı olur. Emine yoksulluk, annenin koruyuculuk vazifesini yapamaması, en önemlisi de kendine örnek alacak, güçlü olmasına destek verecek birini yanında göremediği için okuldan uzaklaşır. Bütün erkeklerden nefret eder ve hovarda bir hayat yaşamaya başlar.

Matmazel Dimitra'nın Bitmemiş Hikâyesi'nde Kirye Dimitri, büyük kızını okula yollamaz. Çünkü onun anlayışına göre evin büyüğü evin yükünü almalı evin geçimine katkı sağlamalıdır. Baba, büyük kızından fedakârlık bekler ve onu bir terzinin yanına yetişmesi için verir. “*Kız okutmak da ne demekmiş? Okusun da gözlerini kör mü etsin? Bu öbürleri gibi değil, daldı mı top patlasa daldığı şeyden kopmaz. Madem büyük evlat oldu, ekmeğimizin ucundan o tutacak. Boynunun borcu bu.*” (ZZH, s. 52) sözleriyle babanın evladına yapabileceği en büyük kötülük olan ‘eğitim hakkı’ nı elinden alır.

Okul okumak, Dimitra için bir hayal olarak kalır. Okula gidenlere bakıp sürekli heves eder. Daha sonra “*Aklını başından alan şeylere kapılmamayı öğrendi; başka çocukların kara saten önlükler, beyaz pike yakalarla okula gidip gelmelerini içine sindirdi...*” (ZZH, s. 54) ifadelerinden de anlaşıldığı gibi okumak bir heves olarak geride kalır. Kız çocuklarına ve eğitimlerine yönelik öğrenilen yanlış tutumların değişimi zaman alır. Bunu değiştirecek olan şey de eğitimin kendisi ve eğitim felsefeleridir.

Çocuklarının kaderini kendi elleriyle çizmek için uğraşanlar vardır. Bu tür insanlar çocuğun okumasını istemez. *Hüsniyusuf Güzellemesi* kitabında yer alan *Mikail*

Usta'da geçimini duvarcılıkla sağlayan baba, oğlunun da kendi gibi duvarcı ustası olmasını ister. “*Daha ayakta duramazken harçla kumla kucaklaştı. Okula bile göndermedim. Hemen bu zanaatı alsın istedim. Okursa duvarcılığı anlayamaz, sevmez diye korktum.*” (HG, s. 74) der. Yıllar sonra oğlu, babası kendisini okutmadığı için babasına büyük öfke duyar.

Kaderini eğitimle değiştirenlerden biri de Hanna'dır. *Mekruh Kadınlar Mezarlığı*'nda geçen *Ormanda Bir Deniz Kabuğu Gibi* adlı hikâyede Hanna'nın babası kendilerini terk eder. Annesi akli dengesini yitirmiş bir kadındır. Ama Hanna, imkânsızlıklar içinde dahi eğitimini aksatmaz. “*Hanna ertesini yıl okula Hasan Hasman olarak geldi. Okul Hanna'ya giyim ve kitap yardımı yapıyordu. Yarıyıldan parasız yatılı sınavlarını kazandığını, Kastamonu'ya gittiğini söylediler.*” (MKM, s. 1134) diye ifade edilmesiyle, Hanna'nın yıllar sonra karşımıza doktor olarak çıktığı anlatılır. Okumanın hayat kurtardığı yönüne değinilir.

Tanıklar'da anlatılanlar bir çelişkiyi gözler önüne serer. Anlatıcı, annesinin sürekli ev işiyle ilgilendiğini, babasının ise tam bir sanat hayranı olduğunu anlatır. Fedakârlık hep anneden beklenir. Baba sürekli araştırmalar yapar, kitaplar okur hatta kitap yazar, kendini geliştirir. Anlatıcı, babasının kitabında “*Resim malzemesi için, iyi bir kâğıt için ve çocuklarının abone olduğu dergiler için boğazdan bile kesilebilirdi.*” (ZZH, s. 36) ifadelerinin geçtiğine yer verir.

Zehir Zıkkım Hikâyeler'de geçen *Uzaklarda Kalan* adlı hikâyede Ermeni gelin okuma-yazma bilmez. “*Gelin hiç okula gitmemiş, ana babasıyla sonrada kocasıyla konuştukları dışında dünyayı bilmez.*” (ZZH, s. 122) ifadesi hangi milletten olunursa olunsun mağduriyeti, yaşayan okutulması aksatılan tarafın kadın tarafı olduğu gözler önüne serilir.

Eski Bir Türkiye Ağıt'ta Şadiye, eşi öldükten sonra Doktor Nihat Bey'e sevdalanır. Hikâyenin anlatıcısı olan küçük kız, bu duruma çok şaşırır, “*Nihat Bey, göz doktoru, hattat. Üç karı eskitmiş. Sen Sabit Enişte'nin karısı, okuman-yazman yok.*” (SGT, s. 103) der. Burada bir erkeğin okuyup doktor olması ve üç kadınla evlenmiş olması söz konusu edilirken okuma yazması olmayan bir kadının kendisine ilgi duyması ise yadırganır. Dolayısıyla eğitim durumuna göre cinsiyete değer verilir. Kadınlar okumamıştır, bu durumda okuyan erkek ulaşmaz görülür.

Kutlu, hikâyelerinde, biz okuyucuları eğitime destek veren, çocuğunun okuması için uğraşan aileyle de tanışırır. *Zehir Zıkkım Hikâyeler* kitabında geçen *Ful ve Kül* adlı hikâyede kızlarının okumasını isteyen bir aileye denk geliriz. Bu durum hikâyelerde karşımıza çıkan çok nadir bir durumdur. Babanın okutma isteği ‘aşk’ faktörüne takılır. Elmas lise ikideyken Argun adında bir serseriye âşık olur, uyarıları kulak ardı eder. “*O kızını okutmak isteyen bir baba. Şansının farkında değilsin Elmas. Okulu zirzop bir hergele için kullanıyorsun. Seni dövüp adam etmesin de, yutsun mu baban pezevenkliği? Sen Elmas gibi kızsın. O ise adını ve ailenin adını yerlere düşürüyor, mülevves çamurlar...*” (ZZH, s. 186) ifadeleriyle çocuğunu okutma isteği olan bir ailenin, bu isteğinin çevresel bir etken olan aşk engeline takıldığı görülür. Elmas okulu bırakır, bir kız çocuğu olarak maruz kalabileceği en kötü durumlardan biri olan tecavüze uğrar. Başına gelen olaylardan sonra okulu bıraktığına pişman olur, okulu hatırladıkça da kahrolur.

4.2.2. Ayla Kutlu’nun Hikâyelerinde Kız Çocukların Eğitimi Meselesi

Hikâyelerdeki kız çocukları yoksulluk, erkek egemenliği, cehalet, kötü alışkanlıklar, kadının değersizliği, cinsel istismar, kötü yola düşme/düşürülme, şiddet, cinayet, intihar, namus, evlilik vb. konularla ilintili olarak okumamış ya da okutulmamıştır. Bu durumlar bazen okumama/okutulmamanın sebebi olurken bazen de sonucu olmaktadır. Aşağıda bunların her biri ayrı başlıklar halinde ele alınacaktır.

Hikâyelerde geçen kadın kahramanların eğitim durumu ve rolleri ile ilgili bilgiler Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Hikâyelerdeki kadın kahramanların eğitim durumu ve rolleri²

Hikâyenin Adı	Kadın kahraman	Eğitim durumu	Hikâyedeki rolü
Hüsnüyusuf Güzellemesi	Emine	Orta bir terk	Evin kızı
Mikail Usta	Fethiye	Bahsedilmemiş	Eş, anne
Belirsiz Bir Sızıyla	Gümüş	Bahsedilmemiş	Eski sevgili
Uzaklıklardan Yalnızlıklardan	Anne	Bahsedilmemiş	Anne
Sonbahar Hikâyesi	İsimsiz	Bahsedilmemiş	Nine
İzinli	Gülşen	Bahsedilmemiş	Anne
Bal Biriktiren Kız	İsimsiz (çocuk)	Bahsedilmemiş	Evin kızı
Babaya Çiçek Götürmek	İsimsiz (çocuk)	Ortaokul 1. sınıf öğrencisi	Kız çocuğu

² Bu tabloya sadece kadın kahramanları olan hikâyeler alınmıştır.

Sen De Gitme Triyandafilis	Triyandafilis	Bahsedilmemiş	Evin kızı
Altın	Nine	Bahsedilmemiş	Eş
Eski Bir Türküye Ağıt	Şadiye	Okuma-yazması yok	Eş, anne, hala
Gitmeyi Bilmek	Sariye	Bahsedilmemiş	Eş, anne
Gülperi	Şerife Gülperi)	Bahsedilmemiş	Evin kızı, torun
Üçgenin Perişan Kenarı	Saime	Bahsedilmemiş	Sevgili
Can Kuşu	Meziyet	Bahsedilmemiş	Evin kızı
Bütün Yeşiller... Bütün Maviler	İsimsiz (çocuk)	Okumakta	Evin kızı
Ay ve Su	İsimsiz	Okulu terk etmiş	Eş, arkadaş, yenge, anne
Bir Varmış	Bahubike	Bahsedilmemiş	Anne, eş, kaynana, gelin
Mekruh Kadınlar Mezarlığı	Ayşad Bahu	Bahsedilmemiş	Nine
Süsen Gitti	Süsen	Okumamış	Kız çocuk
Mercana Güzelleme	Mercan	Okula gitmemiş	Evin kızı, eş, kuma
Ormanda Bir Deniz Kabuğu Gibi	Nurdan	Okumakta	Evin kızı
Kara kayalar	Papatya	Bahsedilmemiş	Yeğen
Tanıklar	İsimsiz	İlkokul mezunu	Anne, eş
Matmazel Dimirta'nın Bitmemiş Hikâyesi	Matmazel Dimitra	Okula yollanmaz	Evin kızı, baldız, abla
Ödeşme	Helin	Bahsedilmemiş	Gelin, anne, nine
Uzaklarda Kalan	İsimsiz	Okumamış	Gelin
Yaşamın Şiiri	Dilber	Doktora yapmakta, üç dil biliyor	Kız çocuk, eş, anne
Piç	Zühre	Okumamış	Hizmetçi
Ful ve Kül	Elmas	Lise terk	Evin kızı
İpekböceği Bakıcısı	İsimsiz	Bahsedilmemiş	Eş, kız çocuk, komşu
Terlik	İsimsiz	İlkokul mezunu	Eş

4.2.2.1. Yoksulluk

Yoksulluk çalışmamaktan, hiçbir işle uğraşmamaktan kaynaklı bir olgu olarak bilinir. Yoksulluk çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır ve ortaya birçok sonuç çıkarmaktadır: boşanma, suça eğilim, kötü yola düşme, toplumdan uzaklaşma, hırsızlık...

Hüsnüyusuf Güzellemesi'nde Emine, küçük yaşlardan beri yoksullukla tanışmış küçük bir kızdır. Babası ölünce annesi ve kardeşiyle birlikte dedesinin yanına yerleşmek üzere yola çıkarlar. Daha sonra dedesi kendilerini bir yük olarak görünce kendi tabiriyle 'mağarayı andıran' bir eve taşınıp annesiyle birlikte her türlü işle meşgul olur. "O

günlerde Emine İskenderun istasyonunda çok kömür topladı. Tekerlekleri eski otomobil lastiklerinden yapılma, atla çekilen naylon arabalara atlayıp geldi kente kadar.” (HG, s. 36) diye anlatılır. “*Annesinin çamaşıra gittiği kadınlara tığla dantel örmeye başladı. Sabahtan akşama kadar ya odalarında, ya da avluda oturuyor, sırtına giren ağırlara, gözlerinin önünde uçuşan beneklere aldırmadan metrelerce dantel örüyordu.”* (HG, s. 43) sözleri henüz çocuk olan bir kızın yoksulluk karşısında verdiği mücadeleyi anlatır. Aynı hikâyede, Emine'nin annesi Fatma'nın da hayatı yoksullukla geçer. Fatma, çamaşır yıkamakla, evlere temizliğe gitmekle ömrünü geçirir.

Ormanda Bir Deniz Kabuğu Gibi adlı hikâyede yoksullukla mücadele eden Nuran adlı kız çocuğu ve okul arkadaşı Hanna'nın hikâyesi anlatılır. İkisi de zor şartlar altında elektriği, suyu olmayan mahallede yaşar, okul kıyafetleri kirli olarak okula giderler. Hanna'nın anneannesinin “... *Çalışıyor, konuşuyor, pazarlık yapıyor, kızıyor, getirilen çay bardaklarına, büyük bir sevecenlikle öksürük şurubu dolduruyor, çamaşır yıkıyor, ev temizliyor ve hiç yakınmıyordu.”* (MKM, s. 132) şeklinde işlerle uğraşarak evi geçindirdiğinden bahsedilmektedir.

Yoksul gruplar arasında kadınlar çoğunluktadır. Yoksulluğun olumsuzluklarını en çok kadınlar yaşamaktadır. Kadın şiddete, ayrımcılığa, eğitimsizliğe, geçim sıkıntısına, ucuza, emeğinin sömürülmesine maruz kalmaktadır. *İzinli* adlı hikâyede çocuklarıyla birlikte cezaevinde yaşamını sürdüren bir kadının dramı anlatılır. Güllü, ekmek parası kazanmak için ortalıkta ölü fare artıklarını temizleyen bir kadındır. “*Günde iki buçuk lira kazanıyor Güllü. İki çocuğu var ve bir ekmek iki lira.”* (HG, s. 142) diye anlatılır. Eğitimsiz kadınların, hayata tutunmak için verdikleri mücadeleyi görmekteyiz.

Sen de Gitme Triyandafilis'te Sultan, yaşamını hizmetçilik yaparak geçirir. Çalıştığı evdekiler, savaştan dolayı göç edince o da memleketine döner. Daha sonra çalıştığı evde bakıcılığını yaptığı Triyandafilis adındaki zihinsel engelli kız, onu bulur. Birlikte yaşamaya başlarlar. Fakat Sultan, eskisi gibi her yerde çalışamaz. Yaşlanır gücü takati kalmaz. “*Birkaç kez işe gidiyormuş gibi evden çıktı, dilendi. Sürdüremedi.”* (SGT, s. 62) diye söylenir.

Kadınlar, yoksulluk karşısında verdikleri mücadelenin yanında bir de fedakârlıklarıyla tanınmaktadır. *Babaya Çiçek Götmek* adlı hikâyede Nahide'nin

kocasını cezaevine atılır. Nahide kocasını ziyaret etmeyi bir kez olsun aksatmaz. Yoksulluk içerisinde kocasını düşünür ve bin bir emekle kendisine bir kazak örer.

Bir Varmış'ta Bahubike'nin, kocası sele kapılıp ölünce çocuklarıyla bir başına kalır. Çocuklarını kimseye muhtaç etmemek için çalışır. Bunu “*Çocuklarını büyütmek için yumurtadan yün kırktı Bahubike.*” (MKM, s. 11) sözünden anlıyoruz.

Altın adlı hikâyede Nine ve topal kocasının yoksullukları anlatılır. Bir apartmanda kapıcılık yapmaya başlarlar. Kocasını anlatırken “*Kapıcılık ona göre değildi. Sivaları dökülmüş, tuğlaları ufalanan ve aralarından sular sızan odaya, yatağına çakıldı. Hangi dairedeki kendilerine acıyan kiracı ilaç verdiyse yuttu. İyileşemedi.*” (SGT, s. 88) sözleri çaresizliklerini anlatmaktadır.

Kadınların ücret karşılığı olmayan işler yapmaları, onları ekonomik ve sosyal güvensizliğe itmektedir. Erkeğin üzerine düşeni yapmamasıyla evi geçindirmek, çocuğun sorumluluğunu almak kadına kalmıştır. Ev temizliği, hasta bakıcılığı gibi emeğin karşılığı olmayan zor işleri talep ederler. Kadın, gerek ev içinde gerekse ev dışında bir şeyler yaparak aile bütçesine katkıda bulunur.

Hüsnüyusuf Güzellemesi'nde Emine'nin okulu bırakmasının nedenlerinden biri de yoksulluktur. Okumaya karşı çok heveslidir. Ancak zamanla “*Okurdum, okutulsaydım... Kim bilir neydin ben bugün? Ama... Fakirlik. Fakirlik alnıma yazılıydı doğduğumda...*” (HG, s. 59) sözleriyle yoksulluğun bir kader gibi alınına yazıldığını ifade etmektedir. Karısı ölen, dört çocuğuyla ortada kalan bir adamla evlenir, sabahtan akşama kadar bohçacılık yaparak evi geçindirmeye çalışır.

4.2.2.2. Erkek Egemenliği

Kadın ve erkeği birbirinden ayıran biyolojik yapıdır. Kadın ve erkek birbirini tamamlayan iki parçadır. Bir cins eksik olursa diğeri olamaz. Her iki cinsin de doğuştan getirdiği özellikleri vardır. Kadının çocuk doğurması, erkeğin bunu yapamaması özelliklerden sadece biridir. Fakat toplum biyolojik özelliklerden ziyade kültürel bağlamda kadın ve erkeğe değerler yükleyerek istediği modelde kadın ve erkek yaratır. Kadın ve erkek diye adlandırılan biyolojik cinsiyetten öte toplumun görmek istediği cinsiyet rolleri vardır. Buna toplumsal cinsiyet rolleri denir. Toplum, görmek istediği

kadın ve erkek kalıplarını benimsemektedir. Aileyi, kurumları, yasaları bu kalıplara alıştırmaktadır.

Hikâyelerin genelinde kadın teması vardır. Kutlu, gerçek hayatın bir izdüşümü olarak yazdığı hikâyelerinde, kadının erkek karşısında eşit olamayan bir ortamda nasıl yarışıyor olduğunu gösterir. Kız çocukları, cinsel kimliklerinin farkına varmadan erkek olmanın ayrıcalık olduğunu kabul gören bir toplumda doğar. *Süsen Gitti* adlı hikâyede erkek kardeşi olan Süsen, ayrımcılığı şöyle anlatır: “*O ağlayınca anam yetişmiş... Çünkü anam oğlanların ağlamaması gerektiğini bilmektedir. Oğlan ağlarsa taşağı şişmektedir kızlarsa hiçbir şey olmayan döllerdir.*” (MKM, s. 60). Bu sözler, toplumun kızlara bakışını ifade eder. Süzen de daha küçük bir kız olmasına rağmen bu anlayışla tanışır.

Çoğu kadın, erkek egemenliğini kabul edip boyun eğen, kızlarına da bu şekilde örnek olur. Boyun eğmek istemeyenler de hor görülür, aşağılanır, şiddete uğrar. *Mekruh Kadınlar Mezarlığı*'nda kitapla aynı ismi taşıyan hikâyede Ayşad Bahu, bilinen kadınlardan farklı olarak cesareti, özgüveniyle karşımıza çıkar. Fakat erkeğin öfkesine takılır. Evinde kaldığı torununun kocası Hamit Ayşad, Bahu'yu “*Dilinin kemiği olmayan, haksızlığa dayanamayan, en son sözü, en önce deyiveren herkesten önce yola düşen; erkektir, büyüktür bilmeyen...*” (MKM, s. 25) şeklinde tanımlar. Bu ifadelerle söz konusu erkek olunca, kadının yerini bileceği, susacağı erkeğin olduğu yerde boyun eğeceği anlamına gelmektedir. Hamit'in öfkesi o kadar yoğundur ki ölüm döşeginde olan yaşlı bir kadının cesareti, onu bu haldeyken bile korkutur. İçinden “öl, öl” diye söylenip durur. “*Bu kocakarı, hayatı kendine zindan eden; geveze, terbiyesiz, saygısız, kendini erkeklerle aynı ayarda gören huysuz...*” (MKM, s. 5) ifadelerinden kadının erkekle eşit olmanın kabul görülemeyeceği bir zihniyetin hâkim olduğu toplumla karşılaşıyoruz. Kadının korkup, kaygıya kapılıp boyun eğmesi istenir.

Mekruh Kadınlar Mezarlığı'nda köylülerin beğendiği fakat sahip olamadığı Hediye, köylülerin kışkırtmasıyla erkek kardeşi tarafından namus cinayetine kurban edilir. Erkekler kadının öldürülmesini bayram havasında kutlamıştır. “*Gün erkeklerin günüdür. Zaferleriyle sarhoşlar.*” (MKM, s. 42) denir. Cinayete kurban giden Hediye'nin cesedi ortalıkta kalır. Çünkü erkekler, kadınların yıkamak için yaklaşmasına

müsaade etmez. Bu durum zihniyeti körelmiş bir güruhun, güç gösterisi yapıp, cinsiyetlerini fırsat olarak kullanıp, egemenlik kurma anlayışıdır.

Matmazel Dimitranın Bitmemiş Hikâyesi'nde Kirye Dimitri, beş kız çocuğu babasıdır. Eşine ve çocuklarına şiddet uygular. Sokaklarda simit satan içkici biridir. Karısı beş kızıdan sonra bir erkek çocuk doğurunca Kirye Dimitri, mutluluktan uçar. Hikâyede bu durum, “*Evde düğün kıyamet yaşandı. Akrabalar ordular gibi geldi, bunlar ordular gibi gittiler oraya buraya. Mahalle simitçisi diye bildiğimiz Kirye Dimitri, gül yüzük taktı zifirden kararmış parmağına.*” (ZZH, s. 54) şeklinde anlatılır. Aynı hikâyede Dimitri ölür. Evin sorumluluğu büyük kıza kalır. Evlenmez. Annesi onun dışındaki kızları evlendirirken zorlanır. Gözü yıllarca kendisine zulmeden kocasını arar ve der ki “*Nereye bakılsa erkeğin merkezde duran erkekliğinden çözülmeyen bir yaşam biçimi var. Baş eğilse boğan, yalnızlık yeğlense aranan, her zaman yüce erişilmez konumdalar.*” (ZZH, s. 71). Bu sözlerle erkek ve kadının ne yapılırsa yapılsın ayrı düşünülemeyeceği, ikisinin de birbirine ihtiyacı olduğu ifade edilir. Fakat bu durum erkeğin merkezde olacağı bir toplum yaratırsa, kadın aşağılanan, hor görülen, pasif hale getirilen bir cins olur.

Kadın, ev işi yapmak, çocuk bakmak dışında hiçbir şeye dâhil edilmez. *Babaya Çiçek Götürmek* hikâyesinde Nahide'nin kocası komünisttir. Çok okur, çok araştırır, düşüncelerini ifade edebileceği arkadaş gruplarıyla her gece evde toplanıp sohbet etmektedir. Fakat Nahide'nin tek görevi çocuk büyütme, eve gelen misafiri ağırlamaktır. Evin huzurunu sağlamaya çalışan eğitim seviyesi düşük bir kadındır. Nitekim kocası cezaevine girince eli kolu bağlanır. Bu durum, kadının erkeğe nasıl bağımlı hale getirildiğini gösterir. Kadın, kocasından sonra başıboş kalır, ortaokuldaki kızını kendinden tahsilli görür ve kızını evin reisi yapar.

İpekböceği Bakıcısı'nda genç bir kadının sevinme sebebine bakıldığında “*Kocasını onu sonuna kadar sevecek, yaşlandıkça çok iyi davranacaktı. Oğlu büyüyecek onu onurlandıran bir erkek olacaktı.*” (ZZH, s. 219) ifadeleriyle karşılaşılır. Böylece kadın gelecekte oğlunun kendisini onurlu şekilde yaşatacağını, yaşlandığında dahi kocasının sevgisinde eksilme olmayacağını düşünerek teselli bulmaktadır.

Hüsnüyusuf Güzellemesi'nde annesi ile aynı kaderi yaşayacak olan Emine istismara uğradıktan sonra okulu bırakır, bir yerlerde çalışır, gözü dışarda olan on dört

yaşında bir kızdır, annesi bu durumdan çok rahatsız olur. Kızı onu çok umursamaz. Annesi “Başında bir erkek yumruğu yok diye kendini kapıp koyverme yavrurum...” (HG, s. 29) sözleriyle erkeğin varlığını -ağabey, baba kim olduğu fark etmez- kadının koruyucusu olarak görür. Erkek bir koruyucu olduğunu kabullenir. Toplumda erkeğin güç simgesi olduğu kabul görülmüştür. Nitekim Emine’ye istismarda bulunan beden eğitimi öğretmenin -baba, amca, dayı- kim olduğu fark etmez, kendilerine göz kulak olan bir erkeğin olup olmadığını merak etmesi bundandır.

4.2.2.3. Cehalet

Cehalet, insanın üzerine yapışan, hızlı bir şekilde yayılan, bir hastalıktır. Her toplumda farklı şekillerde olsa da insanlar kimi değerleri kutsal kabul etmektedir. Zaman zaman birey ya da gruplar çıkıp bu değerleri kendi menfaatleri doğrultusunda istismar etmiştir. “Cehalet, gerçek inanç eksikliği ve çıkarların her tür değer üstünde görülmesi, din istismarına neden olan etkenler arasında yer alırken, bu tür davranışların toplumda kabul görmesi bireylerin kendilerini iyi yetiştirememesi ve toplumun eğitim düzeyi ile ilintilidir (Günday, 2015, s. 35). Bu noktada akıl devreye girer. Allah, insanları diğer varlıklardan üstün kılarak kendilerine düşünebilmeleri, sorgulayabilmeleri için akıllı verir.

Sen de Gitme Triyandafilis’te *Can Kuşu* adlı hikâyede küçük bir kız çocuğu bir gün hiç beklenmedik bir durum yaşar. El hareketlerinde, ses tonunda, davranışlarında ani değişimler gözlemlenir. Etrafa saldırgan tutum içine girer. Annesi Fahrünisa başta şaka yaptığını sansa da durum ciddiyete bindiğinde, kulaktan dolma bilgilerle bu duruma bir çözüm bulmaya çalışır. “Götüreceği cadı kadının dili dursa neyse... Okuyup iyileştirirse herkese yayar. İyileştiremezse çocuğun içindeki şeytanı ve Fahrünisa’nın suçunun çok büyük olduğunu söyler. Doktora götürse... Deli diyecek kıza.” (SGT, s. 175) sözleriyle öncelikle dini istismar eden ve hoca diye geçinen bir kadına götürüp okutmayı düşünür. Bu onu kaygılandırır, çünkü kızının deli olduğu yayılırsa ‘annesinin bir suçu vardı da kızı bunu yaşadı’ denilmesinden korkar. Burada toplumun baskısının, kişiyi tesiri altına aldığı görülür. Daha düşündürücü kısmı ise doktora gitme fikrine sıcak bakılmaz. Din sömürüsü yapan ve ‘hoca’ diye geçinen kişilerden medet umulur.

Süsen Gitti'de küçük bir kız çocuğu olan Süsen'in başına gelen vahim bir durumu kendisi anlatır. Köyleri baskına uğrar. Her taraf yakılıp yıkılır. Çok sevdiği babasının asker kaçağı olduğu anlaşılır, jandarma tarafından alıp götürülür. Küçük kız olanların şoku içinde durgunlaşır, solar, hamile annesine destek olur. Fakat bu hali annesinin dikkatini çeker, çaresiz kalır. Süsen'in babaannesi çözüm yolu olarak "*Kız cinlere perilere karışmış gibi sanki. Okutun muska yazdırın, kurşun dökün... Kız elden gitti gidiyor.*" (MKM, s. 63) der. Şifa, toplumda yaygın görülen batıl inançlardan sağlanmak istenmektedir. Eğitimsizlik, özellikle de annenin eğitimsizliği, dogmatik düşüncelerin kök saldığı toplumlar doğurur. Küçük kız, apar topar "hoca" diye anılan şahsa götürülür, anne bir çözüm bulması için yalvarır, "*Adak adayalım, dölü olduğunda senin mübarek adını taşıyın. Yeddi yıl adaklığın saçını kesmeyelim. Sirtında yeddi yeşil boncuk taşıyın. Dilersen kızı bağlayalım, kapının bir köpeği olsun.*" (MKM, s. 66) der.

Doktora gitmeye sıcak bakılmamaktadır. Muskalar, okutulmuş şekerli sular, içine ne yazıldığı belli olmayan kâğıt parçaları çözüm yolu olarak akla ilk gelen şeylerdir. *Mercan'a Güzelleme*'de üç kadınla evli olan Ağa Maruf'un, çocuğu olmamaktadır. Hatayı kadınlarda bulur ve onları suçlar. Erkek egemenliğinin örneklerinin çokça görüldüğü hikâyede bir de cehaletin yaygınlığı göze çarpar. "*Genç kadın istemişti, çocuğu olsun diye. Amma Mercan'da kusurlu çıkmıştı. Bu işin ustası kadınlardı. Yarından tezi yok ablaları ile birlikte şifa aramaya çıkmalıydılar... Doktor hariç Ağa Maruf doktorlara inanmıyordu.*" (MKM, s. 103) diye anlatılır.

Ormanda Bir Deniz Kabuğu hikâyesinde Hanna adlı küçük çocuğun anne babası ayrıdır. Çocuk annesi ve büyükannesinde kalır. Annesi akli dengesini yitiren bir kadındır. Etrafta ise böyle anlatılmaz. "*Hanna'nın annesini cinler basmış, gövdesini ele geçirmiş, ateşle yakmaya başlamışlar... Aklının çoğuna sahiplenilen cinler yüzünden konuşmayı unutmuş...*" (MKM, s. 129) tarzı cümleler kullanılmıştır. Bu cümlelerle insanların yaşananlar karşısında çözüm yolu bulmak yerine, başlarına gelen rahatsızlıkları bilinmeyen şeylerle açıklayıp rahatlamaya çalışmasını görmekteyiz.

4.2.2.4. Kötü Alışkanlıklar

Çocuklar geleceğin teminatıdır. Eğitimle gelişirler. Değerlerin nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılabilmesi, ruhen ve bedenen sağlıklı bireylerle olur. Çocuklar ailede ilk

eğitimi görür, ilk rol modellerini aile ve aile çevresinden edinir. Zamanla akran grupları ve kitle iletişim araçlarıyla benimsedikleri başka kişileri de model alabilmektedir. Birey, cinsiyet rolleri gereği çevresinden ailesinden ya da arkadaş gruplarından öğrendikleriyle olumlu durumlar kadar olumsuz Şeyler de öğrenir, örnek aldığı rol model ne kadar etkili ise kendisi için örnek alacağı Şey de o denli hızlı olur.

Madde kullanımında en önemli rol ailededir. Sigara başta olmak üzere madde kullanımına yol açan merak, aile içinde model alınan kişilerin örnek alınması, bunun akabinde dikkat çekme, özenme bir arkadaş grubuna dâhil edilme psikolojisi de kötü alışkanlık edinmeye sebep olabilmektedir. En yaygın kullanılan maddelerin başında sigara gelmektedir. *Uzaklıklardan Yalnızlıklardan* adlı hikâyede küçük bir erkek çocuğunun hayatı kendi ağzından anlatılır. “ok içerim evet. Ne zaman alıştığımı ben bile bilmem.” (HG, s. 113) der ve devam eder, anladığımız kadarıyla anne babasını yitiren bu isimsiz kahraman ninesi ve dayısı ile kalır. Dayısı onun için en önemli modeldir. Ona zenir, sürekli onu anlatır. Hatta kötü alışkanlıkları ondan öğrenir. “*Sigaraya ne zaman başladığımı hatırlamam. Her hal ona da dayım başlatmıştır*” (HG, s. 114) der.

Matmazel Dimitranın Bitmemiş Hikâyesi’nde Birsen abla diye tanıtılan komşu kadın, kocasıyla sürekli kavga eder. Kocasının kilolarından Őikyet ettiğini, kendisinden bıktığını, onu aldattığını söyleyen kadının, “*Sigarayı başını iyice havaya kaldırıp u kısmından tutarak derin derin içine çekip kederle tttryor.*” sözleriyle sigara içme alışkanlığını görmekteyiz (ZZH, s. 66). Sigara halk arasında alışlagelmiş bir durum olduğundan, yadırganmamaktadır.

Aynı hikâyede yıllarca erkek ocuk isteyen beş kız babası Kirye Dimitri’nin ölüm sebebi, bir gece meyhanede arkadaşları ile birlikte içip, gezmek için bir kamyonete binmeleri ve kamyonetin kaza yapması olarak görülür. *Ormanda Bir Deniz Kabuğu Gibi*’de, Hanna’nın anne ve babası ayrılmıştır. Babası hikayede “*pis kokar, çok içer. Her gece nara atarak, sendeleyerek bizim sokağımızdan geçer, Şimdiki evine gider.*” (MKM, s. 129) diye anlatılır.

Mikail Usta’da kızının ocuk felcinden sonra bir ayağını kaybetmesine tanıklık eden babanın çaresizlik içinde kalması anlatılır. “*Her akşam içiyor, kimlikleri belirsiz kişilere, duyulmamış çirkinlikte svgler yağdırıyordu.*” (HG, s. 77) denir.

Zehir Zıkkım Hikâyeler kitabındaki *Piç* adlı hikâyede Zühre'nin hizmetçi olarak çalıştığı evin sahibi Harun ile köylüsü Mahmut'un birlikte meyhanelere gidip geç saatlere kadar içtikleri anlatılır. Yine böyle içtikleri bir gece Harun, Zühre'ye tecavüz eder. Yaşadıklarına dayanamayan kız, intihar eder.

Bütün Yeşiller... Bütün Maviler... Adlı hikâyede annesi olmayan babası ve babaannesi ile yaşayan isimsiz bir çocuk çıkar karşımıza. Babasına şarap, babaannesine sigara almak için sürekli bakkala yollarır. Çocuk bu durumu hikâyede “...şarap almam için elime tutuşturduğu kırk dokuzluk rakı şişesinin kırılacağından sofrada bekleyen babamın öfkeleneyeceğinden korktum yıllarca.” (SGT, s. 195) şeklinde anlatır.

Sen De Gitme Triyandafilis'te geçen *Ay ve Su* adlı hikâyede yine bir çocuğun gözünden babasının içinde bulunduğu durum “*Babam arka odada idare kandilinin titrek karanlığı kovmayan, yalnızca karşısına çıkan ışığında içerdi şarabını.*” (SGT, s. 205) sözleriyle ifade edilir.

4.2.2.5. Kadının Değersizliği

Kutlu'nun hikâyelerinde geçen kadınların hemen hemen hepsi eğitimsiz, arka planda bırakılmış pasif karakterler olarak görülür. Erkeğin egemenlik sürdüğü toplumda kadınlar sesleri bastırılmış, kaderlerine terk edilmiş, mağduriyetleriyle karşımıza çıkar. Eğitim durumları yok. *Gülperi*'de hayat kadını olmasına zorlanmış çaresiz bir kadın anlatılır. Enver adındaki bir adamla yaşamasını ve uğradığı zulmü, şiddeti anlatır. “*Bakma öyle ıslak koyungözlerini dikip. Neye yararsın sen ha? Neye?*” (SGT, s. 133) sözleriyle aşağılandığını görürüz. *Gülperi*'de köyü terk eden Gülperi köy meydanında bir kalabalığa rastlar, sorduğunda “*Raif Efendi'nin kız Cabir'le kaçmış. Jandarma az önce götürdü oğlanı. 'Almam' dedi. Cabir, 'Kız değildi' dedi. Raif Efendi kızını dövüyor.*” (SGT, s. 142) cümlesinden anlaşılır ki kadının konuşmasına dahi müsaade edilmez, hep suçlu durumundadır, değersizliği yüzüne vurulur.

Ful ve Kül'de Elmas lise aşkı tarafından kullanılır, sokağa atılır. “*Beni al. Ayağına bağ olmam. Mutlu oluruz, çocuklarımız olur. Seni her şeyden yüce tutarım. Hiçbir kadın benim sana vereceğim şeyleri veremez...*” (ZZH, s. 203) sözleri Elmas'ın içine düştüğü durumu ifade eder.

İpekböceği Bakıcısı'nda köyleri yakılan ve sağ kurtulan iki kardeşten biri intihar eder, büyük olan ise ipek dükkânı olan bir adam tarafından kurtulur. Adam kıza tecavüz eder. Kız bu durumu “*Beni kullandı, önemli değildi. Hiçbir şey önemli değildi. O zamanlar ölmüş olduğumu düşünüyorum. Ölmüşüm ben, öldüğünün farkında olan bir ölüyüm.*” (ZZH, s. 227) diye ifade eder.

Süsen Gitti 'de Süsen adlı küçük kız, babaannesini tanıtırken “*Önceki kocası 'bu avrat kısır çıkmıştır' diye getirip babasının evine bırakmış, dedem de o sırada iki karısı ölmüş olduğundan kendisine bakacak avrat aramaya çıkmıştır.*” (MKM, s. 51) şeklinde ifadeler kullanır. Bu da kadının değersizliğini bir kez daha gözler önüne koyar. Kısır olma durumu kadına mâl edilmiştir. Kadının suçu olarak görülür. Başka hiçbir ihtimale yer verilmez. Erkek, karısı öldükten sonra üçüncü kadına niyetlenir. Kadını bakıcı olarak alır. Süsen'in annesi, kardeşine hamiledir. “*Gebeliği kolay geçiyordu. Boy boy oğulları olmalı ki karı dediğinin...*” (MKM, s. 71) cümlesi erkek cinsiyetinin değerli olduğunu, kız çocuklarına ise yeterli düzeyde değer verilmediğini ortaya koyar.

Kadınlar hep kötü olarak nitelendirilir. Hüsnüyusuf Güzellemesi'nde “*Kadınlar ve kızlar... Hepsi kötüydüler.*” (HG, s. 68) diyen Hüsnü, henüz sekiz yaşında bir erkek çocuktur. Etrafında gördükleri ile kadınlara olan nefretini bu cümleyle dile getirir.

Hüsnüyusuf Güzellemesi kitabında geçen *Sonbahar Hikâyesi*'nde tren vagonlarının birinde, sandalyede oturmuş kör bir kadın hakkında fikir yürütülür. “*Kör olmadan önce, belki de özel dokumaları olan bu kentin en yakınındaki köyün küçük kızı, genç gelini ve anası olmuş ; ... Sürekli olarak el tezgâhlarının başında oturmuş... Kimse ve kendisi giderek körlüğe kaydını fark etmemiş...*” (HG, s. 129) sözleri ile kadınların ne kadar emektar olduğu belirtilirken, kadınların bu fedakârlıklarının görülmediği, her daim yabana atıldığı anımsatılır.

Kadının yeri evidir gibi bir anlayış bile onlarca kız çocuğunu okullardan alıkoymaktadır. Kadının, doğurganlık özelliğiyle, nesilleri devam ettirmedeki rolüyle kutsal bir varlık gibi görülmesi gerekirken; maalesef hak ettiği değeri tam olarak görememiştir.

Tanıklar adlı hikâyede çocuklarının gözü önünde eşine şiddet uygulayan bir babadan bahseder. Kavga sırasında babaannenin kavgayı ayırması gerekirken oğlunun sözde itibarını düşünüp geline daha çok vurmasını ister. “*Ne kadar soysuz olduğu*

çocuklarına verdiği terbiyeden belli. Başka türlü akıllanmaz bu kadın. Sana layık olmadığını her zaman söylerim zaten. Bildir haddini şunun.” (ZZH, s. 43) der. Bu cümlelerde de görüldüğü gibi erkek, hâkimiyetini güç gösterisi yapması ile ortaya koyar. Annesi kendisine arka çıkar. Oysa kadının ezildiğini gören kaynanasının kendisine destek vermesi, sahip çıkması beklenirdi.

Kadınlar, eğitim düzeyleri düşük olduğundan ailede yeteri kadar söz sahibi olamamaktadır. “Eğitim istihdam olanaklarını geliştirmenin ve çalışma koşullarını iyileştirmenin önemli aracıdır. Kadınlara fırsatları değerlendirme, geleneksel rolleriyle mücadele etme, hayatlarını değiştirme imkânı verir. Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı hızlandıran önemli faktörlerden biri olduğu gibi kadınların işgücü piyasasına katılımını, istihdamını ve istihdamın niteliğini etkileyen en önemli faktördür” (Keskin, 2018, s. 1). Eğitim seviyesi düşük olunca emek karşılığı olmayan gündelik işler yapılır. Bu durum kadınlarda daha çok görülür. Çünkü kadınlar egemenliğin erkeğe ait olduğu bir toplumda onunla aynı yarışa girmez. Nitekim Kutlu, hikâyelerinde kadınları çamaşırcı, hizmetçi, gündelikçi terzi gibi mesleklerle anlatır. *Belirgin Bir Acıyla* adlı bölümde geçen *İzinli* hikâyesinde Güllü ve iki çocuğu cezaevinde hayat mücadelesi verir. Güllü’nün, cezaevinde ölen kedi ve fareleri ortalıktan temizleme gibi bir işi (yani meydancı) vardır.

Kadının çocuk büyütme, ev işleri yapmak gibi sorumlulukları vardır. Ev işlerinin maddi bir karşılığı yoktur, bu sebeple kadının emeği kıymete binmemektedir. Bir ekonomik güvencesi olmayan kadınlar erkeğe bağlı olur. Bu durum da ataerkil egemenliğe güç katar. Toplumun kalkınma düzeyi kadının eğitim düzeyiyle paraleldir. “Kadın millî kültürün değer hükümlerini öğrenerek ve benimseyerek millî ve dinî ideallere ulaşmış bir kişilik seviyesine vardığı takdirde; gerek aile içinde, gerek daha geniş çerçevede olan toplum içinde görevlerini yerine getirebilir. Bu özellikleri kazanan kadın, sosyalleşip toplum üyeliğini geliştirebilmektedir” (Kayadibi, 2003: 20). Gelişmiş ülkelerin en büyük ayrıcalığı eğitilmiş kadın ve erkek bireylerin olmasıdır.

Yaşamın Şiiri’nde Dilber tanıtılırken “*O bir şair. Urfalı, yoksul, geleneksel, şiddete yatkın bir ailenin ezilmiş kızı.*” (ZZH, s. 141) cümlesi kullanılır. Kadına verilen kıymeti “*İnsan olmanın başka, kadın olmanın başka değerlerle oluştuğuna inanan bir*

çevrede ve ailede yetişir. İnsandan kastedilen o güçlü, yetkin, eşsiz... Erkeklerimizdir!” (ZZH, s. 141) şeklinde ifade eder.

Çeşitli sebeplerle okutulmayan kız çocukları küçük yaşta evlendirilir. Okumayazma bilmeyen, eğitim seviyesi düşük kadın kendi bedeninde dahi söz sahibi olamaz.

Piç'te sadece adının Zühre olduğu bilinen, ne olduğuna, kim olduğuna dair herhangi bir yerde kaydı, nüfus cüzdanı bulunmayan bir kızdır. Dayısı sağır ve dilsiz olan bu kızdaki kurtulmak için şehirde bir aileye hizmetçi olarak verir. Okumamış kadın bağımsız karar alamaz, sömürülür, bir nesne olarak görülür. Kuma olarak gider ya da kendisiyle aynı kaderi paylaşan kadınları kuma olarak kabul etmek zorunda bırakılır. *Mercan'a Güzelleme*'de Mercan tanıtılırken

“Resmi nikâhı yok.

İki kuması var.

Okula gitmedi.

Okumayı, yazmayı harfleri çatacak kadar öğrenmişliği var. Doğum tarihini bilmiyor...” (MKM, s. 77) şeklinde vasıfsız olarak bırakıldığı ifade edilmiştir. Kıymeti ancak çocuk doğurursa anlaşılır. Kocasından önce yemek yemesi, ondan önde yürümesi asla affedilmez.

Matmazel Dimitra'nın Bitmemiş Hikâyesi'nde Birsen'in eşi ikinci kez evlenir. Birsen bu durumu günlerce düşünür, değersizliğini ve çaresizliğini *“Onlar odaya kapanıyor; ben öbür, küçük odada zindana düşmüş gibiyim. Anama babama haber salıyorum oralı değilim.”* (ZZH, s. 56) sözleriyle ifade eder. Cümlelerden de anlaşıldığı üzere Birsen, kapıyı çarpıp gidecek durumda değildir. Çünkü eğitimsiz, işi yok, ardında güçlü bir aile yok, erkeğin eline bakar, koca evine mahkûm edilmiştir. Kıymetsizliğine, boyun eğer.

4.2.2.6. Cinsel İstismar

İstismar, kişinin haklarının elinden alınmasıdır. Kişinin duygularının, bağımsızlığının, bedeninin sömürülmesidir. İstismarın çeşitleri vardır. Evlilik vaadiyle yaklaşan kişinin, karşı tarafı yarı yolda bırakması bir istismardır, anne babanın

sorumluluk sahibi olamamalarından kaynaklı çocuğun ihmal edilmesi istismardır ya da kız çocukların okutulmayıp ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaması da bir istismar türüdür. İstismarın birçok çeşidi vardır. Yazarın hikâyelerinde üzerinde durduğu bizim de değineceğimiz istismar çeşidi cinsel istismardır.

Çocuğun bir yetişkin tarafından kandırılarak ya da zorla alınarak cinsel isteklerini karşılamak için kullanılmasına cinsel istismar denir. Toplumunu etkileyen en önemli vakalardan biridir. Her geçen gün daha çok duyulmaya başlanmıştır. Bilinenler, duyulanlar haricinde, bilinmeyen istismar vakaları da hesaba katılırsa ne kadar ciddi bir durum olduğu daha iyi anlaşılır.

Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde de bu konu çokça işlenmiştir. *Gülperi* adlı hikâyede Şerife, kırlarda bayırlarda gezen erkek gibi yetiştirilmiş bir kızdır. Köydeki kızlardan cilve yapmayı öğrenen kız bunu iki amca çocuğuna istemsizce yapınca, onlar da bunu fırsat bilip kıza tecavüz ederler. Bunu duyan aile, kızını evlatlıktan reddeder. “*Kızımız yoktur. Yüzümüzü yere çevirmiştir. Köyden gitmez ele güne görünürse vururuz...*” (SGT, s. 143) denir. Şerife köyden kaçar ve daha sonra karşımıza adı Gülperi olarak bilinen, bir hayat kadını olarak çıkar.

Sen de Triyandafilis pencereden izlerken gördüğü bir Fransız askerine âşık olur. Zekası düşük olan kız, evin kapısının açık olduğu bir gün evden kaçar ve askerleri taşıyan bir aracın ardından koşar. Bunu fark eden askerler kızını araca alır ve onu kullanırlar. “*Kamyondaki erler ona acı verecek şeyler yapmış, örselenmiş, sınıra gelmeden önce atar gibi indirmişlerdi.*” (SGT, s. 37) diye anlatılır.

Hüsniyusuf Güzellemesi'nde Emine maddi yetersizliklerden dolayı okula geç gider, yaşlılarından daha büyük olduğundan beden eğitimi öğretmeninin dikkatini çeker ve tacize uğrar. “*Ağlama artık. Bir daha seni hiç üzmeyeceğim benim cici kızım. Ara sıra ya ben seni çağırırım ya da sen gelersin buraya. Seni Spor Kolu Başkanı yaparım, dikkati çekmeyiz.*” (HG, s. 28) der. Öğretmen odasına onu ilk çağırdığında, onlara bakıp onları kollayacak bir erkeğin olup olmadığını sorması, annelerin bir güç ifadesi olarak görülmemesindedir. “*Bağırma... Bağırırsan rezil olursun. Bana bir şey olmaz. Bana kimse bir şey yapamaz.*” (HG, s. 28) ifadelerinden erkeklerin, toplumun kendilerine verdiği güç algısına güvendikleri, yaptıkları istismarlara ciddi yaptırım olmadığı görülmektedir.

İstismarın her türlüünü önlemenin yolu, eğitimidir. Eğitimle daha bilinçli daha özgüven sahibi, bilinçli çocuklar yetişmektedir. Bilinçli anne çocuğunu daha iyi korur daha iyi takip eder. Annen-babanın eğitim düzeyinin ya da varlığının istismarla ciddi bir ilişkisi vardır. Anne-babanın yokluğu ya da anne-babalık vazifesini yerine gerektirecek koruyucu özelliği göstermemeleri vakalara meydan gelmesinde etkilidir.

Kara Kayalar'da Papatya adında anne babası öldükten sonra teyzesinde kalan küçük bir kızın, kaya gibi sert, katı ve acımasız hayatı anlatılır. Papatya, teyzesinin oğlu ve teyzesinin kocası tarafından cinsel istismara uğrar. Teyzesi, kızı evden uzaklaştırmak için birkaç koyunun ardına takar, bütün gün otlatması için yollar. Yoldan geçen orta yaşta yine ismi verilmeyen bir kamyon şoförü kızı fark eder ve onu kayalıkların ıssız tarafına götürüp onunla birlikte olur. Bakire olmadığını anlar, önce şaşırır daha sonra bir fırsat bilip yararlanır. Küçük kız olan bitenlerin farkında olmaz. Tek isteği, tanımadığı isimsiz adamın kendisine boncuk, entari almasıdır. *“Bana boncuk alacağına söz vermiştin emmi. Yoksa bu işi her yaptığında bana borcun kalır. Yarın, rûz-i mahşerde...”* (ZZH, s. 26) demesi, henüz ne kadar küçük olduğunu ve kendisinin bedeni üzerinden zevk almaya çalışan canilerin kurbanı olduğunu anlamamasındandır.

Piç'te sağır ve dilsiz olan Zühre, dayısı tarafından Azize Hanım ve Harun Ağa'nın evine temizlikçi olarak bırakılır. Yetenekli, çalışkan kız çok beğenilir. Bir gün Harun Ağa'nın köylüsü Mahmut askerden döner, Zühre onu görür ve âşık olur. Bunu anlayan Azize Hanım aralarını yapmaya çalışır fakat Mahmut istemez. Geceleri Harun Ağa ile birlikte içmeye başlarlar. Yine içtikleri bir gece Harun Ağa, Zühre'nin yatağına gelir ve ona tecavüz eder. Zühre hamile kalır, Azize Hanım tarafından hor görülür. Çocuğu doğunca da yaşadıklarına dayanamaz ve bebeği evin bahçesindeki kuyuya atar. Bu hikâyede de yine bir kız çocuğunun nasıl istismara uğradığı, kadınların bu fiili işleyen kocalarına öfke duymaları gerekirken istismara uğrayan kişilere öfke duydukları görülür.

İpekböceği Bakıcısı'nda, Ermeni isyanlarından kaçan iki kız kardeşten küçüğü bu durumu kaldıramaz ve yolda kendini Ceyhun Irmağı'na atar. Büyük olan kız ise yarı baygın halde oradan geçen bir kişi tarafından bulunur. Onu bulan adam, kızı dükkânına götürür ve kullanır. *“Beni kullandı, önemli değildi. Hiçbir şey önemli değildi. O zamanlar ölmüş olduğumu düşünürüm. Ölmüşüm ben, öldüğünün farkında olan bir*

ölüyüm.” (ZZH, s. 227) sözleriyle o günü anlatır. ‘Önemli değildi’ cümlesi yıkıldığının, bir genç kızın hayatının nasıl bitirildiğinin göstergesidir.

Ful ve Kül’de Elmas liseye giderken âşık olduğu Argun uğruna okulu boşlamış ve yabana atmıştır. Oysaki ailesi onun okumasını çok istemişti. Elmas, Argun’u unutamaz, askerden dönmesini bekler. Askerden dönünce de Argun’un kendisine aşkının devam ettiğini düşünerek ve evlenme hayaliyle onunla birlikte olur. Fakat Argun’un kendisini kullandığını geç anlar, bunu bir türlü kabul etmez. Argun onu kullandıktan sonra istemez, ondan uzaklaşır. Ancak Elmas’ın ona duyguları tükenmez. Ona içinden “*Beni al. Ayağına bağ olmam. Mutlu oluruz, çocuklarımız olur. Seni her şeyden yüce tutarım. Hiçbir kadın benim sana vereceğim şeyleri veremez...*” (ZZH, s. 203) tarzı cümleler kurar. Argun, Elmas’ı, arkadaşı Cengiz’e pazarlar. Bir genç kızın hayallerinden, bedeninden, umutlarından, sevgisinden yararlanır, onu kör karanlıklara yollar.

4.2.2.7. *Kötü Yola Düşme/Düşürülme*

Kötü yola düşmüş ya da düşürülmek istenen kadınların/kız çocukların ortak noktalarına bakıldığında yoksulluk, eğitimsizlik, başıboşluk, anne babanın olmaması ya da ailenin koruyucu rolünü gerçekleştirmemesi göze çarpar. Eğitimli olup da kötü yola düşen kadın yok mudur? Elbette eğitimli olup kötü yola düşmüş kadın vardır, fakat bizim konumuzla ilişkili olan ve Kutlu’nun kendi hikâyelerinde değindiği, kötü yola düşürülmeye çalışılan bireyler, eğitimsizdir, sahipsizdir, ayakları üstünde duramayanlardır.

Gülperi adlı hikâyede asıl adı Şerife olan, on iki yaşındaki küçük, temiz bir kızın başına gelenler anlatılır. Tecavüze uğradıktan sonra babası tarafından evlatlıktan reddedilir. Köyde durması istenmez. Şiddet görür ve köyden çıkarılır. Yıllar geçtikten sonra karşımıza kötü yola düşmüş, Enver adındaki adamın sevgilisi olarak çıkar. Onunla yaşar. Enver onu bu işler için kullanır. İşlerini halledecek adamlara yollar, hakaret eder, aşağılar, ‘bu yolun yolcusu’ muamelesi yapar. Bu durumu, Enver yeni işini halletmesi için Reis denen adama yollarken kullandığı cümleden anlıyoruz “... *Bunca yılın orospususun. Yolunu yordamını kendin ayarla. Bunca yılın... Doğru yirmi beş yılın. On iki yaşında önüne tek yol çizgiler.*” (SGT, s. 134) der. Hikâyeden anladığımız kadarıyla

Gülperi, onu hor gören, bütün suçu onda bulan, dar bir zihniyetin kurbanı olur. Sahip çıkması gereken bir babanın henüz on iki yaşındaki kızını sokağa atması kadınların, erkeğin gözünde namus abidesi gibi görülmesindedir. Oysa Şerife, cilvenin bile ne olduğunu bilmeyen dağlarda, bayırlarda gezen küçük, mutlu bir kızdı. Köyde bu yaşananlara hiç kimsenin yardım eli uzatmaması, bu zihniyeti taşıyor olduklarını ve erkek egemenliğinin hâkim olduğu yerde, korku dünyasının hapsine girdiklerini gösterir. On iki yaşındaki kız kaderine bırakılır. Gülperi bunu sürekli anımsar, bu durumdan hoşnut değildir, kendi seçimi olmadığını, buna mecbur bırakıldığını sürekli dile getirir.

Hüsniyusuf Güzellemesi'nde, Emine okuma hevesi olan, okula geç gönderilmesine rağmen okuma hevesi olan bir ortaokul öğrencisidir. Yoksuldur, annesinin temizlikçi olduğu, kendi tabiriyle mağarayı andıran evde yaşamını sürdürür. Hayatını karartan ilk şey beden eğitimi öğretmenin cinsel istismarda bulunmasıdır. Okuldakiler bunu fark eder, Emine öğrencilerin baskısına maruz kalınca okuldan uzaklaşır. Annesinin 'namusumuz' ifadelerini kulak ardı eder. Bir nevi yaşadığı bu acı hayatla inatlaşır. Korkusuz gibi görünür, fakat on dört yaşında ürkek bir kız çocuğudur. Kaymakamın şoförü de onu kullanıp hevesini alır, onunla ilgilenmez. Bu yaşananlar Emine'yi acımasız yapar. Dört çocuklu, Ökkeş adında bir adamla sevgili olur. Ökkeş'in eşine öfke duyar, o kişiyi de sevmez. Bütün yaşananlara karşı bir öfke içindedir. "Al kocanı kızım. Biraz oynayayım, sonra al. Ama artık iyi sahip çık ona. Çünkü ben istersem..." (HG, s. 33) diye devam eder. Henüz on dört yaşında çocuk kabul edeceğimiz bir kız, babası öldükten sonra annesi ve erkek kardeşiyle yaşar. Annesinin bohçacılık yapması nedeniyle her gün gözlerinin önünde erimesine duyduğu öfke vardır. Okuma hevesi ukde olarak kalır. Bedeninin bir değerinin olmadığını düşünür, evli erkeğe asılması erkeklerden ve yaşadıklarından duyduğu öfkedir. Kötü yola düşmüş damgası onun canını acıtmaz.

4.2.2.8. Şiddet

Şiddet, bir saldırganlık türüdür. Kişinin güç kullanarak karşısındakine fiziksel-ruhsal hasarlara yol açan zorbalıktır. Şiddetin gösterildiği birçok grup vardır. Bizim konumuza dâhil olan genel olarak şiddete maruz kalan kadın gruplarıdır.

Kadına şiddet, bir toplum sorunudur. Her yıl dünyanın birçok yerinde kadınlar, erkeklerin zorbalıklarına uğramaktadır. Buna gerek medya gerek çevre gerekse ilk algılama yeri olan aile sebep olmaktadır. Bu duruma şahit olan bireyler psikolojik, ruhsal problemler yaşamaktadır. Anneleriyle aynı kaderi yaşamaya razı bırakılan kız çocukları, babalarını kendilerine model alan erkek çocukları için bu durum zamanla alışlagelmiş bir hale getirilir. Erkek egemenliğinin hâkim olduğu yerlerde, kadının erkeğin tutumuna aykırı davranması bir suç olarak görülür ve kadın şiddete uğrar.

Belirsiz Bir Sızıyla adlı hikâyede Halil, babası tarafından şiddete maruz kalmaktadır. Babasını sevmez. Yıllar önce yaşadıklarını “... *Bir kez nereden bulunduğu belli olmayan bir demir çubuk edinmişti. Onunla bacaklarına vurmıştu oğlunun. Baldırları kesilmiş gibi, Halil olduğu yere yığılmış.*” (HG, s. 97) şeklinde anlatır. Huysuz, hiçbir şeyden mutlu olmayan bir babanın sekiz yaşında bir çocuğun kafasında nasıl kötü rol aldığı görülmektedir. Annenin demir çubuğu saklaması ile anne yüreğinin sızlamasına şahit olunur. Fakat erkeğin egemen olduğu yerde kadının sözünün geçmediği bilinir.

Gülperi’de “*Bakma öyle ıslak koyungözlerini dikip. Neye yararsın sen ha? Neye?*” diye söylenip küçük görür, aşağılar, şiddet uygular. “... *Gülperi’ye yumruk attı. Başını eğdi Gülperi. Şakağı morardı. Rahatlıyorsa vursun da rahatlasın Enver.*” (SGT, s. 134) sözleri metres olarak alınan Gülperi’nin Enver karşısındaki durumunu gösterir. Aynı hikâyede Gülperi kendi çocukluğunu, köyü anımsar. Bir alana, kalabalığa doğru yönelirken çığlıklar duyar. “*Adamın biri bir kızı dövüyordu.*” (SGT, s. 142) der. Hikâyenin devamında dayak atılan kızın bakire olmadığı için kocası tarafından dayak atıldığı öğrenilmektedir.

Can Kuşu’nda Fahrünnisa’nın kızı Meziyet hiç beklenmedik bir şey yaşar. Sesi değişir. Mahalleli korkar. Günler önce evinde ölü bulunan kadının sesine benzetirler. Annesi başta bunun şaka olduğunu sanıp güler, sonra dayanamaz kızı vurup ona hakaret eder. Bu durum hikâyede “*Bir kötek attı kıza. Etlerini ısırды, saçlarını yoldu. Kız katılıp kaldığında, kolundan tuttuğu gibi mutfağı fırlattı.*” (SGT, s. 174) şeklinde anlatılır. Daha sonra hızını alamaz ve hakaret eder. “*Baban gelene kadar burada kalacaksın, orospu dölü, dedi.*” (SGT, s. 174) der.

Ormanda Bir Deniz Kabuğu Gibi'de çocuk yaşta annesinin intiharına şahit olan Nurdan'ın hayatı anlatılır. Annesi intihar etmeden önce babasıyla tartışır. Babasının, annesini dövdüğünü daha sonra öğrenir. “*Babamın annemi tokatladığını duyduğunu, sonradan söyledi ablam.*” (MKM, s. 133) der. Şiddet kadınların hafızalarında derin yaralar açar, fiziksel, bedensel, sosyal açıdan zarar görür. Korku yaratır. Erkekler, güçlerini kadına şiddet olarak yansıtarak toplumda korkuya sebep olur. Bu durum kadının çocuk üzerinde aşılamayacağı sorunlara tesir eder. Yukarıda anlattığımız hikâyede Nurdan ve ablası anne ve babalarının her zamanki gibi kavga etmesinden çok korkarlar. Bunu “*Kavga büyüyünce ablam tir tir titremeye, ağlamaya başladı. Ben de korkuyordum ama gözlerimde yaşlar yoktu.*” (MKM, s. 133) sözleriyle ifade ederler.

Mekruh Kadınlar Mezarlığı'nda Hediye, namus cinayeti adı altında kardeşi Şahid tarafından cinayete kurban gider. Hediye'nin annesi feryat, figan kızını yıkamak için cesedin yanına gitmek ister, fakat köydeki erkekler izin vermez. Hiçbir kadın ölüye yanaşmaz. Kocalarından korkarlar. Çünkü köyün imamı Hediye'yi mekruh saymıştır. Hikâyede, kızın masum olduğunu bilen köydeki kadınların, kocalarının şiddetinden korktukları görülür. Bir taraftan da hesapsız kitapsız imamın, masum bir kızın ölüsüne bu yakıştırmayı yaparak dini kullandığı anlatılır.

Tanıklar hikâyede daha sekiz yaşındayken babasının şiddetini anlatan bir kız çocuğuna rastlarız. O gün babaannesi de evlerinde misafirdir. Gelinini çok beğenmez. Oğluna daha iyi birini bulabileceğini düşünürken kavga başlar. Küçük kızın babası anlatıcının da dediği gibi erkeklik gücünü göstermek istemektedir. “*Dayağın sınırlarını genişletti, tekme, küfür, yumruk... Ardından saçlarını eline doladı. Saçların yolunuyordu.*” (ZZH, s. 43) cümleleriyle bir çocuğun gözünden bir annenin şiddetin en kötüsüne maruz kalıp nasıl darp edildiği anlatılır.

Matmazel Dimitranın Bitmemiş Hikâyesi'nde, olay komşu Birsen Hanım'ın ağzından anlatılır. Aynı mahallede oturan kişiler olduğundan Birsen, karısına ve kızlarına dayak atan zalim babanın kapısına dayanmakla aileyi tanır. Hikâye bu şekilde gelişir. Dört kız doğuran evin annesi Hediye Hanım, beşinci kızı da doğurunca kocasının öfkesinden kurtulamaz. “*Nadya Hanım beşinci kızı da doğurdu. Sarhoş herif bunu öğrenince önce, lohusayı ardından o minicik kızları sıra dayağından geçirdi.*” (ZZH, s. 51) diye anlatılır.

Aynı hikâyede baba, büyük kızı Dimitri'yi okula yollamaz. Evin büyüğü olduğu için ve bir zanaat öğrensini diye terzinin yanına verir. Ağlayıp sızlamalarına babası aldırılmaz, annesi ise korkudan ses edemez. Dimitri kaderine razı gelir, terziden döndüğü bir gün ardına bir erkek takılır, bunu babası görür. Kızını günlerce döver ve dışarı çıkmasını yasaklar. Evin büyüğü olduğu için ve erkek kardeşi olmadığı için babası şiddet uygular. Dimitri babasına duyduğu öfke ile büyür, babası ölür, annesi için dayanır.

Yaşamın Şiiri'nde Dilber hikâyenin anlatıcısıdır. On sekiz yaşına geldiğinde baba, ağabey, üvey annenin baskılarına maruz kalır. Bir dergiye mektuplar yollar ve kurtulmak için birinin adres yollamasını hayal eder. Beklediği mektuplardan birini postacı getirirken ağabey bunu görür. Hikâyede devamla *“Zarfları sallayarak eve giriyor, hepsini parçalayıp Dilber'i de bir güzel dövüyor. Kimse niçin diye sormuyor. Ağzı gözü patlatılmış Dilber evin tüm bireylerinin güvenini de yitirmiştir.”* (ZZH, s. 143) ifadelerine yer verilir.

Piç'te sağır ve dilsiz olan Zühre hizmet etsin diye bırakıldığı evde tecavüze uğrar, hamile kalır. Bunu ev sahibi Azize Hanım'dan saklar, zamanla karnı büyüyünce fark edilir. Azize Hanım kızı darp eder. *“Aç bıraktı, odasından bahçeye attı. Kızın tekmelere tokatlara saçlarının yolunmasında dayanmasındaki kutsal sessizlik, komşuların yüreğini sızlattı.”* (ZZH, s. 173) şeklinde anlatılır. Erkeklerin baskı ve zorbalıkları ile karşımıza çıkan şiddet, bu hikâyede kadının kadını dövmesi ve hor görmesi ile çıkar. İşin aslına bakıldığı zaman Azize Hanım kocasının yaptığını bilir, fakat bu kocasının suçu olarak değil, kendi eksikliği olarak görüleceğinden, suçu tamamen sağır ve dilsiz olan çaresiz bir kız çocuğuna yükler.

İpek Böceği Bakıcısı'nda nine yıllar önce, soranlara nasıl evlendiğini anlatır. Ağabeyinin arkadaşına rızası olmadan verilir. Korkudan itiraz edemez, annesi ise onunla aynı durumda, o da korkudan mani olamaz. *“... Anamız... Zavallı ne diyebilir? Her fırsatta sırtında sopa kırılan bir kadın...”* (ZZH, s.222) diye ifade edilir. Kahraman bu duruma alışık olduğunu dile getirerek bu durumun kendisi için alışıl gelmiş olmanın talihsizliğini yaşar.

4.2.2.9. Cinayet

Mekruh Kadınlar Mezarlığı'nda Hediye dul bir kadındır. Genç ve güzel olduğu için köyün bütün erkekleri onun peşindedir ama o kimseye bakmaz. Bir gün köyde nahiye müdürünün eşi kendisini evine davet eder. Bunu duyan köylüler dedikodu çıkarır. Hediye'nin kardeşi on yedi yaşındaki Şahid'e hemen yetiştirirler. "*Hediye'nin arkadaşları da varmışlar eski müdürün karısının kapısına. Kadın eve almamış. Bir tek Hediye girmiş... Ardından Nahiye Müdürü gelmiş. Tiyatoracılar da tabii... Artık içerde neler olup bittiğini bilemeyiz.*" (MKM, s. 36) diyerek Şahid'i dolduruşa getirip, aklına nifak sokup ablasını öldürtürler. Namus cinayeti adı altında işlenen bu cinayet Hediye'ye ulaşamayan erkeklerin içten içe duydukları öfkeden kaynaklanır.

Mercan'a Güzelleme'de Mercan'ın annesi Fethiye, Mercan'a hamileyken içinde yılan olduğunu düşünür. Psikolojisi bozulur, kocası ve annesi evde olmadığı bir gün süpürge sapı ile içeri karıştırır ve çocuğu doğar. Kendisi de ölü bulunur. Doktora götürme anlayışı yoktur. Çareler için hep bekletilir. Kadınların ruh dünyalarına inememekten kaynaklı ölümlerine ve öldürülmelerine seyirci kalınır.

Piç adlı öyküde sağır ve dilsiz olan Zühre tecavüze uğrar. Bir bebeği olur, fakat yaşadıklarından dolayı kendisi suçlanır. Başına gelen felaketlerden sonra dayanamaz ve bebeğini kadınların, kızların kaderlerinin son bulduğu kuyuya atar. Kendi çocuklarını kendi elleriyle öldüren anneleri anlamak için yaşadıkları sıkıntılara ve çaresizliklere bakmak gerekir.

İşlenen cinayetler kadının çaresizliğini, namus algısına kurban edildiğini gösterir.

4.2.2.10. İntihar

Zorla evlendirilme, yanlış eş seçimi, erkeğin toplumsal baskısı, kadının toplum içinde kendini değersiz hissedip kendini ifade edememesi intiharın başlıca nedenleri olarak sıralanabilir. İntiharlar üzerinde ekonomik, sosyolojik, psikolojik, birçok faktör etkilidir. Ekonomik zorluklar, eğitimsizliğin oluşturduğu zorluklar karşısında dirayetli olamama intihara kapı aralar. Kadınların üzerinde aile ve çevre baskısı olduğu yerlerde intiharlar yoğundur. Kadınların, gelenekselleşmiş kadın rolünün gereklerini yerine

getirmeleri beklenir. Başkaldıran, kendisine biçilen roller dışına çıkmaya çalışan kadın, erkeğin baskısına maruz kalır. Bir çıkmaza girince de kurtuluş yolu olarak intiharı seçer.

Ormanda Bir Deniz Kabuğu Gibi adlı öyküde Nurdan'ın annesinin intiharı vardır. Nurdan ilkokul yıllarındayken ablasıyla birlikte anne babalarının kavgalarını duyarlar, Her zamanki gibi deyip, başta aldırış etmezler. Hikayede o gün “*Annemin geceliği söküldü. Bunun farkına varmadı. Daha büyük telaşla merdivende yükseldi. Babam merdiveni sallamaya uğraştı ama merdiven yukardan sıkıca kancalıydı, sallanmıyordu... Babamın başı çatının karanlık dörtgeni içinde yitmeden, dışardan sert bir kırılma sesi geldi... İki meleğin annemin ciğerlerinde kalan son havayı içlerine çektiklerini gördüm.*” (MKM, s. 133) şeklinde anlatılır.

İpek Böceği Bakıcısı'nda bir gece evleri basılan ve yangından kaçarak kurtulan iki kardeş, köyden kaçarak kurtulmaya çalışır. Küçük olan kardeş sağır ve dilsizdir. Haykırışlarını çaresizliğini kendisi bile duyamaz. Yaşanılanlara dayanamaz, intiharı kurtuluş olarak görür. Büyük kardeş olayı “*Gece bastığında, yatmaya uygun bir yer ararken, altından sessiz yoğun suyun aktığı, kıyıları kurbağa vraklamalarıyla gürültü içindeki köprüden geçerken, köprüünün ortalarına geldiğimizde, ne oluyor demeye kalmadan bacım kendini suya attı.*” (ZZH, s. 226) şeklinde anlatır.

Ful ve Kül'de Elmas'ın sevgilisi tarafından kullanılması anlatılır. Argun adında bir kişiye âşık olur. Evlenmek vaadiyle Argun onu kandırır. Askerden dönmesini bekler. Elmas onu görünce eskisi gibi sever, ama Argun'un ona olan duyguları değişmiştir. Önce kendisi kullanır sonra da arkadaşına pazarlar. Elmas bütün hayalleri, umutları kül olmuş bir şekilde bahçelerindeki kuyunun kapağını açıp intihar eder. O öldükten sonra ne olacağı “*Ruhunu yitirmiş bir gövdeyi kucaklayacak sonra. Bir süre ne yapacağını bilmeden kucağında tutacak. Sonra bir çan... Çalacak. Her şey eski durumuna dönüşecek.*” (ZZH, s. 221) sözleriyle okuyucuya hissettirilir.

Terlik adlı hikâyede “*Annenin 'Bak bu evden beli kırmızı kuşaklı tertemiz bir gelin olarak çıkıyorsun. Ancak kefeninle dönebilirsin. Babanın şartı da kesin olarak budur'....*” (ZZH, s. 244) dediği gelin, seçtiği kocadan ötürü müthiş bir hayal kırıklığına uğrar. Çünkü kocası çok sıradanlaşır, yağ bağlar, kaba, bayağı biri olur. İlk gebeliğinde düşük yapar ve baskılara maruz kalır. İkinci gebeliğinde bebeğin cinsiyeti konusunda toplumsal cinsiyet rollerinin etkisinde kalır, yaşadıklarına dayanamaz ve intihar eder.

Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde intihar etme yeri genellikle kuyulardır. Hayat karşısındaki mücadelelerinde yenik düştükleri karanlıklar, onlar için kurtuluştur. Çünkü kuyuların karanlıkları ve sonsuzluğu kadınlara benzer. Göğsünde nice öfkeyi barındırır, nice hayal kırıklıklarını saklar, ezilmişlikleri uğruna dalgalanır içleri, fakat kimseye bir şey demeden sessizce çekip giderler. Kuyuların gerek derinliği gerek karanlığıyla ölümün simgesi olarak karşımıza çıktığını ifade eden Ertuş (2009, s. 138)'a göre de "çaresiz kadınların, çaresizliklerine çözüm olarak seçtikleri yerdir kuyular. Kuyuların derin ve karanlık olması, ölüm ve sonsuzluğun bir ifadesidir. Aynı zamanda kuyular, hayatta içine düşülen sıkıntıları, bunalımları, çaresizlikleri kendi derinlik ve karanlığında yok ederek bir anlamda kurtuluşun bir göstergesidir. Bu yönüyle de simgesel bir değer taşır."

4.2.2.11. *Namus*

Namus, töreye uymayı, geleneği, doğruluğu ifade eder. Namus farklı şekillerde algılanmaktadır. Çoğu zaman ahlaki bir boyuta dayandırılmaktadır. İffet, şeref, ahlak olarak tanımlanıp kadının bedeni, kişiliği, dişiliği üzerinden tarif edilmektedir. Kadının bedeninin korunması evlenmeden önce erkek kardeşe, ağabeye, babaya vazifeyken evlendikten sonra kocanın sorumluluğuna teslim edilmektedir. Aksi bir durumda kadının erkekle kutuplaşması, ona boyun eğmemesi; güç gösterisi olan şiddete uğramasına sebep olur hatta namus cinayeti denen duruma kurban edilir.

Mekruh Kadınlar Mezarlığı'nda Hediye dul, güzel ve köyün arzu ettiği bir genç kadındır. O ise kimseyle ilgilenmez. Köyün erkeklerine karşılık vermemesi canına mâl olur. Dedikodu çıkarılır, ataerkil zihniyetin namus adı altında kadına bekçilik etme durumundan yararlanır. Köylüler, Hediye'nin erkek kardeşi olan Şahid'i kışkırtır ve Şahid ablasını öldürür. Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında namus kavramı kadınlarla özdeşleştirilmiştir.

Aynı hikâyede sözde din görevlisi olup dinî vazifelerini yerine getirmesi gereken köy imamı da köylülere ayak uydurup namus cinayetine kurban giden Hediye'nin ölümünü haklı bulur. "*Hoca efendi mekruh gitti diyor. Orospuluk yoluna kanı aktı. Kardaşının başına bela, ailesinin namusuna söz getirdi. Mekruhtur, namazı kılınmaz*

böylensin...” (MKM, s. 41) der. Yıkanmasına erkekler müsaade etmez. Bir ağacın dibine gömülür.

Mercana Güzelleme'de Mercan, çocuk yaştadır. Ağa Maruf adında, iki karısı olan, dedesi yaşında bir adamla evlenmiştir. Yaşadığı ilk gecenin ardından iki kuması kapıda bekler. “*Saf ipekten çarşaf sermişlerdi gelinle güveyin altlarına. Çarşafın kızıl lekesine sahiden de mi övünçle baktılar? Tililili çekerken seviniyorlar mıydı? Bayrak gibi komşulara gösterirken?*” (MKM, s. 101) diye anlatılır. Kadının bekâreti namus simgesi olarak görülür.

Matmazel Dimitranın Bitmemiş Hikâyesi'nde evin babası Kirye Dimitri büyük kızını bir zanaat öğrensini diye terziye yollar. Bir gün yolda ardına bir erkek takıldığını görünce “*Namusumu beş paralık ettirmem. Bana Dimitre demişler. Kızlarım arkalarında çıyan gibi oğlanlar dolaştırırlarsa kim beni sayar, kim beni kiliseye alır, kim kızlarımı karı diye seçer kendine?*” (ZZH, s. 205) diye söylenir.

Ful ve Kül'de her türlü karaktersizliği yapan Argun, Elmas'ın onuruyla oynar ve onu sokağa atar. Argun'un ağabeyi, “*Hayatını doğru dürüst, namuslu bir kızla kuracak. Bırak onu artık, düş kardeşimin yakasından.*” (ZZH, s. 205) der. Bu sözlerden erkeğin ne yaparsa yapsın yeteri kadar tepkiyle karşılaşmadığı anlaşılır.

Hüsnüyusuf Güzellemesi'nde Emine, henüz on dört yaşında bir kız çocuğudur. Öğretmeni tarafından istismara uğrar, okulu bırakır. Erkeklere karşı duyduğu öfke ile onlarla alakadar olmaya başlar. Annesi “*... Yavrurum ne olur namusumuzu beş paralık etme. Daha çok küçüksün.*” (HG, s. 29) der. Annesi, Emine'nin Ökkeş adında evli, çocuklu biriyle görüştüğünü duyunca öfkesi şiddete dönüşür. “*Ökkeş'e baktığını bile duymayacağım kız. Ant olsun, namus için seni parça parça ederim.*” (HG, s. 37) der. Kızını her gün iş yerinin çıkışında bekler. Emine bundan rahatsız olur, fakat annesi namusu için böyle bir önlem aldığı için biraz daha umutludur.

4.2.2.12. Evlilik

Evlilik, kişilerin iradelerini beyan ederek gönüllü olarak baş koydukları toplumun devamı ve sağlıklı bir şekilde inşa edilmesi için kurulan yapı taşıdır. Birey,

kendini ifade edebilmek, soyut düşünebilmek, ruhsal, zihinsel, bedensel yönden yeterli bir erişime ulaşabilmek için belli bir yaşa gelmelidir.

Kutlu'nun hikâyelerinde anlatılan kadınlar mutsuz, çaresiz evi çekip çeviren başka şansları olmayan kadınlardır. 'Gelinlikle gidip, kefende döner.' Şeklindeki yaklaşımdan dolayı geleneksel törelerin egemen olduğu yerlerde, kadına evlilik zulüm gibi gelir. Kocalarından beklediklerini bulamazlar. İstekleri karşılık bulmaz. Evlilik ve evliliğin sorumluluğu bir gönüllülüktür, rızası olmadan ve küçük yaşta evlendirilenler için bir görev haline gelir.

Eski Bir Türkü'ye Ağıt'ta Şadiye, sevdiği erkekte karşılık bulamaz. Ailesinin bulunduğu erkekle evlenmeye razı olur. Kim olduğu kendisi için önemli olmaz, erkekler kendisi için anlamsız olur. Hayal kırıklığına uğrar, mutsuz, beklentisiz bir evlilik yapar. Aynı hikâyede Şadiye kendi kaderini kızına da yaşatır. Daha çocuk yaştaki kızını evlendirir. "Kızını gencecik yaşında kocaya verdin. Sevecek yaşa gelmeden, çocukluktan çıkmadan." (SGT, s. 106) sözleri, annenin yaşadıklarını çocuğuna da yaşatmasını anlatır. Onu koruyup kollaması, yanında güçlü durması ve okumaya özendirilmesi beklenirken anne, kendi kaderini kızına yaşatır.

Gitmeyi Bilmek'te Nesim on yıldır ailesinden uzak bir babadır. Yıllar önce gittiği evine geri döner. Kapıda babası ve annesinin meraklı yüzü ile karşılaşır Nesim'in evlendiğini görürler. "Bu mu karın? Daha çocuk be..." derler. "Sariye gülümsedi. Öyleydi. On beşindeydi. İki kız çocuğu doğurmuş, biri iki yaşına gelmiş diğeri, diğeri on dördüncü aya girmişti. Şimdi üçüncü çocuğunu doğuracaktı." (SGT, s. 114) ifadeleriyle erken yaşta evlendirilen kadının sadece çocuk doğurmak için yaratıldığını benimseyen bir algıyla karşılaşmaktayız.

Hikâyelerde kaçarak evlenenler de vardır. *Gülperi'de* "Raif Efendi'nin kızı Cabir'le kaçmış." (SGT, s. 142) sözleriyle köy meydanındaki kalabalığın sebebinin bir kız kaçırma olayı olduğu ifade edilir.

Bir Varmış'ta Bahubike adlı kahramanın kaçarak evlendiği vardır. "Terek Irmağı'nın sağ yakasındaki köyünden, sol yakanın en büyük avlusundaki Ebubekir'e kaçtığında on dokuzundaydı." (MKM, s. 9) diye anlatılır.

Mekruh Kadınlar Mezarlığı'nda Hediye genç ve dul bir kadındır. Erkek kardeşi tarafından namus cinayetine kurban edilir. Hediye'nin evliliği şöyle anlatılır “*Babasının seçtiği adamı koca bildi. Bir gün gelin oldu, ertesi gün köle.*” (MKM, s. 32).

Mercan'a Güzelleme adlı hikâyede Mercan, eğitimsiz, nikâhı bile olmayan bir genç kızdır. Kendisinden büyük, dedesi yaşındaki birine varır. Adamın, üçüncü karısı olur. Ortanca karısı ile evlilik sebebi “*Ağa Maruf kardeşi ölünce kadını nikâhlanmış ama hiç dokunmamıştı.*” (MKM, s. 101) der. Evlilik, erkeğin koruyuculuk vasfını kendinde gördüğü, kadını başıboş bırakmaması gerektiği, kendi himayesine alarak gücün onda olduğunu açıkça kabul ettirmesi olarak erkeğin zihninde yer edinmiştir.

Süsen Gitti'de Süsen adında küçük kız farklı ruh halleri içine girdikten sonra aile, ne yapacağını bilemez. Doktora gitmek yerine hikâyelerin genelinde görülen ‘hocaya (üfürükçüye) götürüp okutmak’ durumu burada da vardır. Babanne, bir an önce kızın büyüüp evlendirilmesinden yanadır. “*İki üç yıla kadar gelin ederiz, birden bahar çiçeği gibi açılır.*” (MKM, s. 63) der. Kız çocukları bir yük olarak görüldüğünden kurtuluş yollarından biri de evliliğdir.

Hüsnüyusuf Güzellemesi'nde Emine'nin annesi Emine'nin kötü yola düşeceğinden, namuslarının lekeleneceğinden korktuğu için kızını bir an önce evlendirme peşindedir. Onu istemeye gelen Emine'nin gönül eğlendirmek için görüştüğü dört çocuklu Ökkeş'e verir. Emine, bu durum karşısında çaresizce müdahale etmek ister, fakat o da annesi ile aynı kaderi yaşamak zorunda kalır. “*Zulüm bu yaptığın anne. Sen gider miydin on yedi yaşında? Dört çocuğun yükünü alır mıydın? Üstelik yaşı yaşamın iki katı bir adam.*” (HG, s. 47) der. Aynı hikâyede Emine komşu kızını başka erkeklerle görür. Annesini uyarırken çözüm yolunun evlendirme olduğunu söyler. “*Kimse yaşının on üç olduğuna inanmaz. Başını bağlasan artık. Çeyiz düzmeye oturtsan... Biz de kız büyüttük. Hepsini de on dördünde on beşinde kocaya verdik.*” (HG, s. 59) diye ifade eder.

Evlilik, kimisi için düştüğü duruma razı gelmeyip, bir kaçıdır. *Belirsiz Bir Sızıyla* adlı hikâyede Elmas ve Halil birbirine âşık olur. Kaçmaya kalkışır. Elmas henüz on altı yaşındadır. “*Halil kızı isteseydi babasından alırdı ama Gümüş, sözlüydü. Kaçmayı yeğlemeleri o yüzdendi.*” (HG, s. 106) diye anlatılır. Gönü başkasında olan

kızların, rızaları olmadan evlendirilmek istenmelerine, kızların boğun eğmeyip kaçmayı bir çare olarak görmeleri vardır.

Uzaklardan Yalnızlıklardan adlı hikâyede kahraman, isimsiz bir çocuktur. Annesi yok, babası ve nenesi ile yaşar. O bu durumu “... *Dayım anamı bir başka köye kocaya veriyor.*” (HG, s. 116) şeklinde anlatır. Hikâyeden anladığımız kadarıyla kadınların hayatlarına rol veren sadece kocaları ve babaları değil. Bir erkek olması yeterlidir. Küçük çocuğun bir de ablası var. Ona öfkeli. “*Ablam hayırsız çıktı. Babamın kızması aslında bana değil ona. O korkuyla sertleniyor bana. Çünkü kocaya kaçtı ablam, biliyor musun?*” (HG, s. 117) der.

Yaşamış Şiiri başlıklı hikâyede Dilber baba, ağabey ve üvey annenin baskılarından bıkan, kurtuluşu evlilikte arayan bir kızdır. Dergilere mektup yazar. “*Buradan kurtulmak istiyorum. Bana yardım elini uzatacak ilk kişinin koşulları neyse hepsini şimdiden kabul ediyorum.*” (ZZH, s. 143) der. Dilber için evlilik bir kaçıştır.

Ful ve Kül'de Elmas, lise ikide okulu boşlar, âşık olur, gönlünü bir serseriye kaptırır. Aile onu bu düşüncelerden kurtarmak için kerameti nikâhta arar ve babanın zorlamasıyla biri bulunur.

İpekböceği Bakıcısı'nda kapının eşiğinde oturan yaşlı kadının eskileri hatırlayıp “*içkici, karı düşkünü, hovarda ve keskin bir Hınçak olan nişanım vardı... Gönlüm yoktu onda. Babamdan ağalarımın korkardım. Onlar seçmişti. Bana haber verilmişti. Danışılmadı bile.*” (ZZH, s. 221) der.

Terlik'te kahraman evliliği “*Namusun seni makbus kıldığı korkutucu dünyayı budak deliklerinden seyretmekten kurtulmuştu o. Kurtuluş, senin gibi kızlara evlenme kimliğiyle sunulur. Hemen birkaç günde, birkaç uykusu bölünmüş gecede, onu sevda sanıyorsun.*” (ZZH, s. 242) şeklinde tanımlar.

4.3. Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Kadına Yaklaşımında Kullanılan Dil ve Üslup Sorunları

Anlaşma aracı olan dil işlevseldir. Kullanım yerine göre değişir. Esnektir, verilmek istenen mesajı iletmekte asıl görevi görür. “İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan sosyal bir müessese olan dil, kullanıldığı yerlere göre zamanla edebî dil,

günlük dil, ilim dili vb. adlarla karşılanmıştır” (Karabulut, 2012, s. 15). Bireyin, dili kullanırken takındığı tavırla üslup belirlenir. Dil ve üslup duygu ve düşünceleri anlatmakta yararlanılan kavramlardır. Burada üzerinde durulacak dil, yazarın kullandığı edebi dil ya da üslup değil, hikâyelerde kadına karşı takınılan tavır ve kullanılan dildir.

Hüsnüyusuf Güzellemesi'nde Ökkeş, Emine'den yararlanmak istemektedir. Onu kıskanır, henüz on beş yaşında bir kız çocuğu olan Emine'yle sevgili olmuştur. Bir buluşmalarında “*Başkasına bakarsan, başkasının olursan seni öldürürüm kız...*” (HG, s. 31) cümlesini kurar, kullandığı tehdit edici dil Emine'yi korkutmaz. Çünkü Emine, kadının aşağılandığı, hakarete uğradığı, umursanmadığı bir çevrede büyümüştür. Emine'nin annesi, kızının hovardalığına duyduğu öfkeyi “*İşte buraya kadar. Nefsini soğuttun elin herifinin. Bir kez yeter senin gibi acemi orospulardan hevesin alınması için. İşte buraya kadar...*” (HG, s. 47) hakaretleriyle ifade eder.

Uzaklıklardan Yalnızlıklardan adlı hikâyede dayısıyla yaşayan çocuk, evi sevsin ailesinin eksikliğini aramasın diye dayı, eşini “*Bana bak gelin hanım, bu çocuk uf derse, sen babanın evine geri dönersin.*” (HG, s. 116) cümlesiyle tehdit eder.

Hikâyelerde çok nadir bir şekilde de olsa kız çocuğuna/kadına karşı sevgi dilinin de kullanıldığı olmuştur. *Babaya Çiçek Götürmek* adlı hikâyede babanın kızına olan sevgisi “*Benim... Benim... Benim... Kızım... Kızım... Kızım... Küçük-güzel... Küçük-tatlı... Küçük-uslu... Kızım... Kızım... Kızım...*” (HG, s. 177) kelimeleriyle anlatılır.

Sen de Gitme Triyandafis'te zekâ geriliği olan Triyandafilis'i evde tutmak zordur. Çoğu zaman kendisine temkinli yaklaşılır. “*Yapma yavrum. Nerede o akıllı kızım benim?*” (SGT, s. 17) gibi cümlelerle daha sakin bir üslup kullanılırken bazen de kızın bu durumu ile alay edilir. “*Gitmeyi çok istiyorum ben de. Ama şartım var. Bu aptal Triyandafilis'i burada bırakalım, diyorum.*” (SGT, s. 20) cümlesi kullanılarak hakaret edilir.

Gülperi'de, Gülperi metres olarak yanına sığındığı Enver'in hakaretlerine uğrar “*Şimdi de bu yolu deniyorum ulan! Bunca yılın orospususun. Yolunu yordamını kendin ayarla.*” (SGT, s. 134) cümleleriyle aşağılanır. İstekleri dikkate alınmaz, Gülperi'nin hiçbir değerinin olmadığı “*Ne yapacaktım? Bedavaya mı besleyecektim senin gibi yol yordam bilmez orospuyu?*” (SGT, s. 135) sözleriyle anlatılır.

Üçgenin Perişan Kenarı'nda Saime, kendi yurdundaki öğrencilere öfke duymakta, elinden sevgilisini alacaklar korkusuyla kendilerine her gün hakaret etmektedir. “*Ben çaça değilim. Şerefli bir yurt yöneticisiyim. Hepiniz orospusunuz, hepiniz. İsteyen şimdi, hemen gidebilir. Hesabınız hazırlanacak, ilişkiniz kesilecektir.*” (SGT, s. 161) cümlelerini kullanır.

Can Kuşu'nda Meziyet, küçük bir kız çocuğudur. Bir gün olmadık sesler çıkarıp değişik tavırlar içine girince annesi Fahrünnisa önce şaka sanıp güler sonra gerçek olduğunu anlayınca kızını döver sonra da “*Baban gelene kadar burada kalacaksınız, orospu dölü, dedi.*” (SGT, s. 174) diye hakaret eder.

Mekruh Kadınlar Mezarlığı'nda, Hediye hakkında çıkarılan dedikodudan sonra erkek kardeşini dolduruşa getirip Hediye'nin öldürülmesine sebep olan köy erkekleri “*O orospuydu. Kanı Şahid'e helal!*” (MKM, s. 40) cümlesiyle yaptıkları yanlışla birlikte hakaret ettikleri de görülür.

Süsen Gitti'de kızına bir haller olan ve çaresiz kalan anne “*Mustafa, deli kızını da al, içeri gelin.*” (MKM, s. 71) cümlesiyle artık kızını çok da umursamadığı tavrını takınır.

Kara Kayalar'da Papatya, cinsel istismara uğrar. İstismar eden orta yaşlı, isimsiz adamın “*Yollu bu. Küçücük görünse de orospu.*” (ZZH, s. 15) ifadesi, bir kız çocuğuna yaptığı hakaretlere ve söylediği aşağılayıcı sözlere örnektir.

Tanıklar'da, kaynanası tarafından seilmeyen, kocası eğitilmiş olduğu halde kendisine hor davrandığı kadın, hakkını savunup konuşacağı sırada kocasının “*Sus kadın!..*”(ZZH, s. 37) ifadesi kadına karşı takınılan tavrı gösterir.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç

Ayla Kutlu, edebiyatı, toplumun sesini duyurmada kullanan yazarlardan biridir. Özellikle hikâyeleri başta olmak üzere eserlerinin kahramanlarını, kadınlar oluşturur. Kadınlar, yüzyıllardır emeklerinden, fedakârlıklarından beslenen bir toplumun içinde yer bulmaya çalışmıştır. Çocuğu doğuran, besleyen, eğiten, manevi bütünlüğünü sağlayan kadındır. İncelediğimiz hikâye örneklerinde, kadınlar arka planda kalmıştır. Kadın, kendisine biçilen roller dışına çıktığında yaptırım uygulanmıştır. Kadınlar ve kız çocukları; namus cinayetleri, şiddet, intihar gibi toplumda yaygın görülen durumlarla karşı karşıya kalmıştır.

Yazar, hikâyelerinde çoğunlukla kadınları işlemiştir. Bunu yaparken yazarın amacı kadın cinsiyetini yüceltmek değildir, kadına hak ettiği değerin verilmesini sağlamaktır. Yılmaz (2004)'ın çalışmasında geçen “Ayla Kutlu, kahramanlarını kadınca çizmekten, toplumsal kutuplaşmayı kadın-erkek ikilemine indirmekten kaçınmakta, insanı bütün olarak ele almaktadır.” şeklindeki ifadeleri, bu bulguyu ve bununla ilişkili diğer bulguları desteklemektedir. Ayla Kutlu, edebiyatı kadının varlığıyla buluşturur. Toplumun yarısını temsil eden kadını anlatmayı, ayrımcılık yapmak ya da feminizm olarak görmez. Çopur (2018)'un çalışmasında da bu durum “Aydın kadını, Anadolu kadını ve tarihteki haksızlığa uğramış, ötekileştirilmiş kadını eserlerinin merkezine alan Ayla Kutlu, feminist bir yazar kimliğine mesafeli durarak eserlerinde kadına insan ilişkileri çerçevesinde yer verir.” şekliyle geçer. Yazar, kadınların ve kız çocukların mağduriyetini, yazmış olduğu dört hikâye kitabındaki otuz beş hikâye örneğiyle anlatmıştır.

Hikâyelerde aile içinde, erkek çocuklar babalarını ya da yakınındaki bir erkeği, etraflarında rol-model olarak görmek isterken, kızların yeri ise ev içinde, annelerinin yanındadır. Annenin ihmalkâr tavır içinde olması, eğitimsiz ve bilinçsiz olması, kız çocuklarına yanlış örnek teşkil etmiştir. Kız çocukları, ailenin koruyuculuk özelliğinden mahrum kaldıkları için çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Çocuk, etrafında

gördüğü rol modellerden etkilenmiştir, kötü alışkanlıklara başlamayı, kadına olan yaklaşımı ve kadının değerini gördükleriyle öğrenmiştir. Anneyi bulaşık yıkayan, temizlik ve yemek yapan, sürekli kendisiyle ilgilenen olarak görürken babayı ise dışarı işleriyle meşgul olan, geç gelen olarak görür. Yılmaz (2018), kadın ve erkek arasındaki ayrımı, “Erkek evin reisi olup eve bakmakla, kadın ev işlerini yapmakla görevli olarak yansıtılmaktadır. Kadın çalışma hayatında bulursa ve evin geçimine katkı sağlasa bile işten geldiğinde yine ev işleriyle ilgilenmek kadına ait bir görev gibi görülmekte ve eşitsiz bir toplum yapısı oluşmaktadır.” şeklinde yorumlamıştır. Araştırmacının çalışmasında geçen bu cümleler, yapılan çalışmayı destekler niteliktedir. Günay ve Bener (2011)’in, eşitlikçi yaklaşımı sağlayacak eğitim felsefelerinin, çocukluktan itibaren her yaşta bireye, eğitim yoluyla kazandırılması gerektiği düşüncesi, çalışmamıza katkı sunmuştur.

Kadının yük olarak görülmesinin ve itaatkâr bir anlayışa tabi tutulmasının önüne geçilmesinin en etkili yolunun, eğitim olduğu düşüncesine varılmıştır. Özyaydınlık (2015)’in, Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim adlı çalışmasında da kadının eğitim meselesi, “Kadının toplumsal anlamda rol ve statüsü olarak doğru yerde olmasının, ülkenin gelişimi açısından son derece önemli olduğu, bunun yolunun da bilinçli ve nitelikli bir eğitim süreciyle gerçekleşebileceği söylenebilir.” şeklinde yer almaktadır. Tablo 3’te görüldüğü gibi Ayla Kutlu’nun hikâyelerindeki kadın kahramanların hemen hemen hepsinin eğitim seviyeleri düşük hatta çoğunun eğitim durumlarından dahi bahsedilmemiştir.

Cinsel istismarı, arttıran sebeplerden biri savaşlar ve savaşların getirdiği başıboş ortamlardır. Özdemir (2015)’in bu konuya açıklık getirmeye çalıştığı çalışmasında, kadının ve kız çocukların, savaş ortamlarını fırsata çeviren güçler tarafından cinsel istismara maruz kaldıklarından bahsetmektedir. Yazar aynı çalışmasında çözüm yolu olarak, mağdur edilen, bedenleri sömürülen kadınların barış süreçlerine katılması sağlanarak, bu duruma açıklık getirme yönünde, kendilerinin katkı sağlamasını önermektedir. Aynı şekilde savaş zamanlarında, kadınların haklarının iyileştirilmesi yönünde adımların atılması gerektiğini ifade etmektedir. Bu çalışmada ise elde edilen bulgular, kız çocukların eğitimine öncelik verilmesi gerektiğini; daha güçlü kadın modelleri oluşturmaya ortam hazırlayarak, kadınların kendi haklarını ve korumacılığını üst güçlerden beklemek yerine, kendilerinin almasını sağlamanın önemini ortaya

koymuştur. Bilinçli anneler, sorunları barışçıl bir yolla çözmeye çalışan çocuklar doğurarak, yaşanan savaşların sayısında da azalma sağlayabilecektir.

Hikâyelerde, kız çocukların eğitim sorunu, kanayan yaraların başında gelir. Okumayan kadının, annelik vazifesini icra ederken sorunlar yaşadığı, çocukla yakın temas kurduğu ilk yıllarda, çocuğu cinsiyetçi kalıplardan korumakta zorlandığı, tespit edilmiştir. Hikâyelerde en çok rastlanan rollerden biri, anne rolüdür (22 kez geçmekte). Yazar, bu rolün önemine dikkat çekmektedir. Meral (2014)'ın yapmış olduğu çalışmada da anne rolünün önemi “Erkek egemen bir toplum içerisinde annelik rolünün aile içinde kadına yüklenen en önemli ve birincil sorumluluk olduğunu, anne olan bir kadının toplum tarafından oluşturulan birtakım özelliklere sahip olması ve bu özelliklere uygun olarak davranması gerektiğini ortaya koymaktadır.” şeklinde belirtilmiştir. Kadının okumaması onu eve hapsedmiş, hikâyelerde kadınların geçtiği mekânlar, genellikle ev ve evin etrafıdır. Hikâyelerde gözlemlediğimiz kadarıyla kadınların sayıları yeterli düzeydedir fakat etkileri ve sonuca tesir noktasında yeterlilikleri azdır, erkeklerin ise hâkimiyet alanları daha fazladır.

Okumamış, mesleği olmayan kadın, özellikle de kız çocukları dışlanma, istismar gibi problemlerin odağında olmuştur. Elmas, Papatya, Zaruhi, Emine bunlardan sadece birkaçıdır. Namus, erkeğe göre olan tanıma sığdırılmış, kadın, cinayetlere kurban edilmiştir. Kız çocukları, baskılardan ve haksızlıklardan kaçmak için evliliği çözüm yolu olarak görmüş ve erken yaşta evlenmiştir. Küçük yaşta evliliği “Toplumun temel yapı taşı olan ve kendisine değen herhangi bir olumsuz durumun tüm toplumu aynı yönde etkileneceği çokça vurgulanan aile kurumunun evlilik adımını atma erginliğine sahip olmayan bireyler tarafından kurulması, kısa vadede kurulan bu aileye uzun vadede ise toplumun geneline sorunlar dizisi olarak geri dönecektir.” şeklinde ifade eden Kıran (2017)'in da belirttiği gibi, kurtuluş olarak görülen erken evlilik, çözüm değildir. Çünkü kadın, toplumla aynı zihniyeti taşıyor olan kocasının baskılarına maruz kalmaya devam etmiştir.

İncelenen hikâyelerde, çoğunlukla kızların emeklerinden yararlanılmıştır. Aile, kızı bir an önce evlendirme ve ondan kurtulma telaşına girmiştir ya da evlenmeden önce emeğinden istifade ederek gündelik işlerde çalıştırmıştır. Kadının, para kazanması için eğitim hayatından bile taviz vermesi beklenmiş, okullardan alınıp okumasına müsaade

edilmemiştir. İncelenen hikâyelerde, yanlış eş seçimleri yapıldığı sıkça görülmüştür, evlilik sıradan hale gelmiştir, heyecanı kalmamıştır. Özellikle kadınlar, bu durumdan muzdariptir. Evliliğin kendi yaşına ve bedenine uygun olmadığını anlayıncaya kadar geçen sürede, yaşadıklarına ya boyun eğdirilmiştir ya da kadının, dayanamayıp intihar ettiği görülmüştür.

Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde kadın, en fazla anlatılan kahramandır. Olaylar, kadın çevresinde gelişmiştir. Erkeklerin, sözleriyle, hareketleriyle daha güçlü oldukları, hikâyelerde hissettirilmiştir. Oysa kadınların, hikâyelerde sayıları fazla ama değerleri az, etki alanları zayıftır. Balcı (2011)'nin çalışmasında da bu konuya, "Kadın eşinin işlerine karışmayan, onunla aynı düşünceyi paylaşıp paylaşmadığından emin olmadığımız, pasif, çaresiz, ev işleri ve çocuk bakımından başka elinden bir iş gelmeyen biri olarak tasvir edilmiştir." şeklinde değinilmiştir.

"Eğitilmemiş kadınlar, bir ülke için insan kaynağı bakımından en büyük kayıptır." diyen Kayadibi (2003) ve kadının eğitimi üzerinde duran Tor (2016), yaptıkları çalışmalarda kız çocukların eğitim durumuna dikkat çekmiş ve kadınların eğitim imkânlarından yararlanma yollarının arttırılmasını önermişlerdir. Bu yönüyle her iki çalışmada elde edilen sonuçlar bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Hikâyelerde, savaşlar, yıkımlar, kadın bedeni üzerinden namus ahkâmları kesmeler, cinsel istismar, intiharlar, erken evlilikler çokça işlenmiştir. Hikâyelerde eşitsizlik ve adaletsizlik; umutsuz, karamsar, cahil bir toplum profilini gözler önüne sermiştir.

5.2. Öneriler

- Ayla Kutlu'nun eserleri üzerine daha çok çalışma yapılmalıdır. Özellikle kadın meselelerine yaklaşımı ve çözüm önerileri noktasında daha fazla fikir edinilmelidir.
- Kadını, aileye destek olmak için gündelik, emek karşılığı olmayan işlere zorlamaktan kaçınılmalı, eğitim seviyelerini yükseltmeleri için onlara destek olunmalı ve bunun için çaba sarf edilmelidir.
- Kız çocuklarının eğitim düzeylerinin arttırılması için aileyle iş birliği yapılmalıdır.

- Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerine roman, hikâye vb. eserler veren sanatçıların bu eserleri ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akgül Gök, F. (2013). *Evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının aile işlevlerine yansımaları*. Hacettepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Alpaydın, Y. (2008). Türkiye’de yoksulluk ve eğitim ilişkileri. *İlem Yıllık*, 3(3), 49-64.
- Atasü, E. (2011). Ayla Kutlu’nun eserlerinde feodalizm imgeleri ve feodalizm eleştirisi. *Ayla Kutlu Edebiyatı 1. Kadın Yazarlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 110-125). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aybey, S. (2016). Osmanlıdan günümüze Türk toplumunun aile kurumuna bakışı ve aile yapısındaki değişimin değerlendirilmesi. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 9(17), 203-217.
- Balcı, S. (2011). Ayla Kutlu’nun hikâyelerinde ataerkilliğin kadın üzerinden bir yorumu. *Ayla Kutlu Edebiyatı 1. Kadın Yazarlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 253-263). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Balcı, S. (2011). *Feminist eleştiri yöntemiyle Ayla Kutlu’nun öyküleri üzerine bir araştırma*. Osmangazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.
- Bhasin, K. (2003). *Toplumsal Cinsiyet “Bize Yüklenen Roller*. (Çev. Kader Ay). İstanbul: Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları.
- Bilgin, R. (2014). Çatışma ve şiddet ortamında büyüyen çocuklar sorunu. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 135-151.
- Bilgin, R. (2016). Geleneksel ve modern toplumda kadın bedeni ve cinselliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 219-243.
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye’de kadınlık. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 108-114.

- Bora, A. ve Üstün, İ. (2005). Sıcak aile ortamı : *Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Budak, G. Doğan, H. Z. ve Harlak, A. G. H. (1991). Çalışan kadınların sorunları: Bir toplumsal değişme araştırması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(1).
- Cansız Aktaş, M. (2014). Nitel veri toplama araçları. Mustafa Metin (Ed.). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (337-371). Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2005). *Educational research: planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative ve research*. USA: Pearson Prentice Hall.
- Çaha, H., Aydın, E. S., Çaha, Ö. (2014). *Değişen Türkiye'de kadın*. İstanbul: KADEM.
- Çakır, Ö. (2008). Türkiye'de kadının çalışma yaşamından dışlanması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31, 25-47.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Çıtak, A. (2008). *Kadınların çalışmasına yönelik tutum: cinsiyet, cinsiyet rolü ve sosyoekonomik düzeye göre bir karşılaştırma*. Ankara Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Çilingir, A. E. (2006). *İran ve Suudi Arabistan'da kadın*. Yıldız Teknik Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Çopur, G. (2018). *Ayla Kutlu'nun romanlarında yapı ve izlek*. Ardahan Üniversitesi: Yayımlanmamış doktora tezi.
- Davey, L. (1991). The application of case study evaluations. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 2(9), 1-2.
- Doğan, M. M. (1994). Ayla Kutlu'yla söyleşi. *Çağdaş Türk Dili Dergisi*, IV(80), 22-27.
- Durmaz, Ş. (2016). İşgücü piyasasında kadınlar ve karşılaştıkları engeller. *Ali Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 37-60.
- Ekici, A. (2007). *1980-1990 arası Türk sinemasında kentsel ailede kadının konumu*. Ankara Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

- Erbil, N., & Pasinlioğlu, T. (2004). Kadının ailede karar vermeye etkisi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 7(2), 1-11.
- Erdoğan, M. (2011). *Medyada cinsiyete dayalı ayrımcılıkla mücadelede medya izleme grupları*. Ankara Üniversitesi: Yayınlanmamış uzmanlık Tezi,
- Ersoy, E. (2009). Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği (Malatya örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 209-230.
- Erşen, İ. (2011). Ayla Kutlu. *Ayla Kutlu Edebiyatı 1. Kadın Yazarlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 45-53). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Ertuş, A. (2009). *Ayla Kutlu'nun öyküleri üzerine bir inceleme*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi.
- Ezmeçi, F. & Akman, B. (2016). Erken çocukluk döneminde düşünme becerileri reggio emilia yaklaşımı ve high/scope programı. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 1-13.
- Gedikoğlu, T. (2005). Avrupa Birliği sürecinde Türk eğitim sistemi sorunlar ve çözüm önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 66-80.
- Gerşil, G. (2015). Küresel boyutta yoksulluk ve kadın yoksulluğu. *Journal of Management & Economics*, 22(1) 160-181.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. Ankara: Kırmızı Yayınları.
- Gök, F. A. (2013). Evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının aile işlevlerine yansımaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54), 522-533.
- Gül, H., Yalçınoğlu, N. ve Atlı, Z. C. (2014). Türkiye'de çalışma yaşamında kadının konumu ve sorunları. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 13(2), 169-176.
- Gülseven, A. S. (2017). Türk aile hukukunda toplumsal cinsiyet rolleri. *TBB Dergisi*, 132, 184-230.
- Günay, G. & Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *TSA Dergisi*, 15(3), 157-171.

- Günday, R. (2015). Zola'nın Gerçek ve Güntekin'in Yeşil Gece adlı romanlarında dinin çıkarılara alet edilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 35-49.
- Hacetepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE). (2015). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. Ankara: Elma Teknik Basım Matbaası.
- Hatipoğlu, S. (2011). Ayla Kutlu'nun son romanı asi... Asi'de kent imgesi. *Ayla Kutlu Edebiyatı I. Kadın Yazarlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 89-109). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- İlkkaracacan, P. ve İlkkaracan, İ. (1990)'lar Türkiye'sinde kadın ve göç. *Bilanço 98: 75 yılda köyden şehirlere*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İnce, M. (2010). *Kadın istihdamı ve kadın işgücüne olan talep Türkiye örneği*. Kocatepe Üniversitesi: Yayımlanmamış doktora tezi.
- Kahraman, L., Kahraman, A. B., Ozansoy, N., Akıllı, H., Kekillioğlu, A. ve Özcan, A. (2014). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi toplumsal cinsiyet algısı araştırması. *Turkish Studies*, 9(2), 811-831.
- Karabıyık, İ. (2012). Türkiye'de çalışma hayatında kadın istihdamı. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(1), 231-260.
- Karabulut, M. (2012). Edebi metinlerde dil ve üslup incelemeleri ve Edip Cansever'in dil ve üslubunda psikolojik unsurlar. *VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı*, 24-28.
- Karasar, N. (2003). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karslı, E. (2019). Modernleşme sürecinde çözülen aile yapısı ve kadının yeniden inşası. *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-14.
- Kavasoğlu, T. & Teşkilatı, D.P.T (2007). Sosyo-ekonomik gelişmişlik araştırması. II. *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, 25-26 Ekim 2007, İzmir, Türkiye.
- Kayadibi, F. (2003). Kadın Eğitiminin önemi ve kalkınmadaki rolü. *Sosyoloji Konferansları*, 28, 19-31.

- Kaypak, Ş. (2010). Küreselleşme sürecinde kentsel değişim ve kadına yansımaları. F. Çoban Döşkaya vd. (Ed.). *21.Yüzyılın eşliğinde kadınlar: değişim ve güçlenme (5. cilt)* (bildiri kitabı) (s. 388-403). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Keskin, s. (2018). Türkiye’de eğitim düzeyine göre kadınların iş hayatındaki yeri. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2, 1-30.
- Kıran, E. (2017). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında Türkiye’de çocuk gelinler. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-8.
- Kızılgöl, Ö. A. (2012). Türkiye’de eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin yoksulluk üzerindeki etkisi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1), 179-191.
- Kocabaş, İ. (1999). *Çocuk kitabı seçim kriterleri ve 1997 yılını kapsayan bir değerlendirme*. Hacettepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Könezoğlu, B. (2006). *Aile ve ailenin korunması*. Ankara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kurt, A. & Ayaz, E. B. (2018). Ayla Kutlu’nun Yıldız Yavrusu adlı çocuk romanında toplumsal cinsiyet rolleri açısından değişen baba figürü. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 18(18), 311-320.
- Kutlu, A. (2011). Fuji dağındaki bir damla yağmur suyu. *Ayla Kutlu Edebiyatı 1. Kadın Yazarlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 25-35). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Küçük, M. (2015). Çalışma hayatında kadınlar ve karşılaştıkları sorunlar: Bir işverene bağlı olarak çalışan emekçi kadınlara ilişkin bir araştırma. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-17.
- Küçüker, E. (2012). Türkiye’de kalkınma planları kapsamında yapılan eğitim planlarının analizi 1. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), 9-26.
- Küçükerman, Ö. (2011). Ayla Kutlu’nun eserlerinde insan, mekân, zaman ve tasarım ilişkileri. *Ayla Kutlu Edebiyatı 1. Kadın Yazarlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 54-62). Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Külekçi, C., & Canbay, T. (2012). Kadına haklarının kazandırılmasıyla birlikte cinsiyete duyarlı bütçeleme. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 2(1), 32-48.
- Meral, D. N. (2014). *Ayla Kutlu'nun Cadı Ağacı Ve Asi... Asi romanları ile Doris Lessing'in The Summer Before The Dark ve The Sweetest Dream romanlarının kadın karakterler ve kadın sorunları açısından karşılaştırmalı incelemesi*. On Dokuz Mayıs Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (2015). *Genişletilmiş Bir Kaynak Kitap Nitel Veri Analizi*. [Çev. Ed. S. Akbaba Altun - A. Ersoy (Giriş Bölümünü Çev. A. Ç. Kılınç)]. Ankara: Pegem Akademi.
- Okçabol, R. (1990). Eğitimde 1980'li yıllar. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 14(78), 61-70.
- Okuyan Yazıcı, H. & Gedikoğlu, G. Y. & Karagül, S. (2012). Çocuk edebiyatı yapıtlarında aile kavramı. *İlköğretim Online*, 11(2), 395-407.
- Önder, N. (2013). Türkiye'de kadın işgücünün görünümü. *Çalışma Dünyası Dergisi*, 1(1), 35-61.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye'de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 33, 93-112.
- Özdemir, K. G. (2009). *Popüler kadın dergilerinde toplumsal cinsiyet ayrımının temsili: cosmopolitan ve bizim aile dergileri*. Ege Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Özdemir, Ö. (2015). Savaş ve çatışmalarda şiddetin kurbanı kadınlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39), 310-318.
- Özkan, B. ve Gündoğdu, A. E. (2011). Toplumsal cinsiyet bağlamında Türkçede Atasözleri Ve Deyimler. *Elektronik Turkish Studies*, 6(3), 1133-1147.
- Özmete, E., & Yanardağ, M. Z. (2016). Erkeklerin bakış açısıyla toplumsal cinsiyet rolleri: kadın ve erkek olmanın değeri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(1), 91-107.
- Öztürk, M. & Çetin, B. I. (2009). Dünyada ve Türkiye'de yoksulluk ve kadınlar. *Journal of Yasar University*, 3(11), 2661-2698.

- Pekel, E. (2019). Toplumsal cinsiyet rolleri ve kadının çalışma yaşamındaki konumu. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(01), 30-39.
- Peker, A. E. & Kubar, Y. (2012). Türkiye’de kırsal kesimde kadın istihdamına genel bir bakış. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 173-188.
- Pişkin, G. (2008). Günümüzde Türkiye’de Sinema filmleriyle televizyon dizilerinde kadınlar ve töre. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 39-46.
- Sankır, H. (2010). Toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlandırılış biçiminin ‘kadın sanatçı kimliği’ nin oluşum sürecine etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-dergisi*, 1-26.
- Sayılan, F. (2012). Toplumsal cinsiyet ve eğitim. *Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim Olanaklar ve Sınırlar, Derleyen Fevziye Sayılan, Dipnot yay*, 13-76.
- Seven, M. A., & Engin, A. O. (2007). Türkiye’de kadının eğitimi alanındaki eşitsizlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 177-188.
- Sezgin, D. (2015). Toplumsal cinsiyet perspektifinde sağlık ve tıbbileşme. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 153-186.
- Sönmez İşçi, G. (2011). Giriş: Ayla Kutlu’yu okuma uğraşı. *Ayla Kutlu Edebiyatı 1. Kadın Yazarlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 11-24). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Şener, Ü. (2012). Kadın yoksulluğu. *Mülkiye Dergisi*, 36(4), 51-67.
- Şengül, S., & Fisunoğlu, M. (2014). Türkiye’de kadın yoksulluğu. In *International Conference on Eurasian Economies*, 1-5.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış: Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?*. Ankara: Köşk Yayıncılık.
- Tatlı, H. ve Koç, B. (2017). “Çalışan kadın bakış açısıyla kadınların iş ve aile yaşamında karşılaştığı sorunlar hakkında bir uygulama”, *İktisadiyat*, 1(1), s. 145-170.

- Tekeli, Ş. (1990). 1980'lerde *Türkiye Toplumunu, Kadın Bakış Açısından 1980'ler Türkiye'sinde Kadın*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Topuz, S. K., & Erkanlı, H. (2016). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadın ve erkeğe atfedilen anlamların metafor yöntemiyle analizi. *Alternatif Politika*, 8(2), 300-321.
- Tor, H. & Ağlı, E. (2016). Kadın ve eğitim. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 67-74.
- Uzun, A. M. (2001). Yoksulluk olgusu ve Dünya Bankası. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 155-174.
- Üstüner, B. (2011). "Çağdaş"- "kadın"- "yazar" Ayla Kutlu. *Ayla Kutlu Edebiyatı 1. Kadın Yazarlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 39-44). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Yarar, B. (2015). Küresel yoksulluk içinde kadın yoksulluğu, küresel kadın hareketi içinde yoksulluk odaklı STK'lar. *Fe Dergi: Feminist Elestiri*, 7(1), 32-45.
- Yıldırım Koyuncu, N. (2011). Tersine akış: bir özyaşam öyküsünde benlik inşası. *Ayla Kutlu Edebiyatı 1. Kadın Yazarlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 311-327). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, A. (2004). *1980 sonrası kadın romancılarımızın (Adalet Ağaoğlu - Ayla Kutlu - Ayşe Kulin - Buket Uzuner) romanlarındaki kadına bakışı*. Balıkesir Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yılmaz, A., Bozkurt, Y., İzci, F. (2008). Kamu örgütlerinde çalışan kadın işgörenlerin çalışma yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar üzerine bir araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 89-114.

- Yılmaz, Ö. (2018). *Popüler kültür örneği olarak hidayet romanlarında toplumsal cinsiyet ve kadının konumu: Huzur Sokağı ve Halkaların Ezgisi roman örnekleri*. Balıkesir Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yılmaz, T. (2014). *Eğitim ekonomi ilişkisine eleştirel bir yaklaşım*. Adnan Menderes Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yusufoğlu, Ö. (2010). *Kadın yoksulluğu üzerine sosyolojik bir araştırma: Elazığ örneği*. Fırat Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

21/08/2019

Tez Başlığı / Konusu

**AYLA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ VE KIZ
ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ SORUNU**

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 97 sayfalık kısmına ilişkin, 21/08/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinalite raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 3 (üç) tür.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinalite Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

21/08/2019
Neşe UCA

Adı Soyadı : Neşe UCA
Öğrenci No : 159401011
Anabilim Dalı : Türkçe Eğitimi
Programı : Türkçe Eğitimi
Statüsü : Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Kenan BULUT
21/08/2019

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR

21/08/2019

Servet CAN
Enstitü Sekreteri